

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

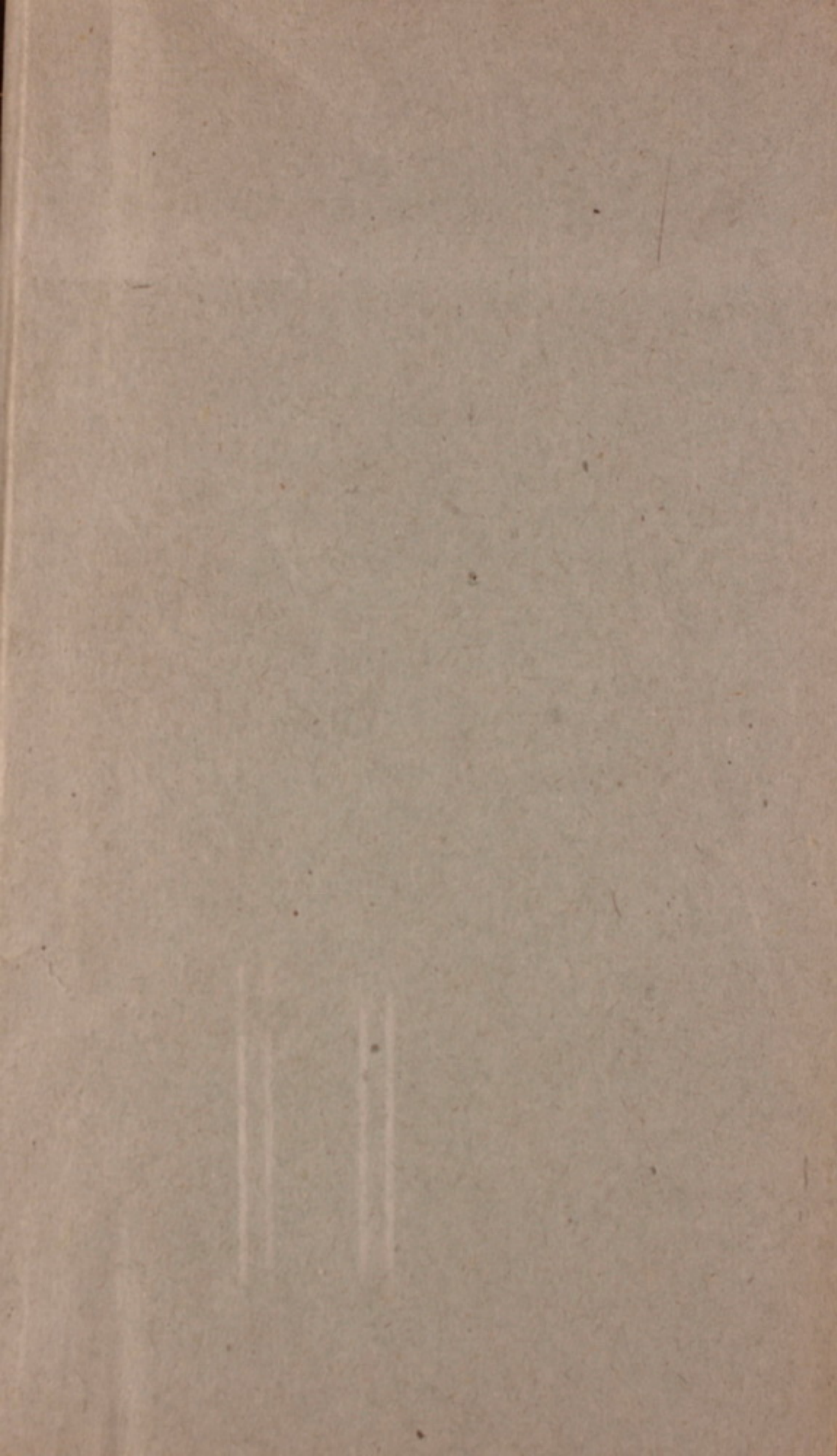
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

սպասման և տարածել նյութը ցանկացած մեդիայով կամ կոդով
մեջբերել կամ օգտագործել առկա նյութը առերժեքում համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

Պ. ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Հ. ԱՐՄԵՆ Դ. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

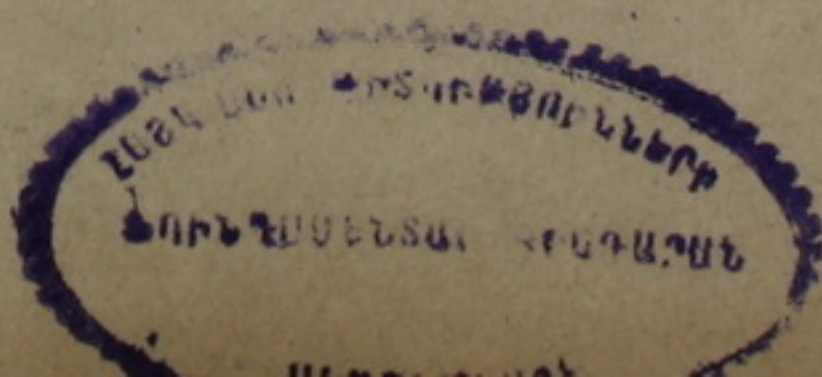
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

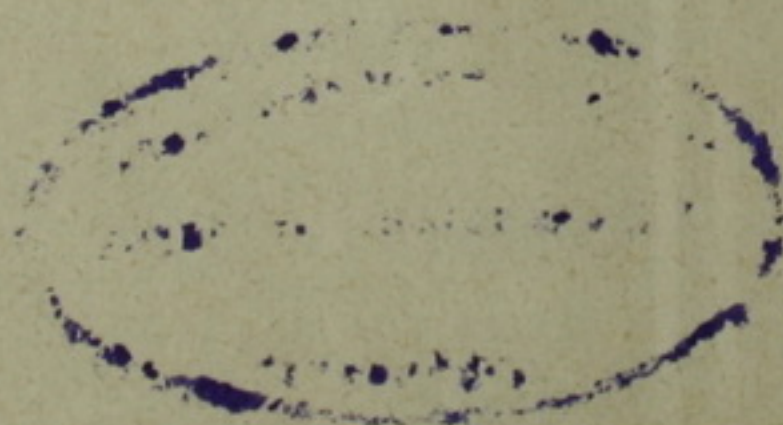

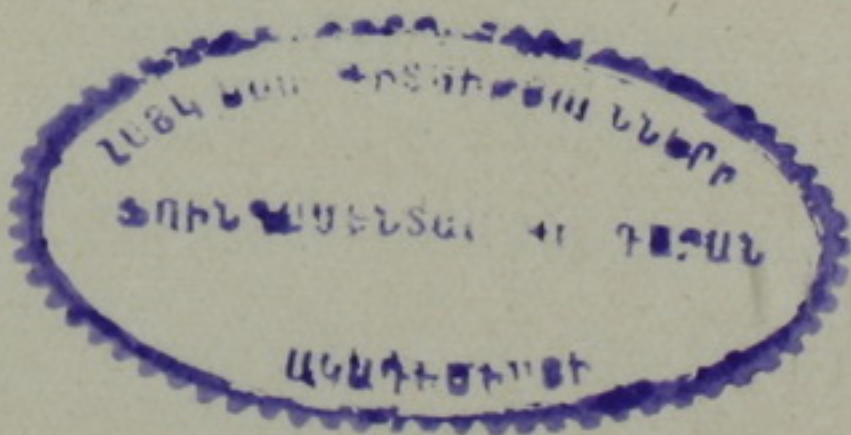
ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԽԻԹ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1923

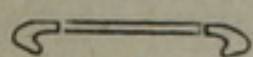

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍ

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ սոյն հոյակապ երկէն անշուշտ կարելի չէր որք թողուլ մեր աշխարհաբար գրականութիւնը՝ յետ տալու ամոր հոմերի **Իլիականը**, (քիչ ատենէն նաեւ **Ոդիսականը**), նոյն ինքն Վիրգիլի **Ենէականը**, Դասսոյի **Երուսաղէմ Ազատեալը** եւ Միլտոնի **Դրախտ Կորուսեալը**, եւն։

Արդէն **Ենէականին** սկիզբը համառօտիւ խօսուած է Վիրգիլի եւ իր երկերուն մասին, որ երեք հատ են, որոնց երկուքը թարգմանուեցան, իսկ երրորդը, որ հովուերգական քերթուածներն են՝ կը յուսանք թէ անոնք

եւս մօտ ատենէն կը թարգմանուին եւ կը տպուին:

Աւելորդ կը համարիմ **Մշակականքին** գեղեցկութեան եւ օգտակարութեան վրայ խօսիլ: Այսչափը միայն կ'արժէ գիտնալ, որ նոյն ինքն՝ Վիրգիլ՝ մինչ հրաման կու տար կտակով կրակ ծօգել այրել իր հրաշակերտ **Նէտականը**՝ իբր անկատար մնացած օրհասին կանխելովը, ասի կը պահէր զարհուրելի պատուհասէն, բաւական համարելով զայն՝ իր եւ հռոմէական դպրութեանց փառքերուն:

Բնագրին գեղեցկութեան վրայ անշուշտ ռեւէ խնդիր կարելի չէ համել, բայց թէ թարգմանութիւնը պահած է այդ գեղեցկութիւնը կամ թէ հրչափ, ընթերցողը պիտի տեսնէ. մենք ջանացինք ընել ինչ որ կըրնայինք, երանի՜ թէ յաջողած ըլլայինք:

Ծանօթութիւնները գրքին վերջը դրուեցան, եւ այն՝ կարեւորները. տպագրութեան փոքր դիրքը թոյլ չէր տար իւրաքանչիւր էջի ներ-

քել զնեւ զանոնք, ծանօթութեան թիւեր զնելն
ալ անտեղի երեւցաւ մեզի, որով էջերը միայն
դրինք. ընթերցողը երբ էջի մը մէջ յատուկ
անուան մը հանդիպի կամ բացատրութեան
կարօտ իմաստի մը, ծանօթութեանց մէջ նոյն
էջը պէտք է նայի:

ԹԱՐԳՄԱՆԻԶԸ

ՊՈԲԼԻՈՍԻ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

ՄՇԱԿԱԿԱՆՔ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐԲ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Առաջարկութենէն վերջ՝ իր քերթուածին նախաստա-
մատոյց աստուածներն օգնութեան կը կանչէ, որոնց հետ
նաեւ Հոկտաւիանոս Օգոստոս կայսրը, եւ ապա կը սկսի
առաջին գիրքը՝ որ վեց զուխներու կը բաժնուի:

Ա. Այլեւայլ եղանակներ վարուցանի՝ հողին եւ սեր-
մանիքներուն պէսպէս բնութեան համեմատ:

Բ. Երկրագործութեան սկիզբը եւ արուեստներու զիւ-
տերը:

Գ. Մշակներու անօթներ, կահեր եւ կազմածներ, եւ
զգուշական խրատներ:

Դ. Այլեւայլ սերմանիքներու մշակութեան ժամանա-
կը. հմտութիւն երկրի մասերուն, աստղերու դիրքերուն
եւ շրջաններուն. ի՞նչ պէտք է ընեն անձրեւի, ձմեռուան
եւ տօնի օրերուն. խտրանք օրերու եւ ընտրութիւն օր-
ուան եւ զիշերի:

Ե. Նշաններ եւ զուշակութիւններ ժամերու եւ ժամա-
նակներու՝ եւ օդերուն անձրեւի, մրրկի եւ տաքութեան
փոխուելուն. նկարագրութիւն ամառնային մրրկի:

Զ. Դրուագ վայելուչ հրաշանշան սքանչելիքներուն
մասին որ կանխեցին Յուլիոս Կեսարու սուսերահար
սպանումը, եւ որոնք քաղաքական պատերազմի զուշակ
եղան: Աղօթք Օգոստոս կայսեր եւ հոռմէական ժողո-
վրդեան փրկութեան համար:

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

Ի՞նչ բան զըւարթ պիտ' ընէ, ո՞վ Մեկենաս,
Արմըտիքներն, ո՞ր աստղի տակ պէտք է մարդ
Հերկէ երկիրն, այգին զուգէ կնձնիին,
Ի՞նչ փոյթ ու խնամ պէտք է տանի եզներուն,
Ի՞նչ պէտ ու կամ հօտին, եւ ի՞նչ փորձ հանճար
Բուծանելու համար մեղուն խնայասէր.
Ահա ասոնք է որ երգեմ պիտի ես:

Ո՞վ աշխարհի լուսապայծառ դուք ջահեր,
Որ կը վարէք սահուն տարին երկնքում,
Սպանդարամետ եւ Դեմետրէ կենսատու,
Եթէ երկիրն երբեմըն ձեր շընորհիւ
Փոխանակեց ատոք հասկին հետ ոսկի
Վայրի կաղինը Քաւոնեան, ու խառնեց
Աքելովեան ջրերուն գինին նորագիւտ,
Եւ դաշտերու շահապետներ խնամակալ
Դուք պարիկներ, պայեր, հարսներ յաւերժիկ,
Եկէք բոլոր, ձեր պարգեւները կ'երգեմ:
Դուն եւրս, ո՞վ Պոսիդոնէ, որ քու մեծ
Եռարձէնովդ երկրին հարուած մը տըւիր
Յատկեցուցիր նախ ամենի ձի մը դուրս,

Անտառաբնակդ եւ դուն, որու ձիւնաթոյր
 Բիւր զուարակները կը լըզեն Կէայի
 Դաւարիքներն յուռթի, ու դուն Տեգեացիդ
 Պան հօտապետ, թողլով անտառդ հայրենի
 Եւ Լիկէոնը ծառախիտ, կը սիրես
 Եթէ Մենալդ, ինծի եկուր հաշտ եւ հաճ.
 Եւ դու հնարիչ ձիթենիին Աթենաս,
 Եւ կոր մաճին դու հեղինակ պարմանի,
 Շահարունիդ եւ դուն՝ որ ձեռքըդ ունիս
 Իր արմատէն խլուած նոճի մը մատաղ,
 Եւ դուք բոլոր դիք, դիցունիք համօրէն,
 Որ պահապան էք խնամարկու դաշտերուն,
 Որ նոր պտուղներն առանց սերմի կը տածէք,
 Եւ կը տեղաք վրանին յորդ ցօղ երկնքէն:
 Դուն եւլս, ո՛վ Կեսար, որուն յայտնի չէ
 Դեռ աստուածոց ո՛ր կաճառին մէջ բազմիլն,
 Եթէ ուզես քաղաքներու դիտապետ
 Ըլլալ եւ կամ աշխարհներու ոստիկան,
 Եւ ընդունի քեզ տիեզերքը անծիր
 Իբր հեղինակ պըտուղներու, իբրը տէր
 Եղանակաց, մրտենիով մայրենի
 Երկու քունքերըդ պատելով, կամ անհուն
 Ծովուն ուզես ըլլալ աստուած, եւ միայն
 Քե՛զ ուղերձեն նաւաստիներն աղօթքնին,
 Եւ հուսկ վերջին թուլէն քեզի հնազանդի,
 Եւ Տեթիս քեզ կոհակներովն իր բոլոր
 Գընէ փեսայ իրեն, եւ կամ աւելնաս
 Իբրը նոր աստղ ամիսներուն մէջ դանդաղ,
 Հոն ուր որ Կոյսն ու իր յաջորդը Կարիճ
 Ունին իրենց միջեւ միջոց մը պարապ,

Ուրկէ հրաբորբ Կարիճն արդէն կը քաշէ
 Իր ճիրաններն իրեն, ու քեզ կը թողու
 Աւելի քան արդար բաժին մ'երկնքում:
 Ինչ ալ ըլլաս (զի Դժոխքն երբեք չըյուսար
 Պիտի իրեն քեզ ունենալ թագաւոր,
 Հեռու քենէ դժնէ փափաք մ'այդպիսի
 Իշխանութեան, Հելլենաստանը թէեւ
 Ելիսական դաշտերուն վրայ պակշտի,
 Եւ չըփութայ Պերսեփոնէ հետեւիլ
 Մօրն հետքերուն՝ հակառակ զինք կանչելուն),
 Դիւրին ընթացք մը տուր, եւ, օ՛ն, ականարկէ
 Իմ այս յանդուգըն ձեռնարկիս, գըթալով
 Անառաջնորդ երկրագործին վըրայ հետս,
 Եւ ըսկըսէ վարժիլ այժմէն լըսելու
 Մեր իղձերուն եւ ուխտերուն մէջ անունդ:
 Երբ նոր գարունը ալեւոր լեռներուն
 Սառած ծորանքն հալեցընէ, եւ փխրուն
 Հողակոշտերը զեփիւռին տակ լուծուին,
 Թող արօրին տակ խորամուխ ըսկըսի
 Յուլը հեծել, եւ շփուելով ակօսին
 Արձակէ խոփը լուսափայլ շողիւններ:
 Բայց ընչաքաղց երկրագործին իղձերուն
 Յագուրդ կու տայ այն հերկը լոկ՝ որ տեսաւ
 Արեգակներ կրկին, կրկին ձըմեռներ.
 Ամբաւ հունձքէն պատռտեցան ամբարներն:
 Բայց անծանօթ հողն երկաթով չըպատռած
 Պէտք է որ նախ փութանք հովերը սորվինք
 Եւ երկնքի բարքերն ապա զանազան,
 Եւ վայրերուն վարքերն ու կրօնն հայրենի,
 Եւ մէն մի մարդ ինչ կու տայ, ինչ կը զլանայ:

Յորեան կու գայ հոս, հոն ողկոյզ տաշտագեղ,
Այլուր ծառեր՝ սէգեր կ'աճին անհրաման.

Չէ՞ս տեսներ ի՞նչպէս Տըմուռս կը յըղէ
Քրքմահոտ բոյրն, Հնդիկը փղոսկըր, եւ գիրգ
Սաբայեցիք կնդրուկ, Խաղտիք մերկանդամ
Երկաթ, Պոնտոս ծանրահոտ իւղը կուղբի,
Եւ Եպիրոս սլսակ Ելիսեան ճակերու:
Իսկզբանէ դրաւ բնութիւնն այս օրէնքներն
Ու դաշինքներն յաւերժական՝ զանազան
Տեղերու վրայ, Դեւկալիոն երբ նետեց
Նախ եւ առաջ սին աշխարհի մէջ քարեր,
Ուսկից ծընան մարդիկ՝ սերունդ դժբնդակ:

Հա՛պ'օ՛ն ի գործ, տարւոյն առջի օրերէն
Առոյգ եզներ թող պարարտ հողը դարձնեն,
Եւ թող փռուած հողակոշտերը եփէ
Փոշոտ ամառն արեւներովն իր հասուն:
Իսկ եթէ չէ արտըդ յուռթիւ լարգաւանդ,
Կը բաւէ զայն քրքրել ծանծաղ ալօսով
Երբ Արշապանն ելլէ. որպէս զի խոտերն
Հո՛ն՝ չըբերեն փնաս ծիծաղկոտ հունձքերուն,
Հոս՝ դոյզըն հիւթն ամուլ փոշւոյն մընայ մէջ:

Փոխանակաւ դարձեալ դադար պէտք է տաս
Հնձուած արտիդ, որպէս զի հողը դատարկ
Խոպան մընայ եւ կազդուրուի հանգստեամբ.
Կամ ցանելու ես՝ երբ արեւը փոխուի՝
Շէկ ցորեան հո՛ն՝ ուրկէ դուն նախ քաղեցիր
Ընդեղէններ զըւարթ՝ ճօճուն պատիճով,
Կամ նկնածեւ վիգին հատերը մանրիկ,
Եւ եղէգները դիւրաբեկ, եւ շրշուն
Ու խարշափուն անտառը ժանտ թրմուսի:

Ձի կըտաւի ցօղունը դաշտը կ'այրէ,
 կ'այրէ ցօղունը վարսակի նոյն նըման,
 կ'այրէ խաշխաշը խոր քունով թաթաւուչ:
 Կը դիւրանայ աշխատութիւնը սակայն
 Երբ փոփոխուի. միայն թէ հողն անջրդի
 Պարարտ աղբով յագեցնելէ չըխորշիս,
 Եւ չըխորշիս մրճոտ մոխիր ցանելէ

Նիհար դաշտիդ վըրայ: Արտերն այսպէսով
 Արդիւնքներու փոփոխումէն կը հանգչին,
 Բայց անարօր երկիրն ալ չէ անշընորհ:

Շատ անգամ լաւ է անբեր արտը այրել
 Եւ սին խոզանը ճարճատուն բոցի տալ.
 Ձի կ'առնէ սնունդ պարարտ երկիրը անկէ
 Եւ ոյժ թագուն. կամ ամէն հիւթ ժահածին
 Կը կորսըւի հրածախ ցիր ցունդ բընաջինջ,
 Եւ կը ցամքի խոնաւութիւնն անօգուտ,
 Կամ թէ այն տապը կը բանայ բիւր ճամբայ
 Եւ կոյր վտառներ, որոնցմէ խիւսը խոնաւ
 Կ'երթայ դիւրաւ նորափըթիթ բոյսերուն,
 Կամ աւելի կը պնդացնէ սերտ եւ կուռ,
 Եւ կը սեղմէ լայնափեռեկ երակներն,
 Որ մի գուցէ նուրբ անձրեւները ցրտին
 Կամ սուր սլաքները բոցակէզ արեւուն,
 Կամ թափանցիկ հիւսիսի ցուրտը խամրեն:

Մանաւանդ ան որ տրմուխով կը փշրէ
 Ամուլ բունձերն ու կը քաշէ վըրայէն
 Ոգորահիւս ցաքան՝ կ'օգնէ արտերուն:
 Անոր ի գուր չի նայիր բարձր Ուիմբէն
 Շէկ Դեմետրէն, նաեւ անոր որ մաճով
 Ակօսաբեկ դաշտին վըրայ դարձուցած

Հողակոշտերը կը փշրէ առիշեղ
 Եւ կը տանջէ երկիրն անդուլ անդադար,
 Եւ կը հրամէ իշխանաբար արտերուն:

Երկրագործներ, թօնուտ ամառ հայցեցէք
 Եւ պարզ ձըմեռ. ձըմերային փոշիէն
 Կ'ուրախանայ ցորեանն, ածուն կը ցնծայ.
 Միւսիւ չի պարծիր այնքան մշակութեամբ
 Եւ ոչ Գուգարք հունձքերնուն վրայ կ'արմանան:

Ի՞նչ պիտ' ըսեմ անոր՝ որ յետ ցանելուն՝
 Արտին վըրայ կը յարձակի հապըշտապ
 Եւ կոշկոռները կը փշրէ թանձրախուռն,
 Եւ ապա ջուր կը ներմուծէ ցանքին վրայ,
 Վըտակը փոքր առուններու բաժնելով:
 Եւ երբ արեւը կը վառէ արտորան
 Ու կը չորնայ դաշտը մագկուինչ բոյսերով,
 Ահաւադիկ դարեւանդին գագաթէն
 Զրի վիժակները կը շարժէ, որ քաղցրիկ
 Կարկաջով ջինջ քարերն ի վար գլորելով
 Յորձանք յորձանք կ'անցնեն ծարաւը դաշտին:
 Ի՞նչ եւ անոր՝ որ մի՛ գուցէ ծիլն իյնայ
 Ծանր հասկերուն ներքեւ տապաստ՝ կը կերցնէ
 Իր հօտերուն ցորենին շռայլ բողբոջներն
 Երբ խոտ է դեռ նորափըթիթ, սերմանիքն
 Հազիւ հասած աղօսներուն բարձրութեան:
 Եւ ան որ մօրը լըճացած կը քամէ
 Զրոգող հողէն, մանաւանդ գետ յորդազայր
 Երբ դուրս վազէ ամիսներուն մէջ յողդողդ
 Իր անկողնէն, շուրջանակի ծածկելով
 Բոլոր սիկով ու մըրուրով, ու կազմէ
 Խոր ճահիճներ՝ թուրմ ժահահոտ շոգիով:

Այսու հանդերձ, թէեւ մարդիկ ու եզներ
 թափեն իրենց այս աշխատանքն երկրին վրայ,
 Բայց անըզգամ սագն ու խորդերն Ստրիմոնեան
 Եւ եղերդները դառնարմատ կը գործեն
 Մեծ վընասներ, ինչպէս եւ ստուերը ծըմակ:

Հայրն ինք չուզեց որ մշակութեան գործն ըլլայ
 Դիւրին, եւ նախ արտերուն հերկն հընարեց
 Մեռոտ միտքերը սըրելով հոգերով,
 Եւ չառաւ յանձըն որ թմբիր մը ժանտկէն
 Իր տէրութեան վրայ ծանրանայ մահաքուն:
 Արամագդէն առաջ ոչ մէկ հողագործ
 Չէր նըլաճեր արտերն, եւ չէր իսկ օրէն
 Դաշտավայրին դընել նըշան ու սահման.
 Ամէն ինչ էր հասարակաց, եւ անհայց
 Ու անթախանձ երկիրն ինքնին կը բերէր
 Առատօրէն ամէն բան. ինքը տըլաւ
 Սեւաթորմի օձերուն թոյն մահառիթ,
 Հրոսող գայլին աւարի բնագդը սըրեց,
 Ծովուն հրաման տըլաւ ծըփալ ու գոռալ,
 Տերեւներուն՝ որ դադրին մեղր հոսելէ.
 Կրակը ծրարեց պահեց, եւ ոտքը կապեց
 Քինեհոսիկ կարկաչահոս գետերուն,
 Որպէս զի մարդ խըթանին տակ պէտքերու
 Ըստեղծէ քիչ քիչ զանազան արհեստներ,
 Եւ ցորենին բոյսն աղօսին փնտռէ մէջ.
 Եւ որձաքար գայլախազին երակէն
 Ծըլարած կայծն ոստուցանէ թափով դուրս:

Այն ատեն նախ գետերն ըզգալ ըսկըսան
 Լաստենիները գոգախոր՝ շալակնին,
 Նաւաստին այն ատեն տըլաւ աստղերուն

Թիւ եւ անուն. Բոյլք, Ալաւսունք եւ պայծառ
 Լիկայոնեան Արջ. այն ատեն հնարուեցան
 Հաղբեր՝ վարմեր երէվայրի որսալու
 Կամ խաբելու ոստղով, եւ շուրջ պաշարել
 Մեծ անտառները որսական շուներով:
 Ուրիշ մ'անդին անդնդամուխ կը թռպէ
 Գետը կարթով. ուրիշ մ'ասդին կը քաշէ
 Իր ուռկանները թաց ծովուն ծալքերէն.
 Լոյս տեսաւ այն ժամանակ կարծրը երկաթն
 Ու մաշարները սուր սղոցին, զի նախնիք
 Կը ճեղքէին դիւրահերձ փայտն երիթով.
 Այն ատեն ծնունդ առին պէսպէս արհեստներ.
 Ժիր ջանն յաղթեց ամէն բանի, եւ մտրակն
 Հարկին՝ դոնէ տագնապալի կացութեան:

Մահկանացուաց նախ Գեմետրէ սորվեցուց
 Հողը քրքրել երկաթով, երբ իողկաղին՝
 Մաթուզ հատաւ նըւիրական անտառին
 Եւ Դողոփնէ կտրեց սընունդը մարդուն:
 Իսկոյն ցաւէ բոնըւեցաւ եւ ցորեան,
 Դժնէ դալուկ մը կը կրծէր ցօղուններն,
 Եւ ծոյլ ոքոզը կը ցըցուէր դաշտերում:
 Կը փրճանան հունձքերն, անտառ մը փրշոտ
 Կը յաջորդէ, գազ ու տատասկ եւ որոմ
 Թշուառական եւ վարսակներ անբեղուն
 Կ'իշխեն մշակուած՝ պերճ՝ ծիծաղկոտ վայրերուն:

Ու եթէ դուն հողդ անդադար չըտռչկես
 Փոցղով, ու շուքը չըքշտես քու արտիդ
 Սուր մանգաղով, չըհալածես թռչուններն
 Աղմուկներով, եւ աղօթքով չըհայցես
 Անձրեւ, ի գուր պիտի նկատես ուրիշին

Գաղիշը մեծ, ու պիտի քաղցդ անցընես

Անտառներուն մէջ կաղնիներ ցնցելով:

Պէտք ենք ըսել նաեւ թէ ինչ գործիքներ

Ունենալու են մըշակները կարշնեղ,

Առանց որոնց չ'ըլլար ոչ վար եւ ոչ ցան,

Ոչ ալ հունձքերը կ'աճին. կո՛ր արօրին

Նախ եւ առաջ կարծրը կաղնին եւ սուր խոփն,

Եւ Ելեւեան մօր սայլակներն, որ դանդաղ

Կը թաւալին անուահոլով. դահուկներ՝

Կամնասայլեր եւ տրմուխներ ծանրածանր,

Ապա Կելեան անարգ կազմածն ուռիէ,

Մաթզի ցաքան, եւ Բաքոսի նըւիրուած

Խորհրդաւոր նըքոյրն, ամէնն համօրէն

Պէտք է որ դուն շատ կանուխէն պատրաստես,

Մըշակութեան աստուածային արուեստէն

Եթէ դուն ո՛ր եւ է փառքի կը սպասես:

Նախ եւ առաջ անտառներուն մէջ կնձնին

Կը պարտուի մեծ ուժով եւ կոթ կը դառնայ

Եւ կ'ընդունի ձեւն ապա կոր արօրի:

Կը յարմարցուն ասոր սամի մը բունէն

Ութ ոտնաչափ երկայն, եւ զոյգ մը ունկեր

Եւ երկողնի առատամներ: Առաջուց

Թեթեւ թմբին շուտ կտրըւած է արդէն

Ինչպէս փիճին ալ բարձրաբերձ, ան լուծքի

Եւ աս մաճի համար, որ սայլն ետեւէն

Տանի բերէ իր յետոյքովը բոլոր:

Եւ կը փորձէ ծուխն ալ փայտերը կախուած

Ակութն ի վար: Կրնամ քեզի աւանդել

Հայրենատուր շատ պատուէրներ տակաւին,

Եթէ դուն չես մերժեր, եւ չէ քեզ ձանձրոյթ

Մանրակրկիտ այս խընամքներն ուսանիլ :
 Նախ պէտք է կալդ հարթես գլանով մ'անհեթեթ ,
 Հողը ձեռքով զանգես ու բռես պինդ կաւով ,
 Որ մի գուցէ խոտ բուսնի կամ ճաթոտի
 Փոշի դառնայ . զի այն ատեն զանազան
 Պատուհասներ պիտի ծաղրեն քու ջանքերդ :
 Յաճախ մանրիկ մուկը հողին տակ դըրաւ
 Բոյն ու մթերոց , եւ կամ խլուրդներն աչացու
 Բրեցին խշտի . գտնըւեցաւ եւ դօդօշ
 Խոռոչներուն մէջ , եւ բոլոր ճիւղներն
 Որ իր ծոցում կը կրէ երկիրն անհամար .
 Եւ աւարի կու տայ ուտիճ ցորենի
 Թեղն ահագին , եւ մրջիւն իր ծերութեան
 Ատեն սովէ բռնըւելու երկիւղով :
 Նըմանապէս ուշ դիր՝ երբոր նըշենին
 Անտառներուն մէջ ծաղիկով ծեփ ըլլայ
 Եւ իր ճիւղերն անուշահոտ հակէ վար ,
 Եթէ պըտուղն առատ բերէ , նոյն նըման
 Պիտի առատ ըլլայ ցորեանն հասկաթուռ ,
 Եւ մեծ տաքին հետ պիտի գայ կալը մեծ .
 Իսկ եթէ շռայլ տերեւներովը սփռէ
 Լայն հովանի , ի զուր պիտի կալոտին
 Լեսու օրանն իր յարդաւէտ ու սնամէջ :

Սերմնացաններ տեսայ ես շատ՝ որոնք նախ
 Կը թրջէին սերմերն իրենց բորակով
 Եւ սեւ ձէթի մրուրով , որպէս զի հատերն
 Ըլլան պարարտ՝ պատեաններուն մէջ պատրող ,
 Եւ մեղմ կրակով փութանակի ամօքին :
 Թէեւ ըլլան երկայնամիտ տքնութեամբ
 Փորձ հատընտիր , կը խորթանան եւ սակայն ,

Եթէ ամէն տարի մարդ իր իսկ ձեռքով

Պարարունները խընամով չըզատէ:

Ճակատագիրն ամէն բանի է այսպէս

Վատթարանալ, եւ դէպ ի ետ երթալ միշտ:

Ոչինչ պակաս եւ ան որ իր լաստափայտն

Յորձանքն ի վեր կը մըղէ բուռն թափով,

Եթէ երբեք յանկարծ թիերը թողուց,

Սուր գետն իսկոյն զայն կը քըշէ դարավէժ:

Բաց ասկէ պէտք է մենք աստղերը դիտենք,

Արջապանին եւ Ուլերուն ժամանակն

Ու Վիշապ օձը շողշողուն, նման անոր՝

Որ կը դառնայ մըլըրկոտ ծովէ մ'հայրենիք

Հելլեսպոնտէն եւ Աբիւդեան նեղուցէն՝

Որ կը բերէ խեցեմորթներ բազմաբիւր:

Կըշիւր երբ օրուան ժամերն ու ցայգին

Հասարակէ՝ տիեզերքին բաշխելով

Հաւասար լոյս եւ հաւասար աղջամուղջ,

Հա՛պ'օն մարդիկ, եզներն ի գործ. ցանեցէք

Արտերնուդ մէջ գարի, մինչեւ հուսկ յետին

Տեղատարափն՝ որ կը կանխէ ժանտ ձըմեռն.

Ատենն է նոյնպէս որ հողի տակ ծածկէք

Կըտաւի հունտը եւ խաշխաշ դեմետրեան,

Եւ շուտ իյնաք արօրին վրայ, երկիրն երբ

Զորուկ է դեռ, եւ են ամպերը առկախ:

Բակլան գարնան պէտք է ցանել, այն ատեն

Կ'ընդունին քեզ ալ աղօսները փխրան,

Մեդեան առուոյտ, եւ կորեկին հոգն ապա

Տարեւոր, երբ եղջիւրներովն իր ոսկի

Լուսապայծառ Յուլը բանայ նոր տարին,

Եւ ըսկնդիկն ընդդիմառիպ իր աստղէն

Խոյս տայ քաշուի ու ծըւարի մայրամուտ :

Իսկ եթէ դուն կը պատրաստես քու երկիրդ
 Որ ունենաս առատ ցորեան, յոյր աշտիպ, —
 Եւ ուշդ ուրուշդ ատոք հասկեր կը դիտէ,
 Թող ծածկըւին Ատլանդուհիք աւօտեան,
 Եւ Գնոսեան աստղը բոցաբորբ պըսակին
 Քաշուի երթայ, եւ ապա սերմըդ պատրաստ
 Ակօսներուն յանձնէ, եւ մի՛ շտապեր դուն
 Չըկամ երկրին հաւտալու յոյսը տարւոյն :
 Բոյլքին մուտքէն առաջ շատեր ըսկըսան,
 Բայց հունձքն՝ անոնց յոյսին տըւաւ սին հասկեր .
 Իսկ թէ ցանես վիգ եւ դըկուդ արհամարհ,
 Եւ չանգոսնես խընամքն ոսպին Պելուսեան,
 Քեզի Եզողը մայրամուտ պիտի տայ
 Ստոյգ նըշաններ . դուն այն ատեն ըսկըսէ
 Եւ երկնցուր ցանքըդ մինչեւ ձմրան սիրտն :
 Ոսկի արեւն ատոր համար կը բաժնէ
 Երկոտասան արփիներու շնորհիւ
 Տիեզերքի ոլորտն ըստոյգ մասերու :
 Կը գըրաւեն երկինքը հինգ գօտիներ,
 Որոնցմէ մին կարմիր է միշտ՝ բոցասփիւռ
 Արեգակէն, եւ է հրաբորբ՝ կիզիչ միշտ .
 Անոր չորս կողմն աջակողմէն ու ձախէն
 Կը պարզըւին զոյգ գօտիները վերջին,
 Կարծրացած մութ սառով ու սեւ ջաղբերով :
 Ասոնց միջեւ ու միջինին շնորհուեցան
 Հէք մահացուաց՝ աստուածներուն պարգեւով՝
 Ուրիշ զոյգ մ'ալ, եւ մէջտեղն այս երկուքին
 Ճամբայ մ', ուրկէ խոտորնաձեւ կարենայ
 Աստեղատանց կարգը դառնալ առիշեղ :

Ինչպէս աշխարհը կը ցցուի բարձրաբերձ
 Ըսկիւթիոյ մէջ եւ Ռիպեան լերանց վրայ,
 Կը հակի միշտ դէպ ի հարաւը Լիբեան:
 Մենք այս գագաթը կը տեսնենք բարձրը միշտ,
 Միւսն ոտքերուն տակ կը տեսնէ Գժոխքը մուծ,
 Զայն կը տեսնէ սանդարամետքն ալ խորունկ:
 Հոս կը սողայ ոլորտապտոյտ պարոյրով
 Գետի նըման անարդիլ Օձը վիշապ
 Շուրջանակի ու մէջը զոյգ Արջերուն,
 Զոյգ Արջերուն՝ որ կը վախնան թրջուելէ
 Ովկիանու հոսանքներէն. եւ հոն միշտ՝
 Ինչպէս կ'ըսեն՝ կը տիրէ ցայգը խոր լուռ,
 Եւ մուծ մուծի վրայ կը դիզուի թանձրամած.
 Կամ այգը մեզ թողլով կ'երթայ ցաթել հոն,
 Եւ երբ հագիւ իր շնչասպառ ձիերով
 Փըչէ Արեւը վըրանիս, կը վառէ
 Գիշերավարն հոն ուշ մնացած իր ջահերն:

Ասկէց կրնանք մենք կանուխէն ուսանիլ
 Եղանակները կեղակարծ երկնքում.
 Ասկէց՝ օրերն հունձքի, ժամերը ցանքի,
 Եւ թէ երբ հարկ է թիերով պատառել
 Խաբեպատիր անդունդն, եւ երբ իջեցնել
 Նաւատորմիդը պնդակազմ դէպ ի ծով,
 Կամ տապալել անտառներուն մէջ սոճին,
 Եւ ի զուր չէ դիտելը մեր աստղերուն
 Եւթը եւ մուտքն, ու տարին հարթ հաւասար
 Քառահոլով եղանակօքն իր պէսպէս:

Եթէ երբեք անձրեւը ցուրտ կապէ ոտքն
 Երկրագործին, ան կրնայ շատ մը գործեր
 Հանգիստ կարգի դնել, որ վերջն հապըշտապ

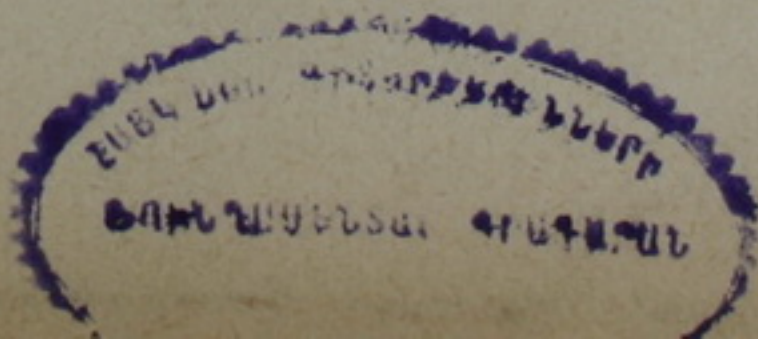
Չըստիպուի պարզ օգով անոնց ըզբաղիլ:
 Եզողը թող սրէ կարծր ակռան գուլ խոփին,
 Թող ծառերէն փորէ կուրեր գոգախոր,
 Նըշան դընէ հօտին, ցորեանը չափէ:
 Ուրիշներ սրեն ցիցեր, երկճիղ եղաններ,
 Կամ պատրաստեն ոգորակապ Ամիրեան
 Ճապուկ որթին համար. հիւսեն սակառներ
 Մորենիէ թէքուն, եղին աղանձեն
 Կրակով, եւ կամ թէ քարերու մէջ լեսուն:

Կը թոյլատրեն նոյն իսկ օրէնք՝ իրաւունք
 Տօնի օրերն ինչ ինչ գործեր կատարել.
 Ոչ մէկ կըրօնք բընաւ արգելք չի դըներ
 Առու բանալ, արտին քաշել ցանկապատ,
 Լարել դարան թռչուններուն, փուշերուն
 Կրակ տալ, լըւալ կենդանաւտ աղբիւրով
 Բառաչուն հօտն: Յաճախ դանդաղ իշուկին
 Վարիշն՝ անոր ձէթ եւ անարգ պտուղ բեռցած՝
 Իր դարձին քար մը կը բերէ քաղաքէն
 Եւ կամ թէ սեւ ձիւթի քծուար մը խոշոր:

Ինքն իսկ Լուսինն յաջող օրեր տուաւ գործի
 Եւ ուրիշներ՝ ուրիշ կարգով: Փախիր դուն
 Հինգերորդէն. քանզի այդ օրը ծընան
 Խոժոռագէմ Սանդարապետն, ու մոլի
 Եւմենեաներն, եւ զգուելի երկունքով
 Փսխեց Երկիրն այդ օր Յապետն ու Կիսոն
 Եւ վայրենի Տիւփոնն, եւ այն եղբայրներն
 Որ դաւակցած էին Երկինքը քանդել,
 Եւ ջանացին երեք անգամ հեծցընել
 Պելիոնի վըրայ Ոստան, եւ գլորել
 Ոստայի վրայ անտառախիտ Ուլիմպոսն:

Հայրն երեք հեղ լեռներու այն կոյտն ահեղ
 Շանթահարեց եւ կործանեց թաւալզոր:
 Նըպաստաւոր է եօթներորդն յետ տասնին
 Որթ տնկելու, ցուլը լուծքի 'նդուլնելու,
 Եւ շաղամաթն առէջին վրայ հինելու.
 Փախուստի՝ դէպ, գողօնի՝ դէմ՝ իններորդն:

Ու դեռ կան շատ գործեր՝ որոնք լաւագոյն
 Կը կատարուին զով գիշերով, եւ կամ երբ
 Վարդակարմիր արեւակին ցաթելուն
 Շաղով երկիրը կը ծածկէ Արուսեակն:
 Թեթեւ ծղօտները գիշերանց, գիշերանց
 Զորցած մարգերը լաւագոյն կը հնձուին,
 Գիշերն ունի իր տամկութիւնն ամօքիչ:
 Զմրան լոյսի մը տարածամ ճաճանչով
 Ուրիշ մ'արթուն՝ սուր դանակով կը կտրէ
 Մարխի շերտեր, մինչ կինն երգով կը թովէ
 Աշխատութիւնն երկայն, կըկոցը սրածայն
 Վազցընելով ազբախումբէն ոստայնին,
 Կամ կ'եռացնէ կրակով խազմուզն անուշակ,
 Եւ կաթսային եռանդնաբորբ ալիքէն
 Տերեւներով կ'առնէ փրփուրն ոստոստուն:
 Բայց հունձքն ոսկի կը քաղուի բոց ամառով,
 Եւ բոցուտ կալը կը կամնէ հրուտ ցորեանն:
 Հնձէ՛ մերկ, մերկ ցանէ. անգործ է ձմեռն
 Երկրագործին համար. երբ ցուրտը փըչէ
 Անոնք յաճախ կը վայելեն դիզածնին,
 Եւ իրարու կու տան զըւարթ կոչունքներ:
 Կը յորդորէ զանոնք ձմեռն հաճոյքի՝
 Փարատելով հոգերն անոնց. ինչպէս երբ
 Լեցուն նաւերը նաւակայք կը հասնին

Եւ նաւագները բերկրաւից՝ կը պճնեն
 Պըսականերով խելքերն իրենց նաւերուն:
 Կաղնի բալուտն ալ նոյնպէս այն ժամանակ
 Պէտք է կըթել, ինչպէս պըտուղը ձէթի
 Եւ եզրեղոյ լարիւներանգ մըտենւոյ.
 Կռունկներուն այն ատեն լարել թակարդներ
 Եւ եղջերուաց վարմեր, վանել ականջեղ
 Նապաստականեր եւ ըսպաննել այծեամբեր,
 Շրջշրջելով Բալէարեան պարսին փոկն,
 Երբ ձիւնը թանձրը տարածուած է գետինն,
 Եւ կը քըշեն սառի գետերն հատորներ:

Ի՞նչ պիտ' ըսեմ աշնանային աստղերուն
 Եւ մըրըրկաց վըրայ, եւ կամ երբ արդէն
 Օրն աւելի կարճ է, ամառը մեղմիկ,
 Ի՞նչ գործերով պէտք է մարդիկ ըզբաղին.
 Կամ անձրեւոտ գարունը երբ յառաջէ,
 Երբ դաշտերուն մէջ ցարենի հունձքն արդէն
 Կը ծածանի քստմընաճօճ վէտ ի վէտ,
 Եւ երբ հատերը ծղօտներուն մէջ դալար
 Կ'ուռին կ'աճին կաթնապարար: Շատ անգամ
 Երբ հողագործը գերանդի կը տանէր
 Դէպ ի դաշտերն իր դեղնցած, եւ մինչդեռ
 Դիւրաբեկ հասկը բարդ ի բարդ կը պառկէր,
 Տեսայ բոլոր պատերազմներն հովերուն
 Զարհուրելի 'նդխառնումներով, շոպելով
 Արմատաքի եւ ցնդելով օդն ի վեր
 Հեռո՞ւն՝ հարուստ հունձքին հսկայ օրաններն.
 Թուխ փոթորկով մ'այսպէս կ'առնէր կը տանէր
 Բուքը թեթել յարդն ու մըղեղը թռչուն:
 Եւ շատ անգամ տեղատարափ մը սաստիկ

Երկինքէն վար կը թաւալի, եւ ամպերն
 Եթերն ի վար կապած գունդերն իրենց խիտ՝
 Կը փրցընեն մըրըրիկ մ'ահեղ մառախլուտ.
 Կը տապալի բարձրը երկինքն, եւ հեղեղն
 Անձրեւազայր յորձանքներով կը քըշէ
 Զըւարթ հասկերն ու քրտինքներն եզներուն.
 Կը լեցուին ձոր ու փոր. գետերը խորունկ
 Կը խոշորնան հեղեղասաստ շառաչմամբ
 Եւ մոլեգին ծովը կ'եռայ խորքերովն:
 Հայրն աստուածոց գիշերին մէջ ամպերուն
 Հրաշէկ աջով կը թափէ շանթ որոտող,
 Երկիրը լայն կը սարսի մեծ թնդիւնով.
 Խուճապեցաւ վայրի գազանն, եւ ճանկեց
 Սոսկում մը սուրբ խոնարհ սրտերը մարդոց:
 Կը զարնէ Հայրը բոցաթռիչ սըլաքով
 Աթոսը, կամ Ռոդոպէն, կամ Շանթային
 Բարձրը լեռները. կ'աճին հով ու անձրեւ
 Ու կը մռնչեն մոլեգնաշունչ մըրըրիկէն
 Մերթ անտառներն ու մերթ ափերը ծովուն:
 Դուն վախնալով ասկէ դիտէ ամիսներն
 Ու արփիներն աստեղատանց երկնքի.
 Ո՛ւր կը ծուարի Սատուռնեան աստղը ցրտին,
 Երկնքի ո՛ր կամարներուն մէջ մոլոր
 Կը դեգերի փայլածու բոցը Հերմեան:
 Դուն մանաւանդ աստուածներուն պատիւ տուր
 Եւ տարեւոր պատարագներ նըւիրէ
 Վէհ Դեմետրին զուարթափըթիթ խոտերում,
 Երբ կը փութայ ձըմեռը դէպ իր վախճանն,
 Ու կը սկըսին գարնան օրերը զըւարճ:
 Գառնուկներն այն ատեն պարարտ, այն ատեն

Գինին անուշ, այն ատեն քունը քաղցրիկ
 եւ ըստուերները լեռներուն վըրայ թաւ:
 Ծաղիկ հասակը դաշտեցի թող տանի
 Դեմետրէին պաշտօն, որուն թրմէ դուն
 Մեղրը կաթով եւ անուշակ գինիով,
 եւ երանիկ զոհը շրջան ընէ թող
 Երեք անգամ շուրջն հասկերուն նորափթիթ,
 եւ ընկերներդ զըւարթ անոր հետեւին,
 եւ Դեմետրի անունն հնչէ յարկիդ տակ.
 եւ թող հասուն հասկերուն ոչ ոք երբեք
 Մօտեցընէ մանգաղ՝ շուրջն իր քունքերուն
 Զըբոլորած տակաւին ոստ մը կաղնի,
 եւ չըպարած Դեմետրէի ի պատիւ

Գեղջուկ պարեր, եւ չըկանչած երգ ու խաղ:

Եւ զի անվրէպ նըշաններով կարենանք
 Նախատեսել մենք եւ տօթերն եւ ջաղբերն
 եւ ցրտաշունչ հովերն, Հայրն ինք հրամայեց
 Որ ամսաւոր լուսինն ազդէ մեզ ինչ ինչ.
 Ո՞ր նըշանին տակ կ'իյնայ թեւն Հարաւին,
 Գիւղացիներն ի՞նչ բան յաճախ տեսնելով
 Գոմերուն շատ մօտ կ'արածեն հօտերնին:

Եւ նախ հովերն երբ խլլըրտին՝ ծփծփուն
 Ծովուն կիրճերը կը սկըսին ուռենալ,
 եւ երկնաճեմ լեռներն ի վեր կը ճայթէ
 Շեշտ ճարճատիւն մը, կամ ափերը ծովուն
 կը շառաչեն հեռուն՝ եռուն խորքերով,
 եւ անտառները կը մռնչեն թառանջամբ:
 Հոն այն ատեն ալիքն հազիւ կը խնայէ
 Կոր նաւերուն, հողամաղներն երբ սրաթեւ
 կը թռչին խոր անդունդներէն դէպ ափունք

Կարկառաձայն կանչիւններով, ծովասէր
Մինչ որորներ ցամաքին վրայ կը խայտան,
Եւ ճայն ծանօթ իր ճահիճները թողած
Ամպերն ի վեր եթերաճեմ կը թեւէ:

Յաճախ տեսնես պիտի նաեւ՝ մըրըրիկն
Երբ մօտալուտ է՝ որ աստղեր կը թափին
Երկինքն ի վար, եւ կը ձըգեն ետեւնէն
Մութ գիշերին մէջ բոց ծիրեր շողշողուն,
Թեթեւ յարդեր պիտի տեսնես ստէպ թռչուն
Եւ սաղարթներ վայրահոսիկ, փետուրներ
Որ ջուրերուն վրայ կը լողան ծուփ ի ծուփ:

Իսկ երբ կայծակը շանթէ ժանտ Հիւսիսէն,
Ու Եւրոսին՝ Զեփիւռին տունն որոտայ,
Բոլոր արտերը կը լողան ձորալիր,
Եւ ծովերուն վրայ կ'ամփոփէ նաւաստին
Առագաստներն իր թուրմ: Անձրելը երբեք
Չըվընասեց յանկարծահաս: Ոտնաձայնն
Անոր կըռռնկը լըսելով օդային,
Դէպ հովիտները փախաւ ցած, կամ երինջ
Դէպ ի երկինքը նայելով ականապիշ,
Լայնափեռեկ ունգերով օդը ծըծեց.
Կամ ծիծեռնիկը սըրաձայն սըլացաւ
Լիճերուն շուրջն, եւ ճահիճին մէջ գորտերն
Իրենց կեղերջը կրկոացին հինաւուրց:
Յաճախ մըջիւնն ալ կածանով մը նրբին
Իր հաւկիթներն առաւ տարաւ իր յարկին
Սըրսկապանէն, եւ մեծ աղեղն արբեցաւ.
Եւ ագռաւները տարմատարմ՝ հոյլ առ հոյլ
Հրաժեշտ տալով իրենց ճաշին՝ քաշուեցան
Իրենց թեւերը ծեծելով կրկջաձայն:

Նաեւ տեսնել կարենայիր պիտի դուն
 Ծովուն պէսպէս թռչուններուն երամներն,
 Անոնք որ շուրջն Ասիական մարգերուն
 Կը կրկըտեն Կայիստրոսի անուշակ
 Ճահիճներուն մէջ, որ ելած մրցումի
 Իրենց ուսին վրայ կը ցանեն առատ ցօղ.
 Մերթ ալիքին մէջ կը մըխեն գըլուխին,
 Մերթ կը վազեն դէպ ալիքներն, եւ ի գուր
 Կը ճապկըտին լոգանքի մեծ փափաքնէն.
 Բայց ժանտ որին կը կանչէ լայն կոկորդով
 Անձրեւն, եւ ինք կը ճեմի մէն միայնակ
 Զոր աւազին վըրայ. ոչ իսկ աղջիկներն
 Որ կը մանեն գիշերաշան տքնութեամբ՝
 Անգիտացան մրըրիկն, երբ վառ ճրագին վրայ
 Տեսան որ ձէթը կը շաչէ կայծկլտուն
 Եւ կը գնդի պատրոյգին շուրջը քոս փուտ:

Նոյնքան դիւրին պիտ' ըլլայ քեզ գուշակել
 Անձրեւներէն՝ արեւն ու ջինջ պարզութիւնն
 Եւ անվըրէպ նըշաններով հմտանալ.
 Զի այն ատեն աստղերը չեն բլշակնիր,
 Ոչ ինք լուսինը կը ցաթէ հըպատակ
 Հարազատին ճաճանչներուն, եւ բուրդի
 Մանըր ծուէններ օդն ի վեր չեն թափառիր.
 Գաղջ արեւին տակ թետիսի սիրելի
 Խոթերը չեն պարզեր թեւերն իրենց կուռ
 Ափերուն վրայ, եւ ոչ խոզերը զազիր
 Կը մըտածեն կնճիթներով ցրցքնել
 Նետել հեռուն քակուած խուրձերը խարի:
 Բայց ցած տեղերը կը փնտռեն մանաւանդ
 Ամպերն, ու դաշտը կը բռնեն համօրէն.

Եւ դիտելով արեւուն մուտքը բարձրէն
 երեկոյեան երգերը չ'ողբար Կասկամ:
 Կը շողայ նուրբ օդին մէջ բարձրը Բազէն՝
 Կարմիր ծամին վրէժն Արտոյտէն խնդրելով.
 Եւ ուր որ ալ ասի սրանայ խուսափի
 Ճեղքելով իր թեւերով օդը թեթեւ,
 Օդին մէջէ կը հալածէ զայն Բազէն՝
 Գոռ թշնամի՝ կանչիւններով ահաւոր.
 Եւ դէպ ի ուր ուղղէ թըռիչքն իր Բազէն
 Օդին մէջէ, ան կը սրանայ շուտափոյթ
 Ճեղքելով իր թեւերով օդը թեթեւ:
 Հոն այն ատեն նեղ կոկորդով ագռաւներն
 երեք կամ չորս հեղ կը կրկնեն յեղյեղուկ
 Կըռնչիւններ ջինջ, եւ ըստէպ բարձրաբերձ
 Սենեակներուն մէջ իրենց՝ չեմ գիտեր ինչ
 Արտասովոր զըւարթութեամբ կը հրճուին
 Ու կը խայտան սաղարթներուն մէջ ընդոստ.
 Քաղցր է անոնց յետ անձրեւին դադարման
 Տեսնել մանրիկ ձագերն ու բոյնը քաղցրիկ:
 Անշուշտ ես չեմ կարծեր անոնց մէջ հանճար
 Աստուածատուր, կամ իրերու նախատես
 Իմաստութիւն ճակատագրեալ. բայց հազիւ
 Թէ մըրըրիկն ու շարժուն հիւթն երկնքի
 Փոխեն իրենց ճամբան, եւ Զեւս հովերու
 Շնչմամբ սեղմէ թոյլը եւ պինդը մալէ,
 Կը զգան կերպ կերպ փոփոխութիւն ոգիներն,
 Եւ սրտերն արդ ուրիշ յոյզեր կը կըրեն
 Քան ինչ որ երբ կը վանէր հովը ամպերն.
 Ասկէց համերգը դաշտերուն մէջ թռչնոց,
 Խինդն հօտերուն, ագռաւներուն զըւարթ կրկնոցն:

Իսկ եթէ դուն նայիս սրաթեւ արեւին
 եւ լուսնակին յաջորդական փուլերուն,
 Քեզ պիտի բնաւ չըխաբէ ժամը վաղուան,
 Ոչ ջինջ ցայգի մը թակարդին մէջ իյնաս:
 Երբ լուսինն իր նոր ճաճանչներն հաւաքէ,
 Եթէ ունի եղջիւրներուն մէջ իր մռայլ
 Սեւ մըթարներ, կը պատրաստուին տարափներ
 Մըշակներուն համար՝ ինչպէս եւ ծովուն:
 Բայց եթէ իր դէմքին վըրայ սփռէ ան
 Շառագունանք մը կուսական, պիտ' ելլէ
 Հով. կը շիկնի հովէն լուսինն ոսկի միշտ:
 Իսկ թէ չորրորդ ելքին՝ (եւ այս նըշանակ
 է անվըրէպ) մահիկներով պաղպաջուն
 Պարզ երկնքին մէջ ճեմի, այն օրն ի բուն
 Եւ յաջորդներն՝ ամսուն մինչեւ բոլորիլն՝
 Ըլլան պիտի առանց հովի ւանձրելի.
 Եւ ծովափին վրայ նաւազներն անձնապուր
 Պիտ' ուխտերնին հատուցանեն Գլաւկոսի,
 Պանոպէի եւ Մելիկերտ Ինովի:

Արեւն ալ իր ցաթելուն կամ դողելուն՝
 Ալիքներուն մէջ պիտի տայ նըշաններ.
 Արեւն իր հետն ունի նշաններ անպատիր,
 Զորքս կու տայ առտուն կանուխ, ուրիշներ
 Երբոր աստղերը կը ծագին: Անի երբ
 Նորանըշոյլ ծնունդն իր բժկան յօրինէ,
 Ինք կիսովին ամպի մ'ետեւ ծածկըւած,
 Վախ ունեցիր դուն անձրելի, զի Հարաւն՝
 Հօտի, ծառի եւ ցորենի դժպըհի՝
 Ծովէն գալով կը տազնապէ սպառնալից:
 Աղօթքանին կամ բացուելուն՝ նըշոյլներն

Երբ թանձրախիտ ամպերու մէջ ցրուըտին,
 Կամ Աշալուշն աղօտ ծագէ՝ Տիթոնի
 Թողլով մահիճը քրքմացան, այն ատեն
 Ո՛հ, սաղարթուն ուռը պիտի չըփրկէ
 Քաղցր ողկոյզներն, այնչափ կարկուտն ի դըռոյթ
 Տամալներուն վրայ կը ճայթէ կուռ ու գոռ:

Նա մանաւանդ ասոր ալ պէտք է որ դուն
 Ուշ դարձընես, երբ ան երկինքը կտրած
 Քաշուի երթայ. զի մենք յաճախ կը տեսնենք
 Իր դէմքը պէսպէս գոյներով նըկարէն.
 Կ'ազդէ տարափ լուրթը, բոցուտը՝ հովեր.
 Իսկ թէ հրաշէկ բոցին բիծեր խառնըւին,
 Պիտ' ամէն ինչ տեսնես մրըրկուած նոյն նըման
 Փոթորկաշունչ տեղտարափով. թող ոչ ոք
 Այդ գիշերն ինձ հրաւէր տայ նաւ մտնելու,
 Ոչ ալ պարանը քակելու ցամաքէն:
 Բայց եթէ իր օրը մեզի բերելուն
 Կամ ծածկելուն՝ գունտն ըլլայ ջինջ՝ լուսալիր,
 Զուր կը սոսկաս ջաղբէ. տեսնես պիտի դուն
 Պարզ հիւսիսով անտառներուն ճօճճեմէն:
 Եւ հուսկ արեն ինքը պիտի գուշակէ
 Ի՛նչ կը բերէ երեկոյեան աստղը քեզ,
 Հովը ուրկէ՛ կը վարէ ամպը վըճիտ,
 Տամուկ Հարաւը ինչ կեցեր կը մտածէ:
 Ո՞վ յանդգնի պիտի արեւը բասրել
 Իբըր խաբող. ան կ'ազդէ նոյն իսկ յաճախ
 Ըսպառնալիքը լուռ թագուն խազմերու,
 Դաւերը նենգ եւ մարտերու եռքն անխուլ:

Ան երբ մեռաւ Կեսար՝ Հռոմի գըթալով
 Իր ջինջ գըլուխն ըսքողեց մութ ըստուերով,

Եւ ամպարիշտ դարերը վախը առին
 Յաւերժական ցայգի մը. հոն այն ատեն
 Թէեւ երկիրն ինքնին ու ծով լայնածիր
 Եւ գարշ շուներ եւ թռչուններ չարաշուք
 Ամէնքը մեզ կը պարզէին նըշաններ:
 Քանի՞ անգամ կիկլոպներու դաշտերում
 Տեսանք Ետնէն՝ որ հալոցները պատռած
 Յորձանապտոյտ՝ եռանդնաբորբ կը զեռար,
 Թաւալելով շրորնչաններ բոցելէն
 Եւ հրահոսան քարեր: Ամբողջ երկնքում
 Գերմանիա լըսեց զէնքի շաչիւններ,
 Սաժանեցան Ապեանք դժնէ դըղորդով,
 Լսուեցաւ լուռ անտառներում ահեղ ձայն,
 Եւ մութ ցայգում տեսնըւեցան ուրուներ
 Մեռելատիպ՝ երեւոյթով անսովոր,
 Եւ երէները խօսեցան, ո՛վ սոսկում:
 Գետերը կանգ առած կը մնան ոտնակառ,
 Եւ կը բանայ երկիրը իր անդունդներ.
 Մեհեաններում կ'արտասուէ փղոսկրը տրտում,
 Կը քրտընի պըղինձն: Ալքայն գետերու
 Երիդանոս յորձանքներով մոլեգին
 Կը հեղեղէ անտառ՝ պուրակ. կը քըշէ
 Կը տանի գոմ ու հօտ բոլոր դաշտերէն:
 Եւ այն ատեն ընդերքներուն մէջ գուժկան
 Կ'երեւային սպառնուտ ջիւեր ու նեարդեր,
 Ջրհորներուն մէջ կը հոսէր յորդ արիւն,
 Կը հնչէին գիշերանց մեծ քաղաքներն
 Ոռնաձայնովը գայլերուն: Ե՞րբ ինկան
 Այսքան անթիւ կայծակներ պարզ երկնքէն,
 Եւ շողացին զարհուրելի վարսամներ:

Ուստի երկրորդ անգամ տեսան Փիլիպպէք
 Հռոմէական զոյգ ճակատներ նոյնագէն,
 Որ դէմ դիմաց կը խիզախեն դէպ ի ուզմ.
 Վերիններուն չըթըւելով անհաճոյ
 Որ արիւնովը մեր կրկին գիրանան
 Եմաթիա եւ լայն դաշտերն Հեմոսի:
 Նոյն իսկ պիտի գայ ժամանակ, որ մըշակն
 Երբ այս դաշտերն հերկէ իր կոր արօրով,
 Գտնէ տէգեր խոժոռ ժանգէն ուտճահալ,
 Կամ զարնըւի տրմուխներով ահագին
 Կորդակներուն թափուր, ու մնայ հիացած
 Երբ շիրիմները բանալուն՝ նըկատէ
 Սոսկավիթխար ոսկրոտին մեր հայրերուն:

Ո՛վ աստուածներ հայրենաբուն, Հռոմուլոս
 Եւ Վեստա մայր, որ Տիբերիսը Տոսկեան
 Կը պահպանես եւ տաճարներն հռոմական,
 Մի՛ արգիլէք գոնէ որ այս պատանեակն
 Սյս կործանած դարուն հասնի զօրավիգ:
 Շատ ատենէ ի վեր արդէն լուծեցինք
 Մեր արիւնով Լաւմեդոնեան Տրովայի
 Խարդաւանքին վրէժը. շատոնց, ո՛վ Կեսար,
 Քեզ կը խանդայ մենէ երկնից արքունիքն,
 Եւ կը զչարի որ մարդկային սին փառքեր
 Տակաւին քեզ կը բռնեն հոս, ուր իրաւն
 Եւ անիրաւ արդ կը շփոթուին վեր ի վայր.
 Պատերազմի բոցեր ամէն կողմերէ,
 Եղեռն՝ ոճիր տեսակ տեսակ անհամար,
 Արօրն անշուք՝ թողլիք, արտերն անմըշակ
 Որբ մընացած երկրագործէն. կը ձուլուին
 Կոր մանգաղները մարդասպան սուրերու:

Կը սկըսի մարտ Եփրատն ասկէ, եւ անկէ
 Գերմանիա. դաշինքներուն դրժելով
 Մէն մի դրացի քաղաք զէնքի կը դիմէ.
 Մոլի Արէսն ամբողջ աշխարհն է բռներ:
 Զերդ քառաձի կառքեր երբ դուրս կը նետուին
 Թողարանէն՝ կ'ասպատակեն սըրաթոիչ,
 Եւ կառավարը սանձն ի զուր քաշելով
 Յափշտակուած կը տարուի գոռ ձիերէն,
 Եւ կառքը չի հընազանդիր պախուցին:

ՊՈԲԼԻՈՍԻ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Առաջարկութենէն վերջ՝ օգնութեան կանչելով զինւոյ
աստուածը՝ Սպանդարամետ, կ'անցնի երկրորդ գրքին,
որ եօթը գլուխներու կը բաժնուի:

Ա. Տնկազործութեան այլեւայլ տեսակները՝ բնու
թեամբ եւ արուեստով:

Բ. Ծառերու զանազան տեսակները, եւ իւրաքանչիւ
րին դարմանը, ինքնեկ թէ ձեռատունկ:

Գ. Մէն մի տեղւոյ վրայ՝ ուր ծառերը կը բարգաւա
ճին մին քան միւսը. ուր եւ գովեստ Խտալիոյ:

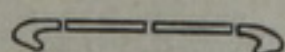
Դ. Արուեստ ընտրելու անձնիւր հողի բնութիւնը, եւ
իւրաքանչիւրին պէտքերը:

Ե. Մշակութիւն որթի, ուր եւ զարնան եւ սպանդա
րամետական խաղերուն վրայ:

Զ. Մշակութիւն ձիթենիի եւ ուրիշ ծառերու:

Է. Վերջաբան. դրուատ շինական կեանքի երջանկու
թեան վրայ:

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ՄԻՆՁԵՒ հոս վարն արտերու, պարն աստղերու.
Արդ քեզ կ'երգեմ, Սպանդարամետ, եւ քու հետ
Պիտի երգեմ թաւաթուփերն անտառուտ
Եւ ազգատոհմն յամրաբուսիկ ձիթենւոյն:

Հոս եկուր, ո՛վ հնծանեան հայր, ամէն ինչ
Լեցուն է հոս քու շնորհներով. կը ծաղկին
Մարգերն յըղի քեզ՝ ուռաւէտ աշունով.
Լի տաշտերուն մէջ կը փրփրի այգեկութն,
Ո՛վ հնծանեան հայր, արի հո՛ս եկուր, օ՛ն,
Փութով հանէ մոյկերդ, եւ հետըս ներկէ
Նոր գինիով քու բոկանի սըրունքներդ:

Զարմն ալլաբուն է ծառերուն՝ սկըզբանէ,
Քանզի ոմանք անբռնադատ մարդոցմէ՝
Ինքնաբոյս են, եւ կը գրաւեն դաշտորան
Հեռուն՝ լափերը գալարուն գետերուն:
Ինչպէս ճըկուն մոշին, ցարասը ճապուկ,
Կաղմախն, ուռին լսնակապոյտ տերեւով:
Մաս մ'ալ կ'ելլէ կ'աճի ցանուած սերմերէ,
Զերդ շագանակը բարձրաբերձ, եւ շոճին՝
Անտառներուն յաղթահասակը՝ ձօնուած

Արամազդի, եւ կաղնիներն՝ որոնցմէ
 Հելլենաստանը պատգամներ կը խնդրէր:
 Եւ ուրիշներ կը տեսնեն շուրջը իրենց
 Թաւ անտառներ՝ բըխած իրենց արմատէն.
 Ինչպէս կնձին, կեռասանին, եւ դափնին
 Պառնասական՝ կը զարգանայ դեռ մանուկ՝
 Լայնածաւալ հովանիին տակ իր մօր:
 Նախուստ բնութիւնն հետեւեցաւ այդ կարգին.
 Եւ այդ կարգով կը կանաչնան մէն մի ծառ
 Եւ մէն մի թուփ եւ դիցանուէր թաւուտներն:
 Ուրիշներ ալ կան՝ զորքս փորձն հանճարեց.
 Աս՝ մայրերուն դեռ քնքշենի մարմինէն
 Շառաւիղներ կտրեց մըխեց հողէն ներս,
 Ան՝ իր արտին մէջ թաղեց արմ՝ ունջ ու տակ,
 Զորս ճեղքըւած ցիցեր, շերտեր կամ սրածայր.
 Եւ ուրիշներ ալ կը սպասեն որ կըքեն
 Բարունակնին աղեղնածեւ, եւ ողջ ողջ
 Թաղեն զիրենք իրենց բընիկ երկրին մէջ:
 Ուրիշներ պէտք անգամ չունին արմատի,
 Եւ յատանողը բնաւ երբեք չ'երկմըտիր
 Ամենաբարձրը ճիւղն հողին յանձնելու.
 Մինչեւ իսկ կոճղը կտրըւած՝ կոճոպուած
 Զիթենիին, զարմանալիք նորասքանչ,
 Արմատ տըւաւ եւ չորցած փայտը շաքւեց:
 Մենք կը տեսնենք նաեւ յաճախ՝ որ ճիւղերն
 Այն ինչ ծառին՝ ըլլան ուրիշ ծառի ճիւղ,
 Եւ այս առանց ոեւիցէ վընասի.
 Եւ տանձենին փոխաբոստուած բերէ մեզ
 Պատուաստ արբուն խնձոր, եւ չումը կոպճուտ
 Շառագունի շիկնի կարմիր շըլորով:

Արդ եկէք, ո՛վ երկրագործներ, սորվեցէք
 Մըշակութիւններն իւրաքանչիւր տեսակին,
 Ու վայրի միրգն անուշցուցէք պատուաստով.
 Հողերը թող բնաւ անօգուտ չըմբնան.
 Իսմարը պէտք է որ որթով պննուի,
 Եւ Տաբուռնոնը մեծ հագնի ձիթենի:

Հասիր եւ դուն, ո՛վ Մեկենաս, ո՛վ պարծանք
 Եւ համբաւին մեր մեծ բաժին արդարակ,
 Եւ ձեռնարկած գործիս ընկեր եղիր ինձ,
 Եւ թռչելով առագաստները պարզէ
 Բաց ծովուն վրայ. բայց ես չունիմ միտք ու կամք
 Ամէն ինչ իմ տաղերուս մէջ ծրարելու.
 Ո՛չ, թէեւ ես ունենայի հարիւր հատ
 Լեզու, հարիւր բերան ու ձայն երկաթի:
 Հասիր ու մօտ քերէ ափին եզերքէն,
 Յամաքն առձեռն մեզ պատրաստ. ես ըզքեզ
 Պիտի չբռնեմ կեղծուպատիր երգերով,
 Ոչ ալ երկայն նախամուտով պատի պատ:

Ինքնեկ բուսնող ծառերն որ վեր կը ցցուին
 Դէպ ի այերը լուսաւոր, յիրաւի
 Անբեղնաւոր են, բայց կ'աճին ծիծաղկոտ
 Եւ հըզօրեղ, զի հողին մէջ է բնութիւնն:
 Իսկ եթէ մէկը պատուաստէ ասոնք եւս
 Կամ տեղերնին փոխած զանոնք զետեղէ
 Փորուած փոսի մը մէջ, բնութիւնը վայրի
 Կը մերկանան, եւ անձանձիր խընամքով
 Ինչ արուեստի ալ որ կանչես դուն զիրենք
 Փութանակի պիտի գան քու ետեւէդ:
 Նոյնը պիտի ընէ նաեւ ստեղն ամուլ՝
 Որ կ'ելլէ խոր արմատներէն, եթէ դուն

Տեղափոխես զայն արձակ՝ լայն դաշտերում:
Արդ մօրը բարձրը սաղարթներն ու ճիւղեր
թողլով շուքի մէջ զայն՝ արգելք պիտ' ըլլան
Անոր աճման ու խամրեն պտուղն ու բերողն:

Ծառը սակայն բուսած ցանուած սերմերէ
Դանդաղ կ'աճի, եւ պիտի տայ հովանի
Եւ շուք թոռանը թոռներուն. պտուղներն ալ
կը խորթանան՝ մոռցած նախկին հիւթն իրենց,
Եւ կը բերէ այգին մրգուզ ողկոյզներ՝
Որս եւ ապուռ թռչուններուն: Եւ արդ դուն
Պէտք է թափես ամէն ճիգերդ ու ջանքերդ,
Դընես բոլորն ալ փոսերու մէջ կարգաւ
Ու մըշակես յոգնավաստակ խընամքով:

Բայց կը սիրեն ձիթենիներն յառաջ գալ
Մեծ ճիւղերէ, տաշտաթաղէ որթատունկն,
Ըստուարաբուն ոստերէ մուրտը Պափեան.
Բայց կարծրատորր արքայկաղնին կը սերի
Չաչէ, եւ մեծ հացին եւ ծառն հովանուտ
Հերակլէսի պսակին, կաղնին՝ քաւոնեան
Հօր, եւ նաեւ արմաւենին բարձրաձաղկ.
Եւ եղեւինն որ վըտանգները ծովուն
Պիտի տեսնէ մօտէն ու կուրծք տայ անոնց:
Կը պատուաստուի նաեւ խոշոր մաթգենին
Ընկուզի գողտըր պըտուղով, եւ ամուլ
Սօսին բերաւ ցուցուց առոյգ խնժորներ.
Փիճին յաճախ կասկենիի, եւ հացին
Տանձենիի ճերմակ ծաղկով ձիւնացան,
Եւ կնձնիին տակ կոտրեց խոզը բալուտ:

Ծառ պատուաստելը կամ պտկել պարզ մէկ չէ.
Քանզի հոն ուր շառաւիղները՝ պատուած

Նուրբ պըտուկները կեղեւէն կ'ելլեն դուրս,
 կը բացուի նեղ խինձ մը ծակին մէջ իսկ հոն.
 Օտար ծառին պտուկն անկէ ներս կը մուծեն,
 Որ զարգանայ հոն թաղանթին մէջ տամուկ:
 Կամ կը ճեղքեն դարձեալ ծունկերն անվարակ,
 Եւ հաստ փայտին մէջ կը բանան երիթով
 Ճամբայ մը խոր, ուր կը մըխեն բերրի մորճն,
 Եւ ոչ երկայն ատեն, եւ մեծ ծառն ահա
 Նետուեցաւ վեր երկինք ուժեղ ճիւղերով,
 Եւ հիացաւ սաղարթներուն վրայ իր նոր,
 Եւ միրգերուն որ հարազատ չեն իրեն:

Բաց ասկէ, չեն հոմասեր ո՛չ կնձնիներն
 Հըզօրեղ, ո՛չ ուռենին, ո՛չ եւ ներգիւնն
 Եւ ոչ ալ ճետն իդայազարմ նոճերուն.
 Ոչ ալ պարարտ ձիթենիները կը ծնին
 Նըմանակերպ, բարաբենին, բոլորչին
 Եւ ան՝ զոր դեռ եւըս՝ դառն հատ կը ճնշեն,
 Ոչ խնձորներն Վալկինոյեան դարաստներն
 Ունին նոյն մի բողբոջն, եւ ոչ ալ տանձերն
 Ասորնական եւ Կրոստոմեան բոնալիր:
 Չեն կախուիր մեր տունկերէն նոյն ողկոյզներն
 Որ կը քաղէ Լեսբոս որթէն Մեթիմեան,
 Կան այգիները Թասոսի, կայ դարձեալ
 Մարէովտեան սպիտակ այգին, դէպ յարմար
 Ասոնք պարարտ հողի, անոնք անօսրի.
 Եւ շահաւէտ չամչեղէնի Փըսիթեանն
 Եւ նուրբ Լագունն, որ դեղեւէ պիտի ոտքն
 Որ մ'եւ լեզուն կապէ կարկէ՝ դանդաշուն:
 Կայ ծիրանին, կայ վաղահասն, եւ քեզ ի՞նչ
 Երգով պիտի նըւագեմ ես, ո՛վ Ռետեանդ.

Բայց փալեռնեան մառաններէն աւելի
 Ձըլլայ խրոխտաս. կան եւ որթերն Ամինեան,
 Գինի ուժեղ՝ տոկուն, որոնց Տըմուռս
 Տեղիք կու տայ եւ փանէոս արքան ինք.
 Եւ Արգենին կրտսեր որուն հետ ոչ ոք
 Կրնայ մրցիլ ոչ ծորանքին ծաւալին
 Եւ ոչ այնքան տարիներու տոկալուն:
 Եւ ես ըզքեզ պիտ' ընէի՞ երբեք զանց
 Ո՛վ աստուածոց լաղանդերաց սեղանին
 Ընտրական զարդը՝ Հոռայինդ, եւ ժոխուրն
 Ողկուզաւէտ եւ ուռուցիկ հատերով:
 Բայց բազմազան տեսակներուն ոչ թիւ կայ
 Եւ ոչ անուն. եւ ինչ օգուտ թըլելէն:
 Եւ մէկն ուզէ եթէ գիտնալ, ուզել է
 Գիտնալ հատերն աւազուտին հողմայոյզ
 Լիբէական ափին վըրայ, կամ ճանչնալ
 Քանի՞ կոհակ յոնիական կը դիմէ
 Դէպ ի ափունք՝ Եւրոսը երբ մոլեգին
 Մըրըրկաշունչ նաւերուն վրայ խոյանայ:

Բայց ամէն հող ալ ամէն բան չի բերեր.
 Ուռենիները գետերուն կը ծնին քով
 Եւ բարտիներն եղտիւրներուն մէջ տղմուտ,
 Եւ հացուտներն ամուլ՝ քարուտ լեռներում.
 Ծովեզերքները կը ցնծան մուրտերով.
 Բայց որթատունկը բըլուրներ կը սիրէ,
 Եւ կարմրածառը Հիւսիսակն ու ցուրտեր:

Նայէ դարձեալ գունտին վըրայ՝ զոր կ'ընկճեն
 Մշակներն յետին, առաւօտեան տուներէն
 Արաբներուն՝ մինչ նըկարէն Գելոններն.
 Ամէն մի ծառ իր հայրենիքը ունի:

Լոկ Հնդիկները կու տան սեւ ոպնիազ,
 Սաբայեցիք՝ խնկաբեր ոստ: Եւ ինչո՞ւ
 Պատմէի քեզ հոս բալասանն ու ծորանքն
 Անուշահոտ փայտին, հատերն աւանթի
 Մշտափըթիթ. ինչո՞ւ հապէշ անտառներն
 Ըսպետափառ քնքուշ բուրդով, եւ ի՞նչպէս
 Սերք կը հանեն տերեւներէն մանրիկ գեղմն.
 Եւ Հնդկաստանն ի՞նչ անտառներ կը բերէ
 Ուկիանի դրացի երկրին հուսկ ափունքն,
 Ուր ոչ մի նետ չըկրցաւ սլաքն հասցընել
 Կտրել ծառի մը գագաթին վերեւ օդն.
 Եւ սակայն այդ ազգն ապիկար չէ երբեք
 Երբ կապարճներն անգամ մը ձեռքը առնէ:
 Մարք կը բերեն բարեգործակ կիտրոնին
 Տապահամ հոյզն ու ծանրածանրը բուրումն՝
 Որմէ չիկայ ոչինչ ազդու, թէ երբեք
 Դժնէ մօրուն թունաւորեց ըմպելին
 Խառնելով խոտ եւ ժանտագործ մրմունջներ,
 Գալ հասնելու եւ թոյնն անկէ թափելու:
 Ինք ծառ խոշոր՝ դէմքով նըման դափնիի,
 Եւ եթէ հոտ մ'ուրիշ հեռուն չըսփռէր՝
 Դափնի կ'ըլլար. ոչ մէկ հով չի թափեր բնաւ
 Իր տերեւներն եւ ոչ ալ պինդ ծաղիկներն.
 Մարք կը խնկեն անով իրենց գարշահոտ
 Շունչն ու բերանն, եւ ալեւոր ծերերուն
 Կը դարմանեն անով սրթանքն ու հեւոց:

Բայց ոչ Մարաց ամենաճոխ անտառներն,
 Ոչ գեղեցիկ Գանգէսն, Հերմոսն ոսկեհոս
 Կրնան իտալ պարծանքներուն մրցիլ հետ,
 Ոչ Հնդիկք, ոչ Բակտրիացիք, ոչ բոլոր

Պանքայիա՝ լի խնկաբեր աւագով։
 Հրաշունչ ցուէրը չեն որ այս երկրին մէջ
 Քիթով աղօս բացին, եւ ոչ անարի
 Վիշապ օձին սերմանելով ժանիքներն
 Եւան բուսան սաղուարտաճօճ մարտիկներ
 Սեղմած տէգերն իրենց. այլ լի աճեցուն
 Հասկերն եւ հոյզը Մասսիկեան Բաքոսին
 Կը տեղան հոն. ձիթաստաններ եւ հօտեր
 Հոն կը վիտան բերկրազրւարթ։ Կը դիմէ
 Ասկէ ռազմիկ նըժոյգն ի դաշտ բարձրավիզ,
 Անկէ պախրէն ըսպիտակ, ով Կլիտումնէ,
 Եւ ցուլը՝ զոհ շըքեղ՝ ըստէպ լուացուելով
 Զուրերուդ մէջ սրբանըւէր, հոռմական
 Յաղթանակները դից տաճարը տարին։

Գարուն է հոս յաւէժակայ, եւ ամառ
 Օտարական ամիսներուն մէջ. հօտերն
 Երկիցս յըղի, ծառերն երկիցըս բերուն.
 Բայց մոլեգին վագրեր չիկան հոս, չիկայ
 Արիւնըռուշտ առիւծներու ճետն ու զարմ.
 Հոս մոլախինդը չի խաբեր հէք կըթողն,
 Եւ ոչ ալ օձը թեփամորթ կը քաշէ
 Երկրի վըրայ քնթռնոցներ անհամար,
 Եւ ինք իր շուրջ կը գալարէ բիւր պարոյր։

Աւելցուր այնքան քաղաքներ հոյակապ,
 Աշխատութեան պըտուղ. այնքան դղեակներ
 Յից ժայռերու վըրայ կերտուած ձեռքերէ.
 Գետեր որ հին պարիսպներու տակերէն
 Կ'անցնին կ'երթան. ծո՞վը յիշեմ ես արդեօք
 Որ կը թրջէ գանի վերէն ու վարէն,
 Թէ շատ լիճերն. ըզքեզ, ով մեծ Լարիոս,

Եւ քեզ, Բենակ, որ կը մօրնչես ու կ'աւոյս
Ծովակուտակ, նաւակայքերը յիշեմ

Եւ Լուկրիի դիմաց թմբուած փականքներն
Ու ծովն որ մեծ շառաչներով կը կատղի.

Ուր կոհակներն Յուլեան հեռուն կը հօրնչեն
Երբ դէպ ի ետ կ'ընկրկի ծովն, ու կ'երթայ
Յորձանապտոյտ դէպ ի նեղուցն Աւեռնեան:

Այս միեւնոյն իտալիան կը ցուցնէ
Երակներուն մէջ առուններ արծաթի
Եւ պըղինձի բովեր, ոսկին կը հեղու
Առատահոս: Սա ինքն հանեց ծոցէն դուրս
Գրոհը կտրիճ Մարսիկներու, եւ Սաբին
Առոյգ հասակն, եւ վշտըմբեր Լիգուրեանն,
Եւ վոլսկեանները մկընդաւոր, Դեկոսներ,
Մարիոսներ եւ կամիլներն հոյանուն,
Մարտէ անխոնջ Սկիպիոններն, եւ ըզքեզ
Վեհըդ Կեսար, որ արդ արդէն յաղթական
Հուսկ ծայրերուն մէջ Ասիոյ, կը վանես
Հնդիկն անզօր հռոմէական բերդերէն:

Ողջոյն քեզ, ո՛վ Կռոնեան երկիր, մեծ ծընող
Արմըտիքի, մեծ ծընող քաջ մարդերու.
Քեզի համար է որ կ'երգեմ փառապանծ
Մեր արուեստներն եւ արարքներն հինաւուրց,
Յանդգնելով սուրբ աղբիւրները բանալ
Եւ հնչեցնել Ասկրեան երգով իտալիան:

Արդ պիտ' ըսեմ յատկութիւններն արտերուն.
Ի՛նչ ոյժ, ի՛նչ գոյն ունին, եւ ի՛նչ բերելու
Ընդունակ է իւրաքանչիւրն: Առաջին՝
Կոշկոռոտուն գետինն ու բլուրը դժնէ
Ուր կաւն անօսր է եւ խիճեր, թուփեր կան,

Կ'ուրախացնեն Աթենասի սիրելի
 Երկայնակեաց ձիթենիներն: Այս նըշան՝
 Որ այդ տեղերը կը բուսնին շռայլօրէն
 վայրենիներն, եւ կը ծածկեն դաշտորան
 Հեռուն բոլոր իրենց վայրի հատերով:
 Սակայն պարարտ երկիրը քաղցըր հիւթով
 Բերկրազրւարճ, եւ խոտաւէտ դաշտն յուռթի
 Առատաբուխ, ինչպէս որ մենք կը տեսնենք
 Յաճախ լերան մը հովիտին մէջ խորունկ,
 Ուր բարձրաբերձ ժայռերէն ջուրն հոսելով
 Կը բերէ հետն արգասաւոր սիկ մը վար,
 Եւ եթէ ան դէպ ի հարաւ կը նայի,
 Ու կը բերէ կոր արօրին դժպըհի
 Պըտերն, ատի քեզ պիտի օր մ'հայթայթէ
 Որթատունկեր հաստահարուստ՝ գինեւէտ,
 Որ քեզի տան առատ առատ ողկոյզներ
 Եւ ծորանքներ լայնալիր. այն ծորանքէն
 Զոր կը հեղունք աստուածներուն ի պատիւ
 Բաժակներով ոսկի, Տիւրենը մինչ գէր
 Կը փըչէ փղոսկրը բազինին առջեւ հոն,
 Եւ գոգախոր սկաւառակով կը ձօնենք
 Աստուածներուն ծխաշունչ ընդերքը զոհին:

Իսկ եթէ մօտ է քու սրտիդ աւելի
 Խնամել հոգալ պաճար՝ պախրէ եւ հորթեր,
 Կամ ոչխարներ եւ մըշակուած վայրերուն
 Ապականիչ այծերը, գնա ու գըտիք
 Տարենտոնի յուռթի դաշտերն, անտառներն,
 Եւ այն գետինն՝ որ հէք Մանտուան կորսնցուց,
 Ուր ձիւնաթոյր կ'արածէին կարապներ
 Իր լօռաւէտ գետին մէջ. չեն պակսիր հոն

Հօտերուն ոչ ականակիտ աղբիւրներ,
 Ոչ դալարիք, եւ դըւարն ինչքան լըզէ
 Երկարատեւ օրերում, ցայգը կարճուկ
 Կը հասցընէ նոյնքան շաղով զովարար:

Սեւորակ հողն հատու խոփին տակ պարարտ
 Եւ բնականէն փխրուն, որուն կու տանք մենք
 Այս յատկութիւնն արօրադրած ատեննիս,
 Յարմարագոյնն է ցորենի. ոչ մէկ դաշտ
 Պիտի չղրկէ տուն յամրաքայլ ցուլերով
 Աւելի շատ սայլեր, եւ կամ այն գետինն
 Ուրկէ սրտնած մըշակն անտառը խըլեց
 Եւ տապալեց այնքան երկար տարիներ
 Անգործ անպէտ մնացած պրակները թաւուտ,
 Արմատաքի եւ կարճովին բըրելով
 Թռչուններուն բնակարաններն հինաւուրց,
 Որոնք լըքած բոյներն իրենց սլացան վեր,
 Բայց փայլեցաւ մաճին ճեմքին տակ կորդ դաշտն:

Զի զառիվայր հովտի մ'երէզն անջրդի
 Կրնայ հազիւ մեղուններուն հայթայթել
 Անարգ նարդոս եւ խնկունի. նոյն նըման
 Սունկ քարն ու կաւը կրծըւած սեւաթոյր
 Վիշապներէ. ուրիշ ոչ մէկ դաշտ չի տար
 Օձերուն այնքան քաղցրանուշ կերակուր
 Եւ ծեքածուռ անոնց որջեր պատրաստեր:

Իսկ այն գետինն որ կը շնչէ նուրբ շոգի
 Եւ մէգ թեթեւ եւ կը ծըծէ խոնաւ ցօղն,
 Եւ երբ ուզէ ինքիրմէ դուրս կը ցնդէ,
 Եւ ան որ միշտ կանաչութիւն է զգեցած,
 Եւ չի կպչիր երկաթին ոչ բիրտ ժանգով
 Եւ ոչ աղոտ քոսով, ան քու կնձնիներդ

Պիտի պճնէ զըւարթառատ որթերով :

Ան քաջաբեր է ձիթենւոյ, փորձով դուն
Երբ մըշակես՝ պիտի գտնես զայն յարմար
Հօտի, եւ հլու հըպատակ կոր արօրին :

Հարուստ կապուան կը հերկէ հող մ'այդպիսի,
Եւ վեսուվի մօտիկ դրացի ժողովուրդն,
Եւ կլանիոսն անգութ՝ անշէն Ակերրայց :

Արդ պիտ' ըսեմ թէ ինչ կերպով մէն մի հող
Պիտի կարող ըլլաս ճանչնալ ու գատել
Թէ նօօր է ան՝ թէ թանձր ու խիտ՝ չափէ դուրս .
Զի ցորենի է մին յարմար՝ շահաւէտ,
Եւ միւսն՝ որթի. թանձրը յատուկ Դեմետրի,
Անօսրահողը Բաքոսի : Տեղ մ'ընտրէ
Նախ եւ հոն փոս մը փորէ խոր, եւ ապա
Հանած բոլոր հողըդ փոսին լեցուր մէջ,
Եւ վրան ուքով կոխէ, գուղձերը փշրէ
Հաւասարցուր գետնին. պակսի եթէ հող,
Հողըդ թեթեւ է եւ յարմար հօտերու
Եւ կենսաւէտ որթատունկի : Իսկ եթէ
Զուգէ երթալ հողն իր գութին մտնել մէջ
Եւ լեցուելէն յետոյ փոսն՝ հող աւելնայ,
Թանձրահող է դաշտըդ, ալ դուն ըսպասէ
Կոշկոռոտուն, կարծր՝ տոկուն բունձերու,
Զորս ճեղքելու համար լըծէ ժիր եզներ :

Բայց աղտաղտին երկիրը դառն յորջորջուած
Անատակ է արմըտիքի, եւ արօրն
Անուշցընել զայն չէ կարող, ուր գինին
Զի պահեր իր զարմն, ու միրգերն՝ անուննին :
Ահա թէ ինչպէս զայն ճանչնաս պիտի դուն .
Հանէ քու տանըդ ծըխամած տանիքէն

Խիտ խիտ հիւսուած տառաղաններն ուռենի
 Եւ պարզուտները հնձանիդ, ու լեցուր
 Անոնց մէջ այդ չար արտն, ու քաղցըր ջուրեր
 Աղբիւրներու՝ վազցուր անոնց վըրայ. ջուրն
 Անշուշտ իրեն պիտի ճամբայ մը բանայ,
 Եւ մեծամեծ կաթիլներ դուրս պիտի ելլեն
 Ուռենիէն, եւ պիտի համը բերէ
 Յայտնի նըշան մը, եւ ճաշակը լեզի
 Պիտի փոթ փոթ ընէ բերանն ըմպողին:

Իսկ այս կերպով կը սորվինք հողը պարարտ.
 Ան ձեռքերուն մէջ չի փշրիր երբ սեղմեն,
 Այլ ձիւթի պէս մատուրներուն կը կաշի:

Հողը նամէտ կը բերէ բարձըր խոտեր,
 Եւ չափազանց է արգաւանդ. այս երկիրն,
 Ո՛հ, թող չըլլայ առատաձեռն այնքան ինձ,
 Եւ չըցուցնէ ինքզինքն այնքան քաջագոր
 Երբ կը փթթին ահա հասկերն առաջին:

Հող մը թէ ծանր է կամ թեթեւ՝ լըռելեայն
 Կը յայտնուի իր կըշիռքէն, եւ դիւրաւ
 Կրնան աչքերն որոշել սեւ է արդեօք
 Թէ ուրիշ գոյն. բայց դժուարին է ճանչնալ
 Յուրտն անօրէն. կըւենիները միայն
 Երբեմըն նա՛ եւ յակրիներն ոճրագործ
 Կամ սեւ բաղեղն հետքերն անոր կը մատնեն:

Յետ այս բաները դիտելու, մըտածէ
 Շատ կանուխէն պատրաստել հողն ու բանալ
 Լերան կողին վըրայ փոսեր մեծամեծ,
 Եւ կոշկոռները դարձընէ՛ դէպ հիւսիս
 Կոնակի վրայ, դեռ տակաւին չըտնկած
 Այգիներու զըւարթամիտ զարմն ու ցեղ.

Լաւ են փխրան հողով դաշտերն, ուր հովերն
Եւ ցուրտ եղեամբն եւ կաշմբուռն մըշակն
Արդէն խախտածը կը քրքրեն անդադար:

Սակայն անոնք՝ որոնցմէ չի խուսափիր
Ոչ մէկ խընամք, առաջուրնէ կը փնտռեն
Տեղ մը նըման, ուր պատրաստեն ծառերուն
Առաջին տունկն, եւ ուր բերեն ու տնկեն
Ապա կարգաւ, զի մի՛ գուցէ որդիներն
Անգիտանան իրենց յանկարծ փոխուած մայրն:
Կեղեւին վրայ կը նըշանեն մինչեւ իսկ
Երկնքի մարզն, որպէս զի մէն մի անձնիւր
Զետեղեն այնպէս ինչպէս էր առաջուց.

Ո՛ր կողմէն ան կ'ընդունէր տապն հարաւին,
Եւ ո՛ր կողմէն կը դառնար դէպ ի հիւսիս.

Ա՛յնքան կ'արժէ վարժոյթը փոքր հասակէն:

Նայէ դուն նախ՝ լա՛ւ է այգին զետեղել
Բըլուրներու վըրայ թէ հարթ դաշտի մէջ:
Եթէ կ'ուզես յատկացընել այգիիդ

Պարարտ դաշտի մը հողը՝ խիտ տնկէ դուն,
Խիտ որթատունկը բերելու մէջ ծոյլ չէ.

Իսկ եթէ կողն ընտրես բլրան կամ լեռան
Զառիվարուտ, տնկէ հեռու իրարմէ.

Բայց միջոցները կարգէ կարգ ըլլան թող
Ճիշդ հաւասար, եւ կազմեն հոն շաւիղներ
Ճշգրտապէս եւ վերջին ծայր համաչափ.

Զերդ մեծ մարտի մը մէջ յաճախ՝ երբ բանական
Իր գունդերուն պարգեր է կարգը հեռուն,
Եւ բաց դաշտի մէջ կը կենայ գումարտական,
Ամէն գիծերը հաւասար կ'երեւան,

Եւ ամբողջ դաշտը կը շողայ պաղպաղուն

Լուսանըշոյլ պղինձէն, եւ դեռ սկըսած չէ
 Խառնուրդն ահեղ մարտին, Արէսը սակայն
 Կը թափառի գէնքերուն մէջ վարանոտ.
 Թող շաւիղներդ այսպէս ըլլան զուգաչափ
 Եւ զուգաթիւ. ոչ թէ զի աչքն ունենայ
 Սնոտի հաճոյք մ'այն տեսիլքէն, այլ զի հողն
 Ուրիշ կերպով պիտի չիտայ ամէնուն
 Հաւասար ոյժ, եւ ոչ ոստերը զօրեն
 Ազատօրէն միջոցին մէջ տարածուիլ:

Գուցէ ուզես գիտնալ թէ որքան խորունկ
 Պէտք են ըլլալ փոսերն. ես նոյն իսկ այգիս
 Զերկմըտէի պիտի ծանծաղ ակօսի
 Յանձնել. ծառերը կը մըխեն երկրին սիրտն
 Անդնդախոր, մանաւանդ շոճն, որ գլխով
 Որչափ սլանայ դէպ ի եթերն արփաճեմ,
 Արմատն այնչափ դէպ ի դըժոխք կը վազէ:
 Ուստի զայն ո՛չ փոթորիկ, ո՛չ փուք, անձրեւ
 Զեն շոպեր, ան անդրդուելի կը մընայ,
 Եւ կը յաղթէ տարիքով շատ թոռներու,
 Ինք դարէ դար յաւերժացած անվըկանդ,
 Եւ բազուկներ արձակելով ամրոստեան
 Շուրջանակի մօտն հեռուն՝ ինք մէջտեղն հոն
 Կ'արձանանայ սփռելով շուք մ'ահագին:

Թող այգեստանըդ չընայի արեւմուտք,
 Եւ որթերուն մէջ մի՛ կաղնի տնկեր բնաւ.
 Շառաւիղները գագաթէն մի կտրեր,
 Ոչ ալ ստեղները ծառին բարձր ոստերէն.
 Այնչափ մեծ է սէրն հողին. մի՛ խոցոտեր
 Բուժ երկաթով խաւարծիլներն, եւ այգիդ
 Իր մէջ երբեք չունենայ թող ձիթենւոյ

Վայրի կոճղերն. որովհետեւ շատ անգամ
 կայծ մ'անըզգոյշ հովիւներէ ինկած վար,
 Նախ կը ծուարի գաղտ կեղեւին տակ իւղոտ,
 Եւ ապա բունն անոր իր մէջ ծրարելով
 կը սըլանայ դէպ ի ճիւղերը վերին,
 Ահեղ շառաչ մ'արձակելով երկնապող.
 Յետոյ յաղթող կրակն ոստէ ոստ կը դիմէ,
 Եւ տիրելով ամենաբարձրը ծայրին
 Ամբողջ անտառը կը պատէ բոցերով,
 Եւ կը ժայթքէ դէպ երկինք թանձրը ծուխի
 Սեւ սեւ ամպեր, մըրըրիկ մ'երբ մանաւանդ
 Անտառներուն վըրայ իյնայ գագաթէն,
 Եւ հովը կրակն առած քըշէ պտուտքելով:
 Ա՛լ անկէ ետք մի՛ յուսար բնաւ որ այգիդ
 Վերածընի արմէն, եւ կամ յօտելով
 Հողին ծոցէն ելլէ նորէն կանաչնայ.
 Գառնատերեւ թշուառական ձիթենին
 Ինքը միայն կը վերապրի աղէտէն:

Թող ամենէն խելացի մարդն անգամ քեզ
 Չըհամոզէ իր խորհուրդով՝ պեղելու
 կարծրը երկիրդ երբոր հիւսիս կը փըչէ:
 Չըմեռը դաշտը կը պնդէ սառոյցով,
 Եւ չի տար թոյլ որ ցանուած սերմն արձակէ
 Իր արմատները կարծր երկրին սիրտն ի վար:
 Բայց ժամանակն այգիներու մշակութեան
 Է վարդագոյն գարունն, երբ գայ ջինջ թռչունն
 Որմէ օձերը կը սոսկան ահաբեկ.
 Եւ կամ աշունն իր առաջին ցուրտերուն,
 Երբ սըրաթուիչ արեւն ամառը անցած
 Բայց չէ մըտած դեռ ձըմեռուան շէմէն ներս:

Գարձեալ գարունն անտառներուն վարսերուն,
 Եւ լեռներուն է շահաւէտ: Գարունին
 Կ'ուռի երկիրն, եւ կ'ուզէ սերմ ծնընդական.
 Եւ այն ատեն ամենակալ հայրն՝ Եթեր՝
 Կ'իջնէ բեղուն անձրեւներով՝ իր զըւարթ
 Ամուսնին ծոցն, եւ մեծը մեծ մարմինին
 Խառնըւելով՝ կը տաքցընէ ամէն սերմ:
 Խոր թաւուտները կը հնչեն այն ատեն
 Քաղցըր ձայնով թռչուններուն, եւ հօտերն
 Իրենց սիրոյն յատուկ ժամին իրազգած՝
 Կ'այրին բոցով Աստղիկին. դաշտը տածիչ
 Կ'երկնէ, եւ քաղցըր զեփիւռին տաք սիւքով
 Արտերն իրենց ծոցերը լայն կը բանան,
 Ամէնուն մէջ կը յորդէ հիւթը փափկիկ.
 Եւ անվեհեր իրենք զիրենք կը յանձնեն
 Տունկերը նոր արեւներու, եւ որթին
 Չի վախնար ուռն եթէ հարաւը փըչէ,
 Կամ բուռն հիւսիսն անձրեւ տեղայ երկնքէն,
 Այլ ծըլարձակ՝ տերեւախիտ կը փթթի:

Անտարակոյս այսպէս էին այն օրերն
 Որ նորածնունդ աշխարհին լոյս ծագեցին,
 Գարուն էր այն եւ ոչ ուրիշ եղանակ,
 Յաւէժ գարուն կ'անցընէր մեծ տիեզերքն,
 Եւրոսը չէր ձմրան շունչերն իր փըչեր
 Երբ լոյս տեսան արարածներն առաջին,
 Եւ երկաթ զարմը մարդոց գլուխը ցըցեց
 Կարծր արտերուն մէջ եւ անտառ ցրուեցան
 Անասուններն, եւ աստղերու պարն՝ երկինք:
 Եւ այս փափուկ նորաբոյսերն այս վտանգին
 Չըտոկային պիտի եթէ չըտիրէր

Յուրտին՝ տաքին միջեւ հանգիստ մը խորունկ,
Եւ չըզգացնէր երկինքը իր քաղցրութիւնն:

Ինչ շառաւիղ ալ որ դաշտիդ տնկես մէջ,
Պարարտ աղբով ծածկէ ու վրան՝ չըմոռնաս՝
Շատ հող դիր, կամ թաղէ սունկ քար ծարաւուտ,
Կամ խորտաբորտ խեփոր, որ ջուրը հոսի
Անոնց մէջէն եւ սողայ շունչ մը թեթեւ
Եւ ընծիւղներն ոգի առնեն կազդուրուն:
Երկրագործներ կան որ քարեր կը դիզեն
Կամ խեցիի ծանր հատորներ անոնց վրայ,
Պատըսպարան տեղատարափ անձրեւի
Կամ տօթաբեր Շընիկ աստղին դէմ՝ երբ ան
Կը ճեղքէ ծոցը ծարաւ՝ ոյծ արտերուն:

Երբոր անգամ մը տնկեցիր այգեստանդ,
Կը մընայ քեզ հող լեցընել ստէպ ըստէպ,
Մինչեւ գըլուխն ուղէշներուն, եւ շարժել
Երկմատնիներ կարծըր, եւ կամ խորամուխ
Արօրին տակը շարշարել նոյն գետինն
Եւ թոյլատրել որ կռուազան արջառներ
Այգիին մէջ երթան ու գան վեր ու վար:
Յետոյ նեցուկ տալու ես նոր ուղէշին,
Կեղեւն հանած ծառի ճիւղեր, եղէգներ
Ողորկ, ձողեր հացի լերկճիղ խեչակներ.
Որ օգնութեամբ անոնց վարժին քամահել
Արհամարհել հովերն, ելլել ոստէ ոստ
Կնձնիներուն մինչեւ գազաթն երկնաբերծ:

Եւ մինչ այգիդ՝ իր առաջին տարիին՝
Կը հանէ իր նորափըթիթ տերեւներն,
Հարկ է խնայես անոր մատաղ հասակին.
Եւ նոյն իսկ երբ զըւարթ՝ կայտառ բարունակն

Անսանձ սլանայ դէպ ի այեր շոայլօրէն,
 Յօւսոցին սուր բերանն հեռու բռնէ դեռ,
 Զեռքիդ եղունգը թող քաշէ տերեւներն:
 Իսկ երբ ուժեղ բազուկներով բարձրանան
 Ու գրկըւին կնձնիներուն, այն առան
 Մազերն անոնց սափրէ, թեւերը քշտէ.
 Երկաթն անոնց առաջ սոսկում կ'ազդէր, արդ
 Ի գործ դիր հուսկ իշխանութիւնդ անաշառ,
 Եւ կոճոպէ ոստերուն զեղիւ շոայլութիւնն:

Հարկ է հիւսեօ նաեւ ցանկեր լարգիլես
 Մուսքը բոլոր հօտերուն, երբ մանաւանդ
 Դեռ տերեւները փափուկ են եւ անփորձ
 Տառապանքի. որոնք՝ կարծես չըբաւեն
 Անագորոյն ձմեռներն, արեւը կիզիչ,
 Պէտք է անդուլ կրեն վընասները վայրի
 Գոմէշներու եւ հետախոյզ այծերու,
 Ուշարներու լերինջներու շրւայտաւ,
 Բոլորն ալ իր տերեւներուն թշնամի:

Ճերմակ եղեամբ սառոյցին վըրայ մած,
 Կիզիչ ամառը՝ որ ժայռերը կ'եփէ,
 Զըփնասեցին այնքան՝ որքան որ հօտերն
 Եւ թոյնն իրենց կարծր աւամփն, եւ ըսպին
 Զոր կը կըրեն անոնց խածած ուղէշներն:

Ուրիշ մեղքի համար չէ որ Բաքոսի
 Ամէն բազնին վըրայ նոխազ կը զոհեն,
 Եւ հին խաղերը կը բերուին ի հանդէս,
 Եւ պարգեւներ հաստատեցին հանճարին
 Աւաններու եւ գոհներու մէջ Թեւեանք,
 Եւ գինիի բաժակներու մէջ զըւարթ
 Ոստոստելով զեղածիծաղ մարգերում՝

Վազվըզեցին տիկերու վրայ իւղաթուրմ:
 Եւ Աստուծան գաղթականներն՝ եկամուտ
 Ազգ Տրովայէն, ծիծաղներով քրքշալիւր
 Եւ անհեղեղ տաղով՝ երգով կը խաղան
 Եւ սոսկալի դէմքեր կ'առնեն՝ դընելով
 Ծառի գոգեալ կեղեւներէն դիմակներ,
 Եւ, Բաքոս, քեզ կը կանչեն զուարթ երգերով,
 Կախելով բարձրը ճիւղերէն թեղօշի
 Քու պատկերներդ շարժուն. ասոնց շընորհիւ
 Ամէն այգի կ'ուռնանայ ճոխ ծնունդներով,
 Եւ անտառները խոր, ձորփոր հովիտներն
 Ողկոյզներով կ'ըլլան բոլոր ծեփ ու լիք,
 Եւ աստուածն ուր որ ալ դարձնէ գլուխը վեհ:
 Ուստի երգենք՝ ըստ օրինի Բաքոսին
 Իր գովեստներն հայրենական երգերով,
 Մատուցանենք իրեն տաշտեր, աթերներ,
 Եւ սուրբ նոխազն եղջիւրներէն բոնըւած
 Բերուած թող կանգ առնէ հոն ո՛տքը բազնին,
 Եւ մենք կաղնի շամփուրներով խորովենք
 Պատարագին փորոտիները պարարտ:

Կը պահանջէ այգին դեռ շատ քրտինքներ
 Ուաշխատութիւն ամբաւ, զի հարկ է որ հոգն
 Ամբողջ՝ ամէն տարի երեք եւ չորս հեղ
 Պեղուի բացուի, լերկմատնիով փշրըւին
 Հողակոշտերն յաւէժօրէն, լայգեստանն
 Իր աւելորդ տերեւներէն թեթեւցնել:
 Աշխատութիւնն հողագործին կը դառնայ
 Շրջանով՝ ճիշդ ինչպէս տարին ինք իր վրայ
 Կը հոլովի՝ անցնելով նոյն հետքերէն:
 Երբոր այգին թափեց վերջին տերեւներն

Ու թօթափեց ցուրտ հիւսիսին՝ անտառին
 Զարդն ու պատին, այն ատեն ժիր այգեպանն
 Առաջիկայ տարւոյն հոգով կը զբաղի.
 Թողլիք այգին Զրուանեան կոր ատամով
 կը յապաւէ, վայելչօրէն կը յօտէ:
 Փորէ երկիրը նախ, այրէ նախ հօտերն,
 Եւ տանդ յարկին տակ նախ ձողերը շարէ,
 Բայց ամենէն վերջը կըթէ քու այգիդ:
 Այգիներուն երկու անգամ շուք կու գայ,
 Մոլախոտերն ու թաւ փուշերն երկու հեղ
 Բարունակները կը պատեն, կը խեղդեն.
 Տաժանելի աշխատութիւն երկուքն ալ:
 Մեծատարած ագարակները գովէ,
 Բայց դուն փոքրիկը մըշակէ: Եւ դարձեալ
 Անտառներէն չիչխանի տունկը կտրէ
 Դաժանաբոյս, եւ գետերուն եզերքէն
 Քաղէ եղէգ. եւ անմըշակ ուռենւոյն
 Հոգը տաժանք կը պատճառէ մըշակին:
 Որթերն ահա կապուած ուրեմն, ուղէշներն
 Յօտոցի պէտք չունին այլ եւս, եւ արդէն
 Այգորդն յոգնած երգը բերանն հասեր է
 Հուսկ տունկերուն. բայց հարկ է հողը քրքրել,
 Փոշին շարժել, եւ ունենալ Արմազդէն
 Արդէն հասուն ոլկոյզներուն համար վախ:
 Ընդհակառակը՝ ձիթենին եւ ո՛չ մէկ
 Մըշակութիւն ունի. ան չի՛ սպասեր բնաւ
 Ոչ կըռածագ յօտոցներու, եւ ոչ ալ
 Փոցդերու ծանր ակռաներուն, անգամ մ'երբ
 Հողին կըպած՝ ելեր է լոյս օդն ի վեր:
 Եթէ փոցդին կոր ժանիքով փեռեկես

Արմատին հողն, անոր կու տաս բաւական
 խոնաւութիւն, եւ եթէ խոփը մըխես
 Պիտի տայ քեզ ծանրաբեռնի պըտուղներ։
 Ուտի մշակէ խնամքով պարարտ ձիթենին,
 Զիթենին գէր սիրուն՝ հաճոյ Հաշտութեան։

Նոյնպէս ծառերը պտղատու՝ բուններին
 Հազիւ զգացին հըզօր եւ ոյժ ըստացան,
 Իրենց յատուկ զօրութիւնով կը ձկտին
 Դէպ ի աստղերն յանկարծակի, անկարօտ
 Ամենեւին մեր օգնութեան. եւ սակայն
 Անտառն ամբողջ կը փըլի ծեփ միրգերով.
 Թռչուններու կայան վայրի թաւուտներն
 Արիւններանգ պըտուղներով կը կարմրին։

Սինձը կ'ուտեն հօտերը, բարձրը մայրին
 Կը հայթայթէ մեզ մարիս, որմէ կ'ունենանք
 Գիշերային կրակ եւ լոյսի ճաճանչներ։
 Եւ դեռ մարդիկ կը դանդաղին տնկելու
 Եւ տանելու անոնց վըրայ հոգ ու խնամք։

Մեծ ծառերուն վրայ ինչ երկար խօսէի։
 Ուռենիներն ու ցարասները խոնարհ
 Կամ կը շնորհեն հօտի տերեւ, եւ կամ շուք
 Հովիւներուն եւ ցանկ ցանուած արտերուն,
 Եւ մեղուի ճարակ անուշ մեղրի խիւս։
 Հեշտ է նաեւ Կիւտորոնի վրայ նայիլ
 Տօսախներով վէտ վէտ ճօճան. Նարիկեան
 Կըլենիի անտառներուն, հաճելի
 Տեսնել դաշտերն՝ ուր չէ մըտած ոչ տրմուխ
 Եւ ոչ մարդուն ճակտէն քրտինք մ'իսկած վար.
 Եւ անտառներն անգամ ամուլ՝ Կովկասեան
 Սարերուն վրայ, զոր Եւրոսները մոլի

Կը փոթորկեն կը ջախջախեն անդադար,
 Կու տան մեզի իրենց բերքերն այլեւայլ,
 Կու տան մեզի պիտանի փայտ, շոճիներ՝
 Լաստափայտի համար, մայրի եւ նոճի
 Տան նիւթերու. մշակներն անկէց կը յղկեն
 Անիւներու ճղուղներ, կունտեր սայլերու,
 Եւ նաւերու ողնափայտեր գոգաւոր:
 Ուռենիներն ոգորներով արգաւանդ
 Եւ կնձնիները սաղարթով. մրտենւոյ
 Եւ չըմենւոյ ուժեղ եւ պինդ ոստերէն
 Կը յօրինէ Արէս զէնքերն իր ահեղ:
 Եւ յակրիները կը ծըռին ու կ'ըլլան
 Իտուրացի աղեղ. թմբին թեթեւուկ
 Եւ դիւրաթեք տօսախը ձեւ կ'ընդունին
 Ճախարակեայ՝ փորուելով սուր երկաթով:
 Եւ փոքրոգի բարտին թեթեւ կը լողայ
 Պաղոսի վրայ՝ յորձանքը սուր ճեղքելով.
 Եւ մեղունները կը կապեն գնդակնին
 Տարիներէ մաշած փըտած սըղոցւոյն
 Կեղեւներուն տակ՝ փապերուն մէջ փորին:
 Իսկ պարգեւները Բաքոսի ի՞նչ նըման
 Հոչակուելու արժանի բան մը բերին.
 Ի՞նչ մեղքերու չեղան պատճառ մանաւանդ.
 Ան ըսպաննեց Կենտաւրոսները շամբուշ
 Հռիտոս, Փոլոս, Հիւլէս՝ որ իր ահագին
 Խառնարանով Լապիթներուն ըսպառնաց:
 Երնէկ երնէկ մըշակներուն՝ բախտերնին
 Եթէ գիտնան, որոնց արդար երկիրն ինք՝
 Հեռու զէնքի՝ խազմի շռինդէն՝ շառաչէն,
 Կը բղխէ իր ծոցէն պարէն դիւրագիւտ:

Եթէ պալատ մը բարձրը՝ պերճ դռներով
 Ձի հոսեր իր գաւիթներէն համօրէն
 Այգորելու եկող հեղեղն ահագին,
 Թէ չի ցանկար խեցեդրուագ՝ գեղաղէշ
 Դրանդիներու, եփւրացի պղինձներու
 Եւ ոսկեհուն հանդերձներու. չի ներկեր
 Եթէ դեղով ասորի բուրդն ըսպիտակ.
 Կիրառութիւնն եթէ վըճիտ՝ զուտ ձէթին
 Կասիայով չէ խաթարուած խեղաթիւր.
 Բայց իրեն չի պակսիր հանգիստ ապահով,
 Անպատիր կեանք եւ ճոխութիւն բազմագանձ.
 Կալուածներու մէջ լայն՝ ժամեր անդորրիկ,
 Քարանձաւներ, լիճեր վըճիտ ջուրերու
 Եւ հովիտներ զով, եզներու բնչիւններ,
 Եւ ծառերու շուքին տակ քուն քացրանուշ:
 Հոն անտառներ, երէներու մորիներ,
 Հասակ մ'առոյգ սակաւապէտ, երկասէր,
 Պաշտամունքներ դից եւ հայրեր սրբանուէր.
 Արդարութիւնն երբոր երկրէն մեկնեցաւ
 Անոնց միջեւ թողուց հետքերն իր վերջին:

Բայց զիս ամէն բանէ վեր քաղցր Մուսայք
 Զորս կը պաշտեմ սրարբած անհուն տարփանքով,
 Ընդունէին եւ ցուցնէին երկնքի
 Ճանապարհներն ու կաճառներն աստղերուն,
 Արեգակին խաւարումները պէսպէս
 Եւ տաժանքները լուսնակին. ուսկից է
 Երկրի դողումն. ինչ զօրութեամբ խոր ծովերն
 Իրենց թումբերը պատռելով կ'ուռենան
 Եւ կը զնստին դարձեալ իրենք իրենց վրայ.
 Ինչո՞ւ ձըմեռ ատեն փութով կը վազէ

Մըխրճուելու ովկիանին մէջ արփին ,
 կամ ամառուան գիշերն ինչո՞ւ կ'ուշանայ
 Գալու՝ ի՞նչ բան կ'ըլլայ իրեն խոչընդոտ :
 Բայց թէ սրտիս սառած արիւնն ընկիճէ
 Եւ անմատոյց մնան ինձ բնութեան այդ մարգերն ,
 ինձ քաղցրանան գիւղերը թող , գետակներն
 Որ կը հոսին ձորերն ի վար դդչելով .
 Անփառունակ սիրեմ գետերն , անտառներն :
 Ո՛հ , ո՞ւր դաշտերն ու Սպերժիոս եւ Տայգետ ,
 Ուր - Բաքոսին կը պարէին ի պատիւ
 Լակոնուհի կոյսերն . ո՛հ , ո՞վ պիտի գիտ
 Տանի Հեմեան դէպ հովասուն ծործորներն
 Ու գիտ ծածկէ մեծ ծըմակովն ոստերուն :
 Երնէկ անոր որ իրերու պատճառին
 Գիտցաւ գիտակ ըլլալ , կոխել առաթուր
 Վախերն ամէն , ճակատագիրն անողոք
 Եւ անյագուրդ Տարտարոսի շրոինդներն :
 Երանի՛ եւս ան՝ որ ճանչցաւ դաշտերու
 Պետ աստուածները , Պանը , ծեր Շահարիկն
 Ու քոյր հարսներն յաւերժիկ . զինքը երբեք
 Ժողովուրդին խուրձը , արքեան ծիրանին
 Չընկճեցին ո՛չ ալ խազմն ու հեռ , որ զինեց
 Իրարու դէմ հարագատները դրուժան ,
 Ոչ Գակեաններն՝ որ դաւակից Իստրոսէն
 Կը խուժեն , ո՛չ պերճութիւններն հռոմական
 Եւ ոչ թագերն որ կը դիմեն դէպ անկում .
 Մուրիկն անոր չըցաւցուց սիրտը գութով ,
 Կամ ունեւորն անոր նախանձը շարժեց .
 Քաղեց միջգեղը զոր ոստերն ու դաշտերն
 Իրենք իրենց կամքով անոր մատուցին ,

Զըտեսաւ ան ոչ օրէնքներ երկաթի,
 Եւ ոչ ատեանը խօլ, դիւանն աշխարհին:
 Կոյր յորձանքները կը տանջեն ուրիշներ
 Թիականերով եւ կը դիմեն գէնքերու.
 Կը սըպըրդին արքունական սեմերէն՝
 Դահլիճներէն ներս. աս կ'երթայ աւարել
 Զարդել քաղաք մ'ու երդումարդը չըւառ.
 Որ ինք խըմէ ականակուռ բաժակով
 Եւ ծուրացի ծիրանիի ննջէ վրայ.
 Ուրիշ մ'իր գանձը կը ծածկէ թաքթաքուր
 Եւ իր թաղած ոսկիին վրայ կը պառկի.
 Աս ականջով՝ աչքով գամուած է բեմին.
 Բերանաբաց մնացեր է ան գինովցած
 Ծափաձայնէն՝ որով ամբոխ, ծերակոյտ
 Կը թնդացնեն կրկին կրկին թէատրոնն:
 Եւ ուրիշներ կ'ուրախանան թաթաւուչ
 Ճապաղիքով եղբայրներուն, եւ թողլով
 Տունն ու քաղցրիկ շեմերն իրենց՝ կը փնտռեն
 Ուրիշ աստղի տակ իրենց նոր հայրենիք:
 Կը վարէ մշակն երկիրը կոր արօրով.
 Անկէ տարւոյն աշխատութիւնն. անով է
 Որ կը տածէ իր թոռնիկներն, հայրենիքն,
 Անով պախրէն լարժանաւոր զուարակներն:
 Եւ չունի դուլ՝ հանգիստ մինչեւ որ տարին
 Զառատացնէ միրգերն ու ծնունդն հօտերուն,
 Կամ դեմետրեան կուռ հասկերուն որաներն,
 Եւ ակօսները լեցընէ բերքերով,
 Ու ամբարներուն տայ հեծեծել ու տըքալ:
 Զըմեռն եկաւ, Սիկիոնեան հատիկներն
 Արդ մամուլի տակ կը լեսուն. կը դառնան
 Խոզերն ուրախ զըւարթ գիրցած կաղնիով.

Կու տան 'տառներն առատ մաթուզ, եւ աշունն
 Իր զանազան կը պարգեւէ պըտուղներն,
 Եւ արեգդէմ բըլուրներուն վրայ ժայռուտ
 Կ'եփի անոյշ այգիին կութքը: Մըշակն
 Հոն կը տեսնէ սիրասընունդ գաւակներն
 Իր վիզէն կախ համբոյրներու, պարկեշտ տունն
 Իր սրբութիւնը կը պահէ, կախեր են
 Կովերն իրենց կաթով գեղուն ըստինքներն
 Եւ ամիկները գէր ծիծղուն մարգին վրայ
 Կը կռուըտին իրենց խեթկիչ եղջիւրով:
 Ինքն ալ ունի տօնուտ օրեր, եւ փռուած
 Խոտին վըրայ՝ ուր կայ մէջտեղը հըրատ,
 Եւ ընկերները կը պսակեն լի բաժական,
 Ան կը հեղու քեզ ի նըւէր, եւ ըզքեզ
 Կը կանչէ, ո՛վ Սպանդարամետ, եւ կը դնէ
 Կնձնիին վրայ նըշան՝ որ սուր սըլաքներն
 Հովիւներուն մրցին, եւ մերկ հոլանի
 Ըմբշամարտին գեղջկօրէն բիրտ մարմինով:

Երբեմն այս կեանքը վարեցին հին Սաբինք,
 Այս կեանքն Հռեմոս եւ եղբայրն, այսպէս անշուշտ
 Աճեցաւ քաջն Ետրուրիա, եւ Հըռոմ
 Եղաւ ասով չքնաղ ամէն քաղաքէ,
 Եւ եօթը բլուր իր մէջ պատեց պարիսպով,
 Ու դեռ մականն Արամազդի ձեռք չանցած,
 Ազգն ամպարիշտ զուարակներու սպանդներով
 Դեռ չըշուայտած, երկրի վըրայ կը վարէր
 Այս կեանքն՝ ոսկի Զրուանն, եւ դեռ չէր լսուած
 Փըքոցուռոյց փողի գոչիւնն, ու չէին
 Սուրերն անոստ սալերու վրայ դռընչած դեռ:
 Բայց կտրեցինք անցանք անհուն ասպարէս,
 Պէտք է ծխաշունչ վիզն արդ քակենք ձիերուն:

ՊՈԲԼԻՈՍԻ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հովուութեան եւ արօտական աստուածներն օգնութեան
կանչելով՝ կ'աստուածացնէ իր բարերար Հոկտաւիանոս
Օգոստոս կայսրը, եւ ապա Մեկենասի սլաշտպանութիւնը
խնդրելով՝ կը սկսի երրորդ զիւրքը, բաժնելով զայն հինգ
զւուխներու:

Ա. Սերունդ եւ սնունդ արջառներու եւ ձիերու, ուր
եւ մրցանք ձիերու, նկարագիր բոռի, եւն:

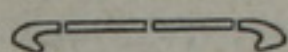
Բ. Ոչխարներ եւ այծեր. ուր եւ նկարագիր սկիւթա-
կան ձմեռուան:

Գ. Շուներու մասին:

Դ. Զգուշութիւն օձերէ փարախներուն մէջ եւ դուրսը:

Ե. Անասնոց փնասակար ախտերու մասին:

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԵՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

ՊԻՏԻ քեզ ալ երգենք, ո՛վ մեծըդ Պալէս,
Եւ քեզ հովիւըդ հոյանուն՝ Ամփրիսի,
Եւ ձեզ գետեր Լիկէոսի լանտառներ:
Բոլոր երգերն որ կրնային անըզբաղ
Գերել մտքերն՝ հրապարակուած են արդէն:
Ո՞վ չի գիտեր Եւրիսթէոսը դժպիհ,
Կամ վատշըւէր Բուսիրիսի բագիններն:
Հիլաս մանուկ, Լետեան Դելոս, Հիպպոդամ,
Եւ ձիախրոխտ Պելոփոսը վեհ փղոսկր ուսով,
Որո՞ւ կը մնան անծանօթ: Նո՛ր ճամբայ մ'ես
Պիտի փորձեմ, որ երկրէս վեր բարձրացած՝
Բերնէ բերան թռչիմ մարդոց՝ յաղթական:
Ե՛ս առաջին՝ միայն թէ կեանքըս բաւէ՝
Պիտ՝ իջեցնեմ Մուսաներն հետս հայրենիք
Գագաթներէն Առնեան. Էս առաջին
Պիտի բերեմ քեզի, Մանտուա, Իդումեան
Արմաւենի, եւ կուճ տաճար մը կանգնեմ
Կանաչագեղ դաշտի մէջ՝ մօտն ուղիներուն,
Ուր Մինկիոս ուրիւններով յամրընթաց
Կը մոլորի եւ կը ծածկէ իր ափերն

Եղէգներով գողտրիկ. մէջտեղը կեսար
 Արձանացած պիտի տաճարը բռնէ:
 Ես յաղթական եւ գերապանձ՝ ծուրացի
 Ծիրանիով, պիտի վարեմ ի պատիւ
 Իրեն՝ գետին մօտ քառաձի հարիւր կառք:
 Թողած Աւփեւսն ու Մոլորքի անտառներն
 Հելլէնք բոլոր ինծի համար պիտի գան
 Կռփամարտի եւ արշաւի մրցելու:
 Ես իսկ գըլուխըս զարդարած ձիթենւոյ
 Տերեւներով՝ պիտի բաշխեմ մրցանակ:
 Ո՛ւր էր արդէն տանէի դէպ ի տաճարն
 Հանդիսական պերճութիւններն, աչէի
 Յուլերուն զոհն, ինծի թատրոնն երեւար
 Իր փոփոխուն դրուագներով, տեսնէի
 Ի՛նչպէս Բրիտանք կը վերցընեն ծիրանի
 Վարագոյրները նըկարէն: Տաճարին
 Դռներուն վրայ դրուագէի Քանգարեանց
 Պատերազմներն ոսկւով եւ սերտ փըղոսկրով
 Եւ քաջայաղթ Կուիրինոսի զէնուզարդն.
 Հոն եւ Նիլոսն յորդախաղաց յորձնեռանդ
 Դէպ ի կըռիւ, եւ նաւերու պըղինձէն
 Կառուցուած վեր սիւները պերճ՝ հոյակապ:
 Աւելցնէի ասիական պարտըւած
 Քաղաքանին, Նըպատ վանուած, եւ Պարթեւն՝
 Ապաստան իր յետսընդկըրուկ նետերուն
 Եւ փախուստին, եւ զոյգ նըշան իր ձեռքով
 Ապշոպուած զոյգ թշնամիէ զանազան,
 Եւ մէկ ծովէն միւսը պարտուած զոյգ ազգերն՝
 Յաղթանակի կառքին լծուած կրկնակի:
 Հոն պիտ' ըլլան նաեւ վէմեր Պարոսեան՝

Կենդանատիպ, Աստարակեան ազգատոհմն,
 Եւ Արմազդէն սերած զարմին անուներն.
 Եւ Տրոփս իրենց հայրն ու Կիւնթեանն Ապողոն,
 Որ Տրոփադան կերտեց: Նախանձը դժխեմ
 Պիտի սարսի ճիւղներէն, եւ Կոկիտ
 Գետը խոժոռ, եւ վիշապներն ոլորուն
 Իքսիոնի շուրջն, եւ անիւն ահագին
 Ուանպարտելի ապառաժ վէմը ժայռուտ:

Բայց մենք հիմա շարունակենք մեր ուղին
 Դէպ անտառներն անկոխ յաւերժ հարսներուն,
 Քու անողոք հրամանաւդ, ո՛վ Մեկենաս:
 Զի ձեռնարկեր միտքս առանց քեզ եւ ոչ մէկ
 Վըսեմ բանի. ուրեմն օ՛ն մի՛ յապաղեր.
 Մեզ կը կանչէ ահագնագոչ Կիթերոն,
 Մեզ կը կանչեն Տայիգետի բարակներն
 Ու ձիավարժ Եպիդաւրոսն. ու զոչիւնն
 Անտառներուն արձագանգէն կրկնըւած
 Կը մըռնչէ: Սակայն ես քիչ ատենէն
 Պիտի երգեմ հրաբորբ մարտերը Կայսեր,
 Եւ իր անունն յաւերժացնեմ այնքան դար՝
 Որքան հեռու է ինք ծնունդէն Տիթոնի:

Եթէ երբեք մէկն հիացած Ուլիմբեան
 Յաղթանակին պարգեւներուն վրայ՝ ձիեր
 Սընուցանէ, կամ պինդ եզներ՝ արօրի,
 Պէտք է մայրերն ընտրէ ամէն բանէ վեր:
 Լաւագոյն է կոմի ուր ունի դժնէ աչք,
 Գլուխ անհեղեղ, գիրապարար պարանոց,
 Մորթը կզակէն մինչեւ երին կախուած վար,
 Կողերն անչափ երկայն, ամէն բան մեծղի,
 Ոտքերն անգամ, եւ ականջներ թաւամազ

Իր կորափիտ եղջիւրներուն ներքեւով :
 Պիտ' ընտրէի սպիտակախայտն աւելի,
 Որ սամետին կ'ընդվըզի դէմ, եւ երբեմն
 Եղջիւրներովը կը սպառնայ, եւ դէմքով
 Կը մօտենայ ցուլի, իսկ ինքն ուղղաբերձ,
 Կ'աւլէ պոչին ծայրոջն հետքերը քայլին :

Հասակն յարմար ամուսնութեան, տոկաւո՞ւ
 Երկունքներու՝ չորրորդ ամէն կը սկըսի
 Տասնէն առաջ կը դադրի. միւս տարիներն
 Յարմար չեն ո՛չ ծընունդի, ո՛չ արօրի :
 Այն ատեն երբ առոյգ արբունքը զըւարթ
 Յորդէ գեղու, դուն արուններն արձակէ,
 Եւ Աստղիկին զրկէ հօտերը փութով,
 Եւ հինին տեղ հասցուր զաւակ նորափթիթ :
 Հէք մահացուաց կեանքին օրերը չքնաղ
 Կ'անցին վաղվաղ. յետոյ ցաւերը կու գան
 Եւ ծերութիւնն յոգնատըխուր ու տաժանքն
 Եւ ապշոպումն անողոք դառնն մահուան :
 Պիտ' ըլլան միշտ մայրեր որոնց մարմիններն
 Ուզես ուրիշ մարմիններով փոփոխել .
 Ուրեմըն միշտ նորոգէ դուն, եւ զի տոյժդ
 Յետոյ չողբաս, կանխէ եւ մէն մի տարի
 Նախիրիդ նոր նոր մանուկներ պատրաստէ :

Նոյն է 'նտրութիւնն ալ ձիական պաճարին .
 Անոնց՝ զոր դուն զարմին իբր յոյս կը զատես՝
 Ճիղմ հասակնէն սկսեալ տար մեծ հոգ ու խնամ :
 Մտրուկն ազնիւ երիվարին ըսկիզբէն
 Երբ դաշտ կ'ելլէ, կը վարգի սօս՝ ուղղաբերձ,
 Կը դնէ թեթեւ տոտիկներ. ինք առաջին
 Կը խիզախէ ճամբուն մէջ, ինք առաջին

Կը քամահէ ըսպառնալից ալիքներն,
 Ու կը նետուի դէպ ի կամուրջն անծանօթ,
 Եւ իրեն չ'ազդեր սարսափ սո՛ւն սօսաւիւնն:
 Ունի գլուխ նուրբ, բարձրը վիզ, սուղ որովայն,
 Գիրուկ գաւակ, եւ քաջալանջ կուրծք արի
 Կը յօրանայ թանձրաթաղանթ թանձրամիս:
 Թոյր ընտիր՝ շէկն ու պիսակ, գորշն ու աշխէտ
 Յոռեգոյն. իսկ եւ իսկ եթէ երբեք ան
 Զէնքի շաշիւն լըսէ հեռուստ, չի գիտեր
 Հանդարտ կենալ, կը ցըցէ իր ականջներն
 Եւ անդամները կը դողան, ու քըթէն
 Մըթերուած բոցը կը փրքայ փռնչելով:
 Իր թաւ բաշերը կը ճօճան վէտ ի վէտ,
 Ու խաղալով կ'իյնան իր աջ ուսին վրայ,
 Ու դէպ ի մէջքը կ'երկննան զոյգ ողունք,
 Եւ կը դոփէ կը տըրոփէ կը թնդայ
 Սալսամբակ թաթուլն: Այսպէս էր անշուշտ
 Պոլիդեւկիս Ամիկլեանի շրուշակով
 Նուաճուած նըժոյգը Կիլլարոս, ԼԱրէսի
 Կառքին ամուլն ու կառքը մեծն Աքիլլի,
 Զոր կը յիշեն բանաստեղծները հելլէն.
 Այսպէս եւ ինք Զրուանն երազ ձըգեց բաշն
 Իր ձիակերպ պարանոցէն, ամուսինն
 Երբ վրայ հասաւ, Լառաւ փախուստն ու լեցուց
 Պելիոնի սարը խոխոզ խրխինջով:

Այդ իսկ երբ կամ հիւանդութեամբ ծանրացած
 Կամ տարիքով մեղկ կընատի՝ հեռացո՛ւր
 Տունէն, եւ մի՛ ներեր անարգ ծերութեան:
 Զի տաքնար ծերը կրակներէն Աստղիկին,
 Եւ զուր ամուլ աշխատութեամբ կը հեւայ.

Ու թէ երբեք մտնէ կըռուի այդ կրկէսն,
 Ինչպէս երբեմըն հուր մը մեծ՝ բայց անգօր՝
 Յարդերու մէջ, կը մոլի զուր վայրապար:

Հետեւաբար անոնց հասակն ու հոգին

Նայէ դուն նախ, յատկութիւններն յետոյ միւս
 Եւ ծընողքին զարմն, եւ թէ ինչ ցաւ կը զգայ
 Երբ պարտըւի, յաղթանակի 'նչպիսի՜ փառք:
 Չէ՞ս նշմարեր կառքերն երբ դուրս կը նետուին
 Թողարանէն դէպ ի կրկէս՝ կը լափեն

Դաշտը սրարշաւ ոստումներով, երբ առոյգ

Հասակին յոյսը կ'արծարծի խիզախուն,

Եւ վախէն սիրտն անոնց ուժգին կը տրոփէ.

Ճապուկ մտրակը ձեռքերնին եւ ծըռած

Դէպ ի առաջ՝ սանձերը թոյլ կը թողուն.

Տաքցած անիւն եռանդնապտոյտ կը թռչի.

Մերթ կը ծըռին, մերթ կը կանգնին, եւ կարծես

Կը թռչին օդն ի վեր՝ տարուած հովերէն.

Ոչ հանգիստ՝ ոչ դադար երբեք. իսկ խարտեաչ
 Փռչին ելեր ամպ ձեւացեր է մրըրկոտ.

Անոնք շունչէն հետեւորդաց՝ փրփուրէն

Տամուկ բոլոր. փառքի սէրն ա՛յնքան է մեծ,

Եւ այնքան մեծ յաղթանակի հոգն ու տենչ:

Նախ եւ առաջ Երիքթիոն խիզախեց

Լքծել կառքեր, քառածիւր, եւ յաղթող

Կանգնիլ սրարշաւ անիւներուն վրայ ուղղորդ:

Պելեթրոնեան Լապիթաներն հնարեցին

Սանձ ու ճախրանք՝ աշտանակած ձիու վրայ,

Եւ ուսուցին ձիաւորին ասպազէն

Տրոփել դաշտին վրայ պերճադուրթ դրընդիւնով:

Երկու ջանքերն ալ հաւասար դժուարին.

Եւ վարպետները կը փնտռեն միապէս
Առոյգ հրաբորբ ձին եռանդուն թռչանքի.
Ըլլայ թէեւ վանած ըստէպ թշնամին,
Եւ ունենայ իբր հայրենիք Եպիրոս
Եւ քաջագոր Միկէնքն, եւ ճետն իջեցնէ
Բերէ մինչեւ Պոսիդոնեան իսկ սերմէն:

Յետ այս բաները դիտելու՝ երբ հասնի
Ժամս՝ ամէն ջանք եւ փոյթ ի գործ կը դնեն
Թանձրաթաղանթ պարարելու զանիկա՝
Ձոր ընտրեցին հօտին իշխան Լամուսին.
Կը քաղեն խոտ ծաղկափրթիթ եւ կու տան
Ձուր ու ցորեան, որ մի՛ գուցէ ընկճըի
Աշխատութեան տակ անուշակ, եւ վըտիտ
Ծնգոտ ծնունդներն յայտնեն ծումերն հօրերնուն:
Բայց մատակները մասնաւոր կը ծիւրեն
Կը նիհարցնեն, ու երբ խըթանն հեշտանքի
Դրդէ զիրենք զուգաւորման, չեն ի տար
Անոնց տերեւ, Լաղբիւրներէն կը մերժեն.
Ստէպ կը լկեն վազցընելով, արեւով
Կ'աշխատցընեն, կալերը երբ կը հեծեն
Ցորեաններուն տակ ծեծուած ծանրը թոպամաբ
Եւ պարապ յարդը կը ցնդի Ձեփիւռէն:
Ատի կ'ընեն, որ մի՛ գուցէ գիրութեամբ
Ծընընդական արտին վըտառը գուլնայ,
Փակուին ուրդերն ամուլ. այլ բարկ ծարաւով
Հեշտանքի ուղիւր ծըծէ՝ խորն ամբարէ:

Հայրերուն հոգն հազիւ անցած՝ մայրերունն
Ահա պատրաստ: Երբ ամիսները լրացած՝
Ծանրը ծոցուոր կը շրջին, թող ոչ ոք տայ
Թոյլ խստաբեռն սայլերու լուծին տակ

Խոթել զանոնք, եւ ոչ ճամբան վազցընել
 Ոստումներով, կամ սուր սլացքով վարգել տալ
 Մարգերու վրայ, լարագ գետի լողալ մէջ:
 Թող արածին արօտներում ամայի
 Եւ եզերքն յորդ վըտակներդ, ուր մամուռ
 Կայ եւ ափունքն է կանաչով փըթըթուն.
 Եւ անձաւներն ըլլան անոնց ապաւէն,
 Եւ քարաժայռն երկարէ իր հովանին:

Շուրջն Իլարի պուրակներուն Վալբուռնի
 Զոր սղոցիները կը պնեն կանաչով,
 Միջատ մը կայ որ կը թրթռայ բիւրաւոր,
 Որուն մենք բոռ կ'ըսենք, Յոյները՝ Իստրոս.
 Խայթող է. ձայն մ'ունի ճիւղադ, զոր հօտերն
 Հազիւ առած՝ սարսափահար կը փախչին
 Դէպ անտառներն. եթերն ինքնին կը գոռայ
 Սարսած անոր տզգիւններէն, լանտառներն
 Եւ ափունքները ծարաւուտ Տանագրի:
 Այդ հրէշը ձեռք առած երբեմն Հերա
 Թափեց իր ոխն ահագնացայտ, Ինաքեան
 Երինջին մահը նիւթելով: Դուն ատի
 Վանէ յըղի երամակէդ, մանաւանդ
 Միջօրէի տաքուն՝ ուր ան կը կատղի.
 Եւ արածէ հօտըդ երբ նոր է ելեր
 Արեւն, եւ կամ աստղերը ցայգ կը բերեն:

Ծնունդներէն վերջ՝ ալ ամէն հոգ հորթերուն.
 Ընտանիքին անունը նախ կը դրոշմեն,
 Կը նըշանեն ապա զանոնք՝ զոր կ'ընտրեն
 Հօտին աճման համար իբրեւ սերմնցու,
 Բազիններու կամ զոհ, կամ հող ճեղքելու,
 Եւ փշրելու կոշտերու դէզն արտերուն:

կանանչ խոտին վրայ կ'արածի միւս ջուիրն:

Այն ընջուղները զոր կ'ուզես դաշտերու

Աշխատութեան եւ պէտքերուն յատկացնել,

Ջանա կրթել նուաճել զանոնք, մինչ ոգւով

Հըլու են դեռ եւ հասակով դիւրամէտ:

Եւ նախ ձրգէ վիզն անոնց նուրբ ուռիէ

Թոյլ մանեակներ, յետոյ ազատ վիզերնին

Երբ ալ վարժին ծառայութեան, երկերկու

կապէ զանոնք նոյն իսկ իրենց անուրով:

Եւ ըստիպէ զըւարակներն որ քալեն

Ոտքերու զոյգ ճեմքով, եւ ալ քաշեն թող

Ըստէպ դատարկ կառքեր, թեթեւ հետքերնուն

Հազիւ ձրգած փոշւոյն երեսը նշմարն.

Եւ փիճիի սոնական ապա ճըռընչէ

Թող թափելով ծանրը բեռան տակ ճիգեր,

Եւ պըղինձ դեկը քաշէ զոյգ անիւներ.

Սակայն տրմուղ համբակներուն համար դուն

Պիտի քաղես ոչ միայն խոտ կամ նիհար

Ուռենիի սաղարթ կամ լօռ ջըրասուն,

Այլ եւ ցորեան դեռաբուսիկ, մատաղորթ

Կոլն ալ պիտի չըլեցընէ քու դոյլերդ

Իր ձիւնաթոյր կաթով՝ ինչպէս հին ատեն,

Այլ պիտ' անոնք իրենց ծիծերը ջամբեն

Ամբողջովին իրենց անուշ ձագերուն:

Կը նախընտրես եթէ սակայն գուպարներն

Ու ձիախրոխտ գունդերն, եւ կամ թէ սահիլ

Անիւներու վրայ՝ Պիսայի Ալփէոս

Գետին երկայնքն, եւ անտառին մէջ Զեւսի

Պարսել կառքեր սըրաթըռիչ, երիվարդ

Նախ առաջին պէտք է տեսնէ զէնուզարդն

Ու գոռն հըրուտ մարտիկներու, հանդուրժէ
 Փողի ձայնին եւ կառքերու ճռնչիւնին,
 Լքսէ գոմին մէջ շրուշակին շոինդն ու ճօճ,
 Հրճուի տիրոջը փաղաքշուտ գովեստէն
 Ու սիրէ վիզը գգուող ձայնը ձեռքին.
 Թող խիզախէ ատոնց՝ հազիւ կտրուած
 Մօրը կաթէն, եւ տայ կըզակն ատկէ վերջ
 Թոյլ ու փափուկ պախուցի, երբ դեդեւկոտ
 Է դեռ լանգօր, եւ դեռ անփորձ՝ անվստահ:
 Բայց երբ երեք տարին անցած՝ գայ հասնի
 Չորրորդ ամառն, ան ըսկըսի թող փութով
 Հիռ գալ ճախրել, եւ կշռաւոր իր ճեմքով
 Թնդել դրընդիւն, եւ կարթերուն մէն ծալքին
 Առնել դընել ճապուկ մանուած թեթեւուկ,
 Տագնապողի նըման, եւ այն ատեն ալ
 Հովերուն ձայն տայ թող սրարշաւ ընթացքի,
 Եւ հարթ դաշտին մէջ թռչելով՝ իբր անսանձ
 Աւազին վրայ հազիւ գըծէ իր հետքերն:
 Ինչպէս Հիւսիսը սառնասեր մարդերէն
 Խոյանալով երբոր ցրուէ ձըմեռներն
 Ու չոր ամպերն ըՍկիւթիոյ, այն ատեն
 Քսմնածածսն դաշտերն եւ բարձրը հունձքերն
 Կը սրսըփան մեղմիկ շունչէն վէտվէտուն,
 Կը մրմնջեն ամպահերձիկ անտառներն,
 Եւ կոհակներն երկայն ափունք կը խուժեն.
 Ան իր սլացքով կը փոթորկէ դաշտ ու ծով:
 Ելեան դաշտին մրցարանին մէջ այդ ձին
 Պիտի քրտնի կտրելով լայն ասպարէզն
 Ու փրքայ իր բերնէն փրփուր արիւնոտ.
 Կամ պիտի լաւ եւրս տանի բելգացի

կառքեր կակուղ պարանոցով: Չայն այսպէս
 ընկճելէն ետքն է որ պիտի թոյլ տաս հուսկ
 Որ պարարէ անի ատոք աշտիպով
 Մարմինն աճուն. զի նուաճուելէն առաջ ան
 Պիտ' ընդվըզի ու զայրանայ, փըռնչէ,
 Ըմբոստանայ խարազանին դէմ ճապուկ,
 Եւ հետէ կարծրը լըկամին՝ խստերախ:

Սակայն ոչ մէկ միջոց կորովն, ոյժն անոնց
 Զ'ամրապնդեր այնպէս ինչպէս հեռացնել
 Ատղիկն եւ կոյր սիրոյ խթաններն անոնցմէ,
 Քու խընամածդ ըլլայ թող եզ, ըլլայ ձի:
 Եւ պատճառն այս է որ ցուլերը հեռուն
 Դէպ արօտները կը վարեն ամայի
 Լերան մ'ետին, յայնկոյսը լայն գետերու,
 Կամ զանոնք ներսը կը պահեն՝ պատարուն
 Մտուրներու մօտ, զի էգին տեսքը քիչ քիչ
 Կը մաշեցնէ, կը վառէ սիրտը անոնց
 Եւ չի տար թոյլ յիշել անտառ կամ արօտ.
 Նոյն իսկ ըստէպ հրապոյրներովն իր աղու
 Ան կը դրդէ սիրահարներն իր գոռոզ
 Իրարու դէմ դարձընելու կոտորչին:

Մեծ Սիլայի վըրայ երինջ մը չքնաղ
 Արածելու հետ է. անոնք մուկերն
 Կը մըղեն բուռն կըռիւններ՝ խեթկելով
 Կոփիւններով ահեղ, արիւնը սեւ սեւ
 Կը կայլակէ անոնց անթիւ վէրքերէն,
 Եւ վրիժակները կը մըխուին իրարու
 Լայն թառանչով, ու կ'որոտան անտառներն
 Եւ Ուրմապոսը մեծ. եւ չէ իսկ օրէն
 Կոռոզներուն այլ եւս բնակիլ միասին,

Այլ յաղթընդուն հեռուն կ'երթայ վտարանդի՝
 Օտար ափեր, ողբալու իր մեծ կորանքն
 Ու հարուածները կուռ գոռոզ յաղթողին,
 Եւ սիրուհին՝ զոր կորսնցուց անվըրէժ.
 Եւ իր գոմին վրայ ձըգելով ականարկ մ'հուսկ
 Գնաց հեռացաւ պետութենէն իր նախնեաց:
 Հոն կը սըրէ բոլոր ուժերն իր խնամով,
 Կը պառկի կարծր ժայռերու վրայ գիշերն,
 Ուտելով դառն տերեւներ, սուր կընիւն,
 Եւ կը փորձէ ինքզինք, կ'ուսնի ամենել
 Եղջիւրներով, ոգորելով ծառերուն
 Կոճղերուն դէմ, հարուածներով կը կոծէ
 Հովերն եւ իբր առհաւատչեայ փորձ մարտին՝
 Հողն ոտքերովը կը ցրուէ դիրեւտար:
 Եւ այսպէս իր ոյժն հաւաքած ու սըրած
 Կորովն՝ յանկարծ ոսոխին վրայ կը փրթի,
 Ինչպէս ալիքն երբ կը սկըսի ճերմկնալ
 Հեռուն ծովում եւ գոգ առած կը խուժէ
 Անդունդներէն, եւ ափ հասած թաւալզւոր՝
 Ժայռերուն վրայ կը շառաչէ սոսկալի,
 Լերան մը պէս անոր վըրայ փլչելով,
 Խորքին ուղիները կը զեռան յորձնեռանդ,
 Եւ սեւ աւազ մը կը ժայթքեն երկնապող:
 Երկրակենցաղ ամէն ցեղ մարդ թէ երէ
 Զուկ թէ պաճար եւ թռչունները գունեան,
 Սիրոյ կրակէն կը տոչորին մոլեգին.
 Ամէնուն մէջ նոյն սէրն է. ոչ մէկ ատեն
 Մատակ առիւծն իր կորիւնները մոռցած
 Թափառեցաւ ամենագոյն դաշտերում,
 Եւ ոչ արջերն անհեթեթ այնչափ մահեր

Այնչափ նախճիր անտառներում գործեցին,
 Կինճն այն ատեն կատաղի, վագրը՝ դժնէ.
 Եղովկ անոնց՝ որ կը շրջին այն ատեն
 Լիբէական դաշտերուն մէջ ամայի:

Չէ՞ս տեսներ ինչպէս ձիերուն բովանդակ
 Մարմնէն սարսուռ մըն է կ'անցնի, եթէ սիւքն
 Առնէ բերէ միայն ծանօթ հոտն անոնց:
 Ա՛լ զանոնք չեն կարող կեցնել ոչ մարդոց
 Սանձերն եւ ոչ ալ մտրակները սաստիկ,
 Եւ ոչ ժայռերն, ոչ քարայրներն, ոչ գետերն,
 Որոնք լեռներն ապշոպելով կայքերնէն
 Կը հոլովեն ալիքներով պախավէժ:
 Կը յարձակի Սաբելացի վարազն ինք
 Եւ ժանիքները կը սըրէ, կը զարնէ
 Ոտքը գետին, կը շրփէ կողը ծառին
 Ասկէ անկէ, կը պնդէ ուսը վերքի:

Իսկ ինչ ապա երիտասարդը՝ որուն
 Ոսկորներուն մէջ կը վառէ կրակ մը մեծ
 Սէրն անողորմ. ան գիշերով ահա կոյր՝
 Մըրըրկածուփ ծովէն կ'անցնի լողալով
 Երբ կը մռնչեն փոթորիկներն, ու վերէն
 Կ'թրոտայ դուռն երկնքի մեծ ճայթիւնով,
 Եւ կը հռնչեն ժայռէն փշրած ալիքներն.
 Ոչ հէք ծընողքը զանի ետ նահանջել
 Կրնայ եւ ոչ կոյսն որ մահով մ'ողորմուկ
 Պիտի մեռնի իրմէ յետոյ՝ յուսահատ:

Ինչ Բաքոսի խայտաճամուկ քաւթարներն
 Եւ քանասար գայլերու ցեղն եւ շներու,
 Եւ երկնչոտ եղջերուներն ինչպիսի՜
 Պատերազմեր կու տան. սակայն ճակերուն

Կտղուցքն՝ աւիւնը կը գըլէ քան ամէնքն .
 Եւ Աստղիկն ինք տըւաւ անոնց այդ մոլուցքն
 Երբ զամբիկները չորս Պոտնեան՝ Գլաւկոսի
 Մարմինը գէշ գէշ ձրձեցին աւուայով :
 Սէրը զանոնք կ'առաջնորդէ Գարգարէն
 Անդին, անդին խոխոջաձայն Ասկանէն,
 Կ'անցնին գետերը լողալով, կը սլանան
 Լեռներն ի վեր . եւ երբ հազիւ թէ վառի
 Ուղեղներուն մէջ անոնց բոցն անձկայրեաց,
 Գարնան ատեն նա՛ մանաւանդ, զի գարնան
 Կը դառնայ տապն ոսկորներուն մէջ, անոնք
 Կանգուն կեցած ժայռերու վրայ բարձրաբերձ
 Դէպ ի զեփիւռը կը բանան բերաննին,
 Եւ կը ծըծեն թեթեւ սիւքեր, եւ յաճախ
 Յըղանալով օդէն առանց զուգուելու,
 Զարմանալի՛ բան, կը սրանան լեռներուն
 Եւ ժայռերուն եւ ձորերուն մէջէ խոր,
 Ոչ դէպ ի քու ելքըդ, Եւրոս, եւ ոչ քու,
 Ո՛վ արեգակ, այլ դէպ հիւսիս ւարեւմուտք,
 Կամ դէպ այն կողմն ուսկից կը ծնի սեւ հարաւն
 Եւ կը տխրէ երկինքը ցուրտ անձրեւով :
 Եւ այն ատեն անոնց ցայլքէն կը թորի
 Հիւթն այն մածան՝ զոր կը կոչեն հովիւներն
 Ըստոյգ անուամբ ձիամուլ, այն՝ զոր առին
 Ժանտ մօրուններն եւ անոնց խոտ խառնելով
 Մըմնջեցին ստէպ աղծապիղծ մըմունջներ :

Բայց ժամանակն անգիւտ ահա կը փախչի,
 Կը փախչի մինչ մենք դեռ սիրով սըրարեած
 Կը դեգերինք ամէն բանի ետեւէն :

Պաճարներուն համար այսչափ բաւական .

Կը մընայ մաս մ'ուրիշ հոգի, զընընել
 Գեղմնաբարձիկ հօտն եւ այծերը մագեղ.
 Աշխատութիւն նոր այս, ասկէ յուսացէք,
 Երկրագործներ ժըրագլուխ, փառք ու պարծանք:
 Գիտեմ թէ որքան դժուարին է խօսքով
 Բացատրել այս բաներն, եւ շուք ու պատիւ
 Տալ այս չնչին նիւթին՝ զանի պճնելով:
 Բայց անուշակ սէր մը կ'առնէ կը տանի
 Զիս Պառնասեան դէպ ի Սարերը ժայռուտ.
 Քաղցր է ինձ իր բըլուրներէն մագլել վեր,
 Ուր ոչ մի հետք նախորդներու չ'ուղղըւիր
 Դէպ ի Կաստալ՝ զառիթափէ մը դիւրին:
 Արդ, նագելի Պալէս, հիմակ է որ ես
 Պէտք է երգեմ ձայնով մը մեծ՝ բարձրահունչ:

Կը պատուիրեմ նախ եւ առաջ գառներուն
 Որ խար ուտեն փարախներու մէջ հեշտին
 Մինչեւ դառնայ սաղարթագեղ եղանակն.
 Եւ անոնց տակ կարծըր գետնին վրայ փըռել
 Առատութեամբ յարդ ու պըտեր խաւ ի խաւ.
 Մի գուցէ ցուրտ սառնամանիքը փնասէ
 Քնքուշ հօտին ու բերէ քոս եւ դժնէ
 Խոչառութիւն: Կը հրամայեմ ասկէ վերջ
 Տալ այծերուն տերեւախիտ մաթգենի,
 Զամբել վըճիտ ջուր եւ փարախը դարձնել
 Դէպ ի հարաւ, ուր չունենայ հովը մուտք
 Եւ ձըմեռուան արեւը վրան զարնէ մեղմ,
 Մինչեւ մտնէ Զրհոսը ցուրտ եւ թօնուտ
 Եւ ոռոգէ տարւոյն օրերը վերջին:

Թեթեւ խընամք չէ որ մենէ կը սպասեն
 Այծերն ալ, ոչ ալ օգուտնին աննըշան,

Թէեւ գգաթները Մելիտեան՝ ներկըւած
 Ծուր կարմիրով՝ մեծագընի վաճառուին.
 Բայց ասոնք շատ կու տան ձագ, շատ կու տան
 Որչափ ծիծերն ըսպառին՝ գուշը փրփրի, [կաթ.
 Նոյնչափ ճնշուած պըտուկներէն պիտ' հոսին
 Կաթի զըւարթ եւ յորդաբուխ վըտակներ:
 Բայց կինիփեան նոխազին կգակը ճերմակ,
 Մօրուքն ու գէսը թաւարծի կը փոքրեն՝
 Ճամբարներու պէտքին եւ հէք նաւազին
 Իբըր ծածկոյթ: Լիկէոսի անտառներն
 Եւ գագաթներն անոնց ճարակ, եւ փըշուտ
 Մորենիներն եւ լեռնասէր մացառներն:
 Եւ կը դառնան անոնք իրենք իրենց տուն
 Յիշողութեամբ՝ ձագերնին հետ բերելով,
 Եւ տան սեմէն դժուարութեամբ կը մտնեն
 Ծանրաբեռնի ծիծերով: Արդ պէտք է դուն
 Հեռու պահես գէթ անոնցմէ սառ՝ ձիւն՝ բուք,
 Քանի որ քիչ կը կարօտին խընամքիդ:
 Տուր անոնց բուտ զըւարթառատ՝ դալար թուփ,
 Եւ ողջ ձըմեռը մի՛ մարագըդ փակեր:

Իսկ երբ գարունն հրճուալից քաղցըր սիւքով
 Կրկին հօտերն անտառ ու մարգ արձակէ,
 Արուսեակին հետ շաղոտ դաշտը մտնենք
 Առտուն կանուխ՝ կը պսպըղայ երբոր մարգն
 Ու գիրգ բոյսին վրայ շաղն հեշտին է հօտին:
 Եւ յետոյ երբ երկնքի ժամը չորրորդ
 Սըրէ ծարաւն ու ճըպուռները ճճուող
 Հնչեցընեն թուփերն իրենց երգերով,
 Տուր հօտերուդ հրաման որ մօտ ջրհորներն
 Եւ կամ ջրաբքներն երթան խորունկ, ու խըմեն

Կարկաչուն ջուրը սղոցիի փողերէ,
 Եւ կէսօրին փնտռեն հովիտ մ'հովանուտ՝
 Արամազդի կաղնիին տակ մեծայաղթ,
 Որ հինաւուրց բունով չորս դին կը սփռէ
 Իր բազուկները հեռուներն, եւ կամ ուր
 Սղոցիներու թաւուտ անտառ մը նըսեմ
 Կը տարածէ իր հովանին սրբանուէր.
 Յետոյ կրկին անոր վըճիտ խմցուր ջուր,
 Եւ արածէ կրկին արեւն երբ մօտ է
 Մուտքին, եւ աստղն երեկոյեան կ'ամռքէ
 Օդն ու լուսինը կը ցօղէ շաղ մը զով
 Եւ կեանք կու տայ անտառներու թաւուտքին,
 Եւ ծովափները կը հնչեն խոթերու
 Եւ մացառներն երգերով ցախ սարեկի:

Եւ քեզ ինչո՞ւ իմ տաղերովս երգէի
 Լիբէական անդէղորդներն, արօտներն,
 Ինչո՞ւ իրենց բնակած հիւղերը ցիր ցան.
 Յաճախ գիշեր ցերեկ ամբողջ ամիսով
 Կը թողուն հօտն որ արածի եւ երթայ
 Անապատները լայն՝ առանց վանատրի,
 Դաշտերն այնքան կը տաքածուին հեռուներն:
 Ափրիկ հովիւն ամէն ինչ հետ կը տանի,
 Տուն՝ թերափ՝ զէնք՝ Ամիկլեան շուն՝ կրէտ կա-
 ինչպէս արի հռոմայեցին՝ հայրենի [պարճ.
 Վառուած զէնքով՝ կը չուէ բեռով մ'ահագին,
 Եւ հասնելով անակնկալ՝ կը դընէ
 Բանակն ու դէմ կը ճակատի թշնամւոյն:

Բայց ոչ այսպէս՝ ուր Ակիւթացիք կը բնակին
 Եւ ալիքները Միովտեան եւ Իստրոս
 Որ իր պղտոր հոսանքներով կը գլորէ

Շիկակարմիր աւազ, եւ ուր Ռոդոպէ
 Կը կարկառի դէպ ի բեւեռ՝ դառնալով
 Ինք իր վըրայ. պաճարներն հոն կը պահեն
 Տաք գոմերու մէջ. ուր ոչ մէկ կողմ երբեք
 Չեն երեւար ոչ մարգերուն մէջ խոտեր
 Եւ ոչ տերեւ ծառերուն վրայ. այլ երկիրն
 Հոն կը պարզի հեռուն ահեղ ձիւներու
 Կարկառակոյտ դէզով եւ եօթը կանգուն
 Վեր բարձրացած սառոյցներու լեռներով:
 Միշտ ձըմեռ, միշտ կը փրչէ ցուրտ հիւսիսին:
 Արեւը հոն բնաւ երբեք չի փարատեր
 Տժգոյն ստուերներն, ոչ երբ ձիերը հեծած
 Կ'ասպատակէ դէպ ի եթերն երկնաբերձ,
 Եւ ոչ ալ երբ կը լուայ ծովուն մէջ բոսոր
 Կառքն իր վայրէջ: Հոսուն գետին յանկարծ մէջ
 Կեղեւանքները կը ձուլուին թանձրախիտ,
 Եւ ալիքներն իսկոյն կը կրեն շալակնին
 Երկաթապատ երկաթակուռ անիւներ.
 Երբեմն անոնք ասպնջական գոգախոր
 Քաշտիններու, եւ արդ այժմիկ կառքերու.
 Կը ճաթռտի պըղինձն յաճախ, կը սառին
 Կը կարծրանան հագնողներուն վրայ զգնեստներն,
 Եւ կը ճեղքեն հեղուկ գինին տապարով.
 Եւ կը փոխուին միապաղաղ սառոյցի
 Լիճերն ամբողջ, եւ կը կախուի խռուացած
 Մօրուքներէն վար կարծրակուռ պաղլորակն:
 Եւ սակայն ձիւնը չի դադրիր տեղալէ,
 Կը կորսըին ոչխարակներն, եզներու
 Յաղթ մարմիններն եղեմնապատ կը կանգնին,
 Եղջերուները ջուրած կը թմրին

Նոր խաւերու տակ, եւ հազիւ կ'երեւան
 եղջիւրներուն ծայրովն, եւ ալ չեն զանոնք
 Հետապնդեր սարսափահար՝ ոչ շուներ
 Արձակելով, ոչ թակարդներ լարելով,
 կամ սոսկումովը կարմրորակ փետուրին,
 Այլ կը սպաննեն զանոնք մօտէն երկաթով
 երբ դիմակաց լերան հետ զուր կը մրցին
 իրենց կուրծքով, եւ մինչ անոնք կը սպաննեն՝
 կը պոռոչեն աղիողորմ, եւ կ'առնեն
 Ուրախ զըւարթ կը տանին մեծ գոռումով:
 Անձաւներու մէջ գետնափոր կը հանգչին
 իրենք երկրի խորունկն անքոյթ ու խաղաղ.
 Ուակութիւն վրայ թաւալելով կաղնիի
 Շեղջակոյտեր եւ նշդարներ ողջանդամ
 կրակի կու տան եւ իրենք հոն կ'անցընեն
 խաղով ցայգերն եւ կը խըմեն բերկրալից
 խմորէ՝ թըթու սինէ շինած գինինին:
 Այսպէս այս ցեղն ապերասան մարդերու
 Հիւսիսաճեմ Սայլին ներքեւ եօթնարփի
 կը ծեծուի միշտ Ռիպեան բուքով, եւ ունի
 Անդամներուն ծածկոյթ խարտեաշ ըստեւներ:

Եթէ կ'ուզես գեղեցիկ բուրդ ունենալ,
 Նախ անտառները մացառուտ, փուշ՝ տատասկ՝
 Ոքոզ հեռու թող ըլլան, խոյս տուր պարարտ
 Արօտներէ, եւ ընտրէ միշտ ըսպիտակ
 Հօտեր փափկիկ գեղմով: Ու խոյըդ թէպէտ
 Ինքը ճերմակ ըլլայ բոլոր, եւ միայն
 Խոնաւ քիւքին տակ ունենայ սեւ լեզու,
 Վըտարէ զայն. մի՛ գուցէ սեւ բիծերով
 Մըթնցընէ ձագերուն գզաթը քնքուշ,

Այլ լի դաշտին մէջ դուն ուրիշ մը փնտռէ:
 Այսպէս ձիւնթոյր բուրդին ձօնով՝ հաւատալ
 Եթէ կ'արժէ, քեզ՝ Պան, աստուածն Արկադեոյ
 Խաբեց, Լուսնակ հըրապուրուած, կանչելով
 Քեզ խորանդունդ անտառներէն, եւ դու ինք
 Չանարգեցիր զանի որ քեզ կը կանչէր:

Իսկ թէ կաթի ես սիրող, դուն քու ձեռքով
 Բեր մըսուրները լեցուր սինձ եւ ներգիւն
 Առատօրէն, եւ տըւած խոտըդ աղէ:
 Ատով անոնք ջուրն աւելի կը սիրեն
 Եւ աւելի կ'ուռեցընեն ծիծերնին,
 Եւ աղին համը կը բերեն կաթին մէջ:
 Կը հեռացնեն շատեր իրենց մօրերնէն
 Արդէն մեծցած այծերն, անոնց ցուկներուն
 Անցընելով երկաթագամ երախճան.
 Եւ առտըւան ու ցորեկուան կըթածնին
 Կը մակարդեն գիշերն, իսկ այն որ կթեցին
 Մայրամուտին եւ կամ մուծին, վաղն առտու
 Հովիւը զայն կայթով քաղաք կը տանի,
 Եւ կամ անոր մէջ քըչիկ մ'աղ խառնելով
 Զայն ձըմեռուան համար մէկդի կը դընեն:

Եւ շուներուն հոգն ալ չըլլայ թող վերջինն,
 Այլ դուն սընուր կաթի պարարտ շիճուկով
 Ժիր բարակներ ըսպարտական եւ հուժկու
 Մոլոս գամփոեր. ցորչափ անոնք պահպանեն
 Դուն մի վախնար որ գող մտնէ գիշերով
 Փարախէդ ներս, կամ յարձակում գործէ գայլ,
 Կամ կռուազան Սպանոսն յանկարծ փրթի վրադ:
 Յաճախ նաեւ պիտ' հալածես արշաւով
 Երկչոտ ցիւերն եւ շուներով որսաս դուն

Նապաստականեր, շուներով վիթ եւ յամոյր.
 Յաճախ անոնց հաջիւններով տագնապես
 Ու հալածես պիտի կինճեր՝ մացառուտ
 Բայոցներէն ցատկեցնելով թափով դուրս,
 Եւ բարձրաբերձ լեռներու վրայ գոռումով
 Մեծ եղջերուն դէպ ի վարմերըդ քըշես:

Սորվէ վառել փարախներուդ մէջ երբեմն
 Եւ եղեւինը հոտեւան, ու վանել
 Հոտած օձերը քաղբանեան ճենճերով.
 Շատ անգամ իժը ժանտաժուտ եւ խածան
 Կը պահուրտի մըսուրներուն տակ անշարժ,
 Որպէս զի լոյսն երկնքի զինք չըխըւէ.
 Կամ օձը՝ վարժ սողոսկելու մտնելու
 Յարկի՝ ստուերի ներքեւ, դժնէ պատուհաս
 Արջառներու, եւ թափելու հօտին մէջ
 Իր թոյնն՝ հողի տակ կը բունէ. ա՛ռ հովիւ,
 Ա՛ռ քար ու բիր. ըսպառնալից կը կանգնի
 Ահա եւ վիզն ուռեցուցած կը շըչէ.
 Զարկ. ան փախաւ ահա ու խոր խոթեց ներս
 Ահաբեկ գլուխը, մինչ մէջքին օղակներն
 Ու գումարտակն ոլորտապատ տըտունին
 Կը քակուին վէտ վէտ, եւ պարոյրը յետին
 Կը քաշէ հետն յամրընթացիկ ոլորներն:

Կալաբրացւոց անտառներուն նաեւ մէջ
 Կայ օձ մը չար, կանգուն լանջքով՝ ուղղաբերձ՝
 Թեփոտ թիկունքն հոլովելով, երկայն փոր
 Խայտաբըղէտ՝ մեծ նիշերով նըկարէն.
 Որ երբ գետերն աղբիւրներէն կը յորդեն,
 Եւ մինչ տամուկ գարունով թաց է երկիր
 Եւ անձրեւոտ հարաւներով, լիճերուն

կը բնակի մօտ, եւ ամպարիշտը նստած
Ափունքը հոն՝ ցըպարպատիւն կը խծկէ
Դըժոխ որկորը շաղակրատ գորտերով
Եւ ձուկերով. իսկ երբ ճահիճը չորնայ
Եւ գետինները ճաթոտին խիստ տաքէն,
Դէպ ի ցամաք կը վազէ ան, եւ աչուին
Թաւալելով կայծակնացայտ, ծարաւէն
Մոլեգնաշունչ, տապէն գազան մը դարձած՝
կատաղութիւնը կը թափէ դաշտերում:
Քաւ լիցի ան ատեն ինձ քաղցըր նինջով
Նիրհել երկնի տակ, կամ փռուիլ տարածուիլ
Ծառի մը կուշտը խոտերուն վրայ յորսայս,
Երբ ձըգած խորխը մէկդի՝ նոր մանկութեամբ
Պայծառափայլ, ման կու գայ՝ տունը թողած
Իր կորիւնները կամ ձուեր, ճօճելով
Իր բերանին մէջ եռասայր շէշտ լեզուն,
Եւ արեգդէմ կը շողշողայ բարձրավիզ:

Պիտի քեզի սորվեցընեմ ես նաեւ

Նըշանակներն ու պատճառներն ախտերուն:
Կը յարձակի չարակեղ քոսն հօտին վրայ
Երբ ցուրտ անձրեւն ու սառնասոյզ բարկ ձըմեռն
Անցնին անոնց մարմիններուն մինչեւ ծուծն,
Եւ կամ քրտինքն անլըւայ երբ որ կաշի
Անոնց՝ մինչ նոր խուզուած են դեռ, եւ ցըտեն
Խայթեն փուշերը սուր անոնց մարմիններն:
Ուստի եւ քաղցըր գետերու մէջ կը լուան
Հովիւներն հօտն ամբողջ, եւ խոյն կը մխըրճի
Ամենէն խոր տեղն իր խոնաւ գըզաթով,
Եւ յորձանքին տըւած ինքզինք կը լողայ.
Կամ թէ ձէթի ժանտ մըրուրով կը ներկեն

Խուզուած գառները, խառնելով արծաթի
 փրփուրներ հետը եւ ծըծումք կենդանի
 Եւ իդական ձիւթ եւ իւղոտ ճարպամոմ,
 Մըկընսոխ, ծանրը մրտիտակ եւ սեւ նաւթ:
 Սակայն ախտին չիկայ դարման ազդեցիկ
 Աւելի քան թէ երկաթով պատառել
 Խոցին գըլուխը: զի որչափ ծածուկ մնայ
 Զարիքը՝ նոյնքան կը կտղի, մանաւանդ
 Եթէ հովիւը հրաժարի վէրքերուն
 Բժըշկական ձեռք կարկառելէ, ու նստած
 Ամէն բարիք աստուածներէն պաղատի:

Իսկ երբոր ցաւը թափանցէ սողայ ներս
 Հօտին մինչեւ ոսկորն ու հոն մոլեգնի,
 Եւ փաղաղիչ տենդ մ'անդամները մաշէ,
 Լաւ է լափող կրակին հուրքերն հեռացնել
 Ոտքին ծայրէն առատ արիւն առնելով,
 Ինչպէս սովոր էին ընել Բիսալտներն
 Եւ դուժ Գելոն, երբ Ռոդոպէ փախչելով
 Եւ Գետացւոց անապատները՝ կ'ըմպէ
 Մակարդուած կաթն երիվարի արիւնով:

Երբ հեռուէն տեսնես որ մէկը հօտէն
 Ստէպ կը մտնէ հովանիի տակ հեշտին,
 Կամ խոտերուն ծայրն հեղգաբար կը կրծէ,
 Եւ ամենէն կը մընայ վերջ, կամ կ'իյնայ
 Արածելու ատեն դաշտին մէջ գետին,
 Եւ կը քաշուի ուշ գիշերով միայնիկ,
 Եղեոն իսկոյն կտրէ կարճէ երկաթով,
 Հօտն անըզգոյշ դեռ ժանտախտէն չվարակուած:
 Փոթորկայոյզ մըրրիկը չի յարձակիր
 Այնքան յաճախ ծովուն վըրայ, ժանտ ախտերն

Ինչպէս հօտին, եւ չեն ցաւերն ըմբռներ
 Մէկը կամ միւսն, այլ փարախներն համօրէն
 Եւ յանկարծուտ, եւ յոյսն ու հօտն ու բոլոր
 Զարմն ու զաւակ՝ մեծէն մինչեւ փոքրիկներն:
 Այն ատեն զայդ պիտ' ըմբռնէր եթէ մէկն
 Արդ յետ այնքան տարիներու այցելէր
 Եթերընթաց Ալպեաններուն, Նորիկեան
 Ամրակառոյց բարձունքներուն, Լարտերուն
 Յաբիսական Տիմաւոսի. ամայի
 Պետութիւններ հովիւներու եւ թափուր
 Մարգարօտներ անծայր լայնքով՝ երկայնքով:
 Հոն՝ ժանտաժուտ ազդեցութեան տակ օդին
 Բուսաւ երբեմն ախտ մ'երկնային, եւ տօթուտ
 Աշնան հրայրքով բորբոքեցաւ բոցակէզ.
 Եւ անճիտեց ըսպառըսպուռ զարմ զաւակ
 Եւ ընտանի եւ վայրենի անասնոց,
 Եւ լիճ՝ արօտ ապականեց ժանտ թոյնով.
 Եւ հաւասար չէր ճանապարհը մահուան.
 Այլ մինչ հրատապ ծարաւ մ'ինկած բովանդակ
 Երակներուն մէջ կ'այրէր հէք անդամներն,
 Անդին գիճին թարախ մը յորդ բղխումով
 Քիչ քիչ կ'ուտէր կը սպառէր մէն մի ոսկոր:
 Շատ անգամ դից դահամուկին իսկ միջեւ
 Զոհը արդէն իսկ բազինին կեցած մօտ՝
 Երբ ձիւնաթոյր ժապաւէնով կը պատեն
 Ահա անոր շուրջն ապարօշ մ'ասուեղէն,
 Ինկաւ դանդաղ պաշտօնէից առջեւ հոն
 Ու սատկեցաւ. կամ եթէ քուրմը կանխեց
 Ու փողոտեց զայն երկաթով, չեն այրիր
 Երբեք անոնց ընդերքներով սեղաններն,

Եւ ոչ գուշակն հարցուած կրնայ բընաւ տալ
 Պատասխաններ. եւ դանակները հազիւ
 կը ներկուին քիչ մ'արեամբ, լերեսը գետնին
 կը թաթաւեն կաթիլներ թուխ շարաւի:

Ասկէ զըւարթ մարգերու վրայ կը սատկին
 Հորթերը գունդ գունդ, լանուշակ շունչն իրենց
 կը փըչեն հոն մըսուրքներուն քով գեղուն:
 Կատաղութիւնն ասկէ քծնող շուններուն,
 Եւ հազ մ'հեծունչ խոզերն հիւանդ կը ցնցէ
 Ու կը խեղդէ զանոնք այտուցքը փողին:

Կ'իյնայ դժբախտ ձին քաջայաղթ՝ ախորժակ
 Ու խոտ մոռցած, մոռցած ջուրերն, ու գետինն
 Ըստէս ըստէս կը դոփէ իր ոտքերով,
 Ականջը կախ, ուր ցուրտ քրտինք մ'անհաստատ
 Կու գայ կ'անցնի. չորցած է մորթն ու խռուած
 Եւ շօշափող ձեռքին դէմ բիրտ կը խռընտայ:
 Մահէն առաջ՝ այս նըշանները կու տան
 Առջի օրերն. իսկ եթէ ախտն անկէ վերջ
 Սկըսի կատղիլ, աչքերը բոց կը կտրին,
 Եւ խորունկէն քաշելով շունչը թասուն՝
 Յաճախ հեծունչ՝ հառաչակուլ՝ հատկլեալ,
 Կը պրկըւին կուշտերն երկայն հեծութեամբ.
 Քըթէն արիւն կը վազէ սեւ, եւ լեզուն
 Կարծրը եւ հաստ՝ կը փակէ ծական հագագին:
 Օգտեց ծորանքը Բաքոսի՝ եղջիւրով
 Մատըռուակուած. աս էր միայն երեւցած
 Հոգեվարքին ի փրկութիւն: Եւ սակայն
 Այս իսկ եղաւ եղեռնաւոր. զի անոնք
 Ոգեւորուած կը կատղէին մոլեգին,
 Եւ ինքնին դառն օրհասին դուռը հասած,

(Արդարներէն հեռու, ո՛վ դիք, թշնամիք
Ունենան այն մոլուցքը թող). մարմիննին
Մերկ ակռայով կը ձրձէին գէշագէշ:

Իսկ ցուլն ահա կարծր խոփին տակ կ'իյնայ
Ծխաշունչ՝ բերնէն արիւն՝ փրփուր ժայթքելով,
Եւ կ'արձակէ հուսկ թառանչներն իր յետին.
Եղբօր մահով թաղծալից ցուլը քակած
Կ'երթայ մըշակը՝ կիսաւարտ հերկին մէջ
Թողած արօրն ու մաճն այնպէս մխուած խոր:
Ոչ բարձր ու խոր անտառներուն հովանին,
Ոչ գեղափթիթ մարգերն, ոչ քաղցր վըտակն
Որ դըդէլով քարէ քար ջինջ քան բիւրեղ
Կը հասնի դաշտ՝ կրնան շարժել սիրտն անոր.
Կուշտերը ներս կ'անցնին, թմբիր մը տըխուր
Կը պաշարէ անոր ծիւրած աչուրներն,
Եւ պարանոցն իր ծանրութեան տակ կըքած
Կ'իյնայ տապաստ գետին. իրեն ինչ օգուտ
Աշխատութիւն եւ բարիք. ինչ շահ իրեն
Դաշտերը կորդ ծանր խոփով պատըռտէլն:
Եւ սակայն չեն ոչ Մասիկեան Բաքոսի
Նուէրներն եւ ոչ համադամները համեղ՝
Որ փաստեցին անոնց. անոնք կը սնանին
Տերեւներով եւ պարզ խոտի պարէնով.
Անոնց բաժական ականակիտ աղբիւրներն
Եւ վըտակները քաղցրահոս. հոգ՝ զմբաղ
Չեն փախցըներ առողջարար քունն անոնց:

Կ'ըսեն թէ այն ատեն ի գուր փնտռեցին
Երկու երինջ այն մարգերում՝ տանելու
Դէպ ի մեհեան սուրբ նըւէրներն Հերայի,
Եւ լըծեցին երկու անգոյգ գոմէշներ:

Արդ տաժանքով կը պատուեն հողը մարդիկ
 Տրմուխներով, եւ կը թաղեն հատիկներն
 Եղունգներով իրենց, եւ պիրկ վիզերով
 Լեռներն ի վեր կը քաշեն սայլը ճռնչուն:
 Փարախին շուրջը դարան չի մտներ գայլ,
 Ոչ ալ հօտին շուրջ զիշերով կը սլըքտայ,
 Աւելի մեծ տագնապ մը զինք կը խըւէ.
 Երկշոտ այծեամբ եւ խուսափու եղջերուն
 Կը թափառին արդ շուներուն խառնըւած
 Տուներուն շուրջն: Աւիքն արդէն կ'ողողէ
 Ծովափին ծայրն՝ իբր իրաններ նաւաբեկ՝
 Անծայր ծովուն զարմն ու սերունդ եւ համայն
 Լուղական ազգը, եւ փսկերն անսովոր
 Կ'ապաւինին դէպ ի գետերն. իժն ինքնին
 Կը սատկի թիւր պաբոյրներէն անպաշտպան.
 Կ'ընդարմանայ եւ հիդրան ցից թեփերով.
 Թռչուններուն իսկ օդը չէ բարերար.
 Ուրոնք բոլոր կը թօթափին կ'իյնան վար
 Բարձրը ամպին տակ իրենց կեանքը թողած:
 Զ'ոգներ եւ ոչ իսկ ճարակները փոխելն,
 Հընարք՝ դարման աւելի փնաս կը գործեն.
 Եւ Փիլիբեան Քիրոն, Մելամալ Ամիթօն
 Ճարտար բժիշկները ձեռնթափ մընացին.
 Անդնդային աղջէն ելած դէպ ի լոյս
 Կը մոլեգնի Տիսիփոնէն մահադէմ,
 Իր առջեւէն քշելով ախտերն ու երկիւղն,
 Եւ օր քան զօր կը ցըցէ գլուխն իր անյագ:
 Հօտ եւ անդեայ անվերջ իրենց բառաչով՝
 Պոչիւններով կը հնչեցնեն անդադար
 Յամբած գետերն՝ ափերն ու կոր բըլուրներն:

Ան կը գործէ արդէն իսկ մեծ նախճիրներ
 Եւ գոմերուն մէջ կը դիզէ շեղջաշեղջ
 Շարաւահոտ եւ քասքնելի շաղիղներ,
 Մինչեւ սորվին զանոնք հողի ծածկել տակ,
 Եւ կամ թաղել փոսերու մէջ խորափոր.
 Զի մորթն անոնց չ'ընձեռեր ոչ մէկ օգուտ,
 Եւ ոչ ընդերքն հընար է ջրով կամ բոցով
 Մաքրել՝ սրբել. ոչ կտրել բուրդն ախտաբիծ
 Վարակուած պիղծ ժահրին թոյնէն, ոչ դաշիւ
 Փըտած՝ նեխած գեղմին, նոյն իսկ եթէ մէկն
 Հագնիւ փորձէր այդ ըզգեստները մախիզ,
 Խաղաւարտներ իսկոյն բոցուտ, եւ զազիր
 Քրտինք մ'ապա կը տարածուէր գարշահոտ
 Մարմնոյն վըրայ, եւ չանցած շատ ժամանակ
 Կը կրծէր սուրբ հուրն անդամները բոլոր:

ՊՈԲԼԻՈՍԻ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ ՄԱՐՈՆԻ

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԶՈՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Չորրորդ գիրքը մեղուներուն վրայ կը ճառէ ինը զը-
ւուխներու մէջ.

Ա. Տուն տեղ եւ բնակարան:

Բ. Ճարակ, զունդերն անոնց ու մարտերը:

Գ. Մեղուներու երկու տեսակները:

Դ. Թէ ի՞նչ պէտք է ընել երբ ցնորական թափառին:

Ե. Իմաստութիւն եւ հասարակաց իրաց տնտեսութիւն:

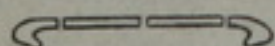
Զ. Թէ ե՞րբ պէտք է քաղել մեղրը:

Է. Ախտերը, նշաններն ու դեղերը:

Ը. Երբ անճիտին ի՞նչ պէտք է ընել:

Թ. Թէ ո՞վ է առաջին հնարագէտը նոր սերունդ հայ-
թայթելու, եւ ըսել ուզելով թէ Արիստէոս, անոր առաս-
պելները Եւրիդիկէի եւ Ուփէոսի առասպելաց հետ խառն
երկարօրէն կ'երգէ, եւ հուսկ հակիրճ վերջաբանով կը
կնքէ ամբողջ քերթուածը:

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

ԶՈՐՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Արդ պարգեւները պիտ' երգեմ օդային
Մեղրին. օ՛ն այս մասին ալ քաղցր ակնարկէ
Ո՛վ Մեկենաս. տեսարան փոքր իրերու,
Ըսքանչելի քեզի. կարգաւ պիտ' ըսեմ
Ամբողջ ազգին հըրահանգներն ու բարքեր,
Զարմն ու մարտերը եւ մեծանձըն պետերն:
Աշխատութիւն փոքրիկ նիւթի մէջ, իսկ փառքն՝
Ոչ փոքր՝ եթէ աստուածներն հաշտ ինձ նային
Եւ Ապողոն լըսէ ինձ զինք կանչողիս:

Մեղուներուն պէտք է փընտռել նախ տուն՝ տեղ,
Ուր հովը բնաւ չըգործէ մուտք, զի հովերն
Արգելք կ'ըլլան տունն ուտելիք տանելու,
Ոչ ոչխարներն եւ ոչ ուլերը լըպիրշ
Զըցատկըտեն ծաղիկներուն վրայ, եւ ոչ
Դաշտում թափառ երինջը ցօղը թափէ
Եւ բողբոջները կոխոտէ նորաբոյս:
Եւ մողէզները խայտաբղէտ թիկունքով,
Երաշտահաւք եւ բոլոր միւս թըռչուններն,
Եւ մանաւանդ Պրոկնէն՝ որուն կուրծքը դեռ
Արիւնըռուշտ ձեռքին կը կրէ նըշաններն,

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ անոնց զեղուն յարկերէն,
 Զի կը քանդեն ամէն ինչ. նոյն իսկ զանոնք
 Թռած ատեննին կ'առնեն կտուցով կը տանին
 Համեղ ճարակ իրենց անգութ բոյներուն:
 Այլ հոն ըլլան ականակիտ աղբիւրներ
 Եւ եղտիւրներ կանաչագեղ՝ լօռաւէտ,
 Մարգին մէջէն առու մը փոքր՝ հեզասահ,
 Եւ կամ արմաւ կամ վայրի մեծ ձիթենին
 Գաւիթին շուք ընէ. զի նոր արքաներն
 Երբ գարունին հանեն պարերը նախճին
 Եւ մանուկ գունդը գուբերէն պըրծած դուրս
 Թըռչի խաղայ, հրաւիրէ անփը դրացի
 Խոյս տալ տօթէն, եւ ըլլայ ծառն հոն մօտիկն
 Ասպընջական սաղարթներովն օթեւան:
 Կայո՛ւն ըլլայ թէ հոսուն ջուրը՝ նետէ
 Մէջտեղն առ շեղ ուռենիներ եւ քարի
 Մեծ հատորներ, զերդ կամուրջներ խիտ առ խիտ,
 Ուր կարենան հանգչիլ՝ բանալ թեւերնին
 Ամառնային արեգակին, երբ յանկարծ
 Եւրոսը սուր յետամնացները ցըրուէ
 Եւ կամ ջուրին մէջ ընկըղմէ թէ զանոնք:
 Հոն թող նարդոսը մըշտափթիթ ու ծոթորն
 Որ կը սըփռէ իր հոտն հեռուն քաղցուենի
 Եւ սաստկաբոյր թաւուտ կորդիւնը ծաղկի՛ն
 Շուրջանակի, եւ մանիշակն հոյլ ի հոյլ
 Զովացուցիչ աղբիւրն ըմպէ կըշտապինդ:

Իսկ փեթակներն՝ ըլլան անոնք գոգաձեւ
 Կեղեւներէ շինուած եւ կամ թէ հիւսուած
 Ճօճուն ճապուկ ոգորներէ՝ ունենան
 Թող նեղ մուտքեր. մի՛ գուցէ մեղրը սառի

Յուրտէն եւ տաքը զայն հալէ ու ծորէ:
 Յուրտը եւ տաքը միապէս ահաւոր
 Մեղուներուն համար, եւ զուր տեղը չէ
 Որ ժիրաժիր անոնք մոմով կը ծեփեն
 Փոքրիկ ծերպերն յարկին՝ մուտքերը բոլոր
 Լեցընելով ծաղիկներով ու շալարով.
 Եւ այդ պէտքին համար դիզուած կը պահեն
 Սոսինձ քան ոստրդ թանձրամած և քան ձիւթն
 Իդա լերան Փռիւզաստանի: Յաճախ իսկ
 Որջ բանալով՝ համբաւն ըստոյգ է եթէ,
 Հողին տակ տուն շինեցին, նոյն իսկ յարկեր
 Գըտնըւեցան խոռոչաւոր քարերու,
 Եւ ծառերու փապարներուն մէջ փոսուտ:
 Դուն սակայն լաւ մ'օծէ ծեփէ ծակոտկէն
 Խորշերն անոնց շուրջանակի՝ ցանելով
 Վըրան մանրիկ տերեւներ, մի՛ թողուր ցիրդ
 Մօտիկն անոնց յարկերուն, մի՛ խորովեր
 Կրակի վըրայ խեցգետիններ կարմրորակ,
 Եւ մի՛ դուն խոր ճահիճի վրայ վըստահիր,
 Կամ ուր մօրերը գարշելի կը բուրեն,
 Կամ ուր ժայռերն անձաւախիտ կը թընդան
 Եւ ձայնը ետ կ'արձագանգեն շառաչով:

Բայց սակայն երբ ոսկի արեւը քըշէ
 Տանի ձըմեռն հալածական երկրի տակ
 Ու երկինքն իր վըճիտ լոյսովը բանայ,
 Իսկոյն անոնք արօտ՝ անտառ կը սլանան
 Եւ կը հընձեն ծիրանեգոյն ծաղիկներ
 Եւ կը քըսուին թեթեւակի ջուրերու
 Մակերեսին, եւ չեմ գիտեր ինչպիսի
 Քաղցրութիւնով զմայլած ի ժիր կ'աշխատին

Սերունդներու, բոյներու գոգտըր գործին.

Կ'արուեստեն նոր մոմ, կը շինեն թանձր մեղր:

Իսկ ապա երբ տեսնես որ գունդ մը ներքին

Յարկերէն դուրս ելած՝ օդին մէջէ ջինջ՝

Կը բարձրանայ դէպ ի աստղերն երկընքի,

Զերդ ամպ մը թանձր ծրփալով հովերէն,

Ուշ դիր. անոնք կը փընտռեն միշտ քաղցըր

Եւ սաղարթուն յարկեր: Սըփռէ ցանէ հոն [վտակ

Հոտերն արդէն իսկ պատուիրուած. թուրինջ խոտ

Մանր աղացուած եւ կորընգան բոյսն անարգ.

Ու դուն թըմբին հանէ եւ շուրջ շարժէ՝ զա՛րկ

Կիւբելէ մօրը ծընծղաներն: Հոտաւէտ

Կայեաններուն մէջ անոնք կանգ պիտ' առնեն,

Եւ ինքնակամ որբաններէն փակուին ներս:

Իսկ թէ կըռուի ելլեն, զի ստէպ կը պայթի

Խազմ մեծադղորդ արքաներուն միջեւ զոյգ,

Կըրնայ մարդ իսկ եւ իսկ հեռուստ գուշակել

Ամբոխին հուրքն եւ սըրտատրոփ մարտի շունչն.

Զի խազմորոտ շփնդը կերկեր պըղինձին.

Կը խրախուսէ յոյլերն, եւ ձայն մը՝ նըման

Շեփորներու բեկբեկ ձայնին՝ կը տըզզայ:

Եւ այն ատեն կը խըմբըւին տագնապով,

Կը շողշողան սաւառնաթեւ, կը սըրեն

Սլաքնին իրենց կընճիթներով, կը մարզեն

Ծղիններն եւ շուրջն արքունիքին ուարքային

Կը խըռնըւին եռուն զեռուն, մեծաձայն

Պատերազմի հրաւէր տալով ոսոխին:

Եւ արդ հազիւ գըտած գարուն ջերաջերմ

Եւ բաց դաշտեր՝ դուրս կը խուժեն, կ'ընդհարին,

Վերը բոմբին մը կը ճայթէ. իրարու

Կը խառնուին կը կազմեն գունդ մ'ահագին
 Եւ կ'իյնան վար դիաթաւալ, օդն ի վար
 Ձի թափիր այնքան թանձրախուռն կարկուտ,
 Եւ ոչ ցընցուած սղոցին կ'տեղայ 'նչափ մոմոչ:
 Հոն խառնուրդին մէջ կ'որոշուին պերճաթեւ
 Թագաւորներն որ մեծամեծ հոգիներ
 Կը թաւալեն նեղ կուրծքերու մէջ, վըճուած
 Տեղիք չըտալ մինչեւ յաղթողն ամենի
 Այս կամ այն կողմն յաղթահարած՝ չըստիպէ
 Թիկնադարձոյց եւ դիրեւտար փախչելու:
 Հոգիի այս մեծ յուզումներն եւ այս մեծ
 Պատերազմները կը դադրին կը լըռեն
 Անոնց վըրայ քիչ մը փոշի թէ ցանես:

Բայց զոյգ պետերն երբ ճակատէն դարձընես,
 Ան որ թուեցաւ քեզ յոռեգոյն՝ ըսպաննէ՛
 Որ չըմնասէ պղերգութեամբ, թող լաւագոյնն
 Անդորրաւէտ թագաւորէ դարպասին:
 Մին՝ վասըն զի երկու տեսակ են անոնք՝
 Պիտի ըլլայ ոսկեճամուկ՝ բոցանշոյլ,
 Նըշանաւոր կերպարանքով եւ պայծառ
 Կարմիր թեփով, աս լաւագոյնն է, իսկ միւսն
 Ահագնակերպ ու պղերգ, եւ փոր տըղընդեր
 Անփառունակ կը քաշքըշէ կը տանի:

Արքաներուն դէմքը ինչպէս կըրկին է,
 Կըրկին է նոյն նըման մարմինը գրոհին.
 Ձի են ոմանք զազրաթորմի եւ տըգեղ,
 Նըման հողոտ եւ փոշեխառն թուքին
 Ձոր կը թըքնէ չորցած բերանն անցորդին,
 Եւ ուրիշներն ոսկեճաճանչ՝ փողփողուն,
 Նըկարակերտ՝ խայտախարիւ իրանով:

Ազնւագոյնն այս զարմն, ասկէ պիտի դուն
Տարւոյն որոշ կէտին մըզես մեղր անուշ,
Եւ ոչ անքան անուշ որքան ծորածոյ,
Որ պիտ' յաղթէ տըտիպ համին Բաքոսի:

Բայց երբ պարերը կը թեւեն կը զբօսնուն
Երկինքն ի վեր թափառական՝ խորիսխներն
Անարգելով, թողլըքելով տուն ու տեղ,
Շըրջէ պարապ խաղէն յողդողդ հոգիներն.
Եւ չէ դժուար. փըրցուր թեւերն արքայից.
Անոնց անշարժ մընալուն՝ ոչ ոք պիտի
Համարձակի բարձրը ճամբայ մը բըռնել
Եւ կամ դըրօշը բանակէն ապշոպել:
Թող պարտէզներ քըրքմատեսակ՝ քաղցրաբոյր
Ծաղիկներու անոնց կարդան հըրաւէր,
Եւ գողերու՝ թըռչուններու պահապան
Հելլեսպոնտեան Պրիապոսի հովանին
Թող պաշտպանէ գերանդազէն ուռիով:
Ով որ ունի հոգ ու խնամ այս բաներուն,
Թող երթայ բարձրը լեռներէն բերէ վար
Ծոթոր ու շոճ եւ տընկէ շուրջն յարկերուն.
Անվախ՝ ձեռուին կարծրը գործով մաշելէ՝
Ինք խոթէ հողը թող տունկեր բարեբեր
Եւ ցանկալի ցօղով զանոնք ոռոգէ:

Եւ յիրաւի աշխատութեանս լըրման մօտ
Առագաստներըս ամփոփած եթէ ես
Չըփութայի ցոռկը ցամաք շըրջելու,
Երգէի թերեւըս թէ ինչ խնամք՝ դարման
Պիտի դրախտները զարդարէր բարեբոյս,
Եւ Պեստոնի վարդենիներն երկաբեր.
Եւ եղերդներն ինչպէս պիտի ցընծային

Եւ լախուրով փրթթուն ափերը կանանչ՝
 Առուններու ջուրն ըմպելով անուշակ.
 Եւ ծեքածուռ վարունգն ինչպէս պիտ' աճէր
 Խոտին մէջ մեծ որովայնով. ու պիտի
 ջըլըռէի նարգէսն որուն ուշ կու գան
 վարսերը կամ ուռերը գողտր աւանթի,
 Եւ բաղեղները գունաթափ ու տըմոյն
 Եւ ափերու խանդաղակաթ մըրտենին:

Ձի կը յիշեմ Իբալիոյ բարձրաբերձ
 Աշտարակաց տակ ուր մըթին Գալեսոս
 Խարտեաշ դաշտերը կ'ոռագէ, տեսայ ես
 Կիլիկեցի ծեր մ'որ ունէր կորդ՝ խոպան
 Դաշտ մը փոքրիկ, զոր չէր կրնար եզներու
 Ամոլն ընել յուռթի, եւ չէր յարմար ո՛չ
 Հօտի եւ ոչ ալ Բաքոսի նպաստաւոր.
 Այլ փուշերուն մէջ կը քաղէր բանջարներ
 Յանցառ ու շուրջը շուշաններ ըսպիտակ
 Եւ աղաւնիճ եւ խաշխաշներ սնընդարար,
 Իր աչքին զոյգ արքայական ճոխութեանց.
 Եւ տարածամ գիշերով տուն երբ դառնար
 Սեղանն անգին խորտիկներով կը դիզէր:
 Ինք նախ գարնան վարդ՝ աշնան պտուղ կը քա-
 Եւ դառըն մինչ ձըմեռը դեռ կը հերձուր լղէր.
 Յուրտէն ժայռերն եւ կը սանձէր սառոյցով
 Ջրերուն ընթացքն, ահա արդէն կը խուզէր
 վարսերը գիրգ յակինթի՝ սաստ կարդալով
 Դանդաղ ամրան եւ յապաղկոտ զեփիւռին:
 Նոյն ծերունին մեղուններու գունդագունդ
 Ունէր պարեր, եւ խորիսխներն երբ ճընշէր
 Կը կըթէր մեղըր փըրփրադէզ: Թըմբիներ

Ունէր 'ւառատ շոճի, եւ ծառը բերրի
 Աշնան այնքան ունէր հասուն պլտուղներ
 Որքան կը կրէր նոր ծաղկելուն: Ան կարգով
 Տեղափոխեց նաեւ զառամ կընձնիներ,
 Կարծրը տանձին, կոկանենին շլորաբեր,
 Զուարթ գիներբուաց հովանաւոր եւ սօսին:

Բայց ես ասոնք զանց կ'ընեմ հոս՝ արգիլուած
 Անագորոյն սահմաններու մէջ՝ թողլով
 Ուրիշներու հոգն անոնց վրայ խօսելու:

Արդ պիտ' ըսեմ յատկութիւնները զոր ինքն
 Իսկ Արամազդ մեղուններուն պարգեւեց.
 Որուն անոնք ի փոխարէն՝ հրաւիրուած
 Նըւագաւոր հնչումներէն Կուրետեանց
 Եւ շառաչուն պըղինձներէն՝ սընուցին
 Երկնի արքայն Գիկտէական անձաւում:

Ասոնք միայն հասարակաց ունին ծնունդ
 Եւ բնակարան՝ հասարակաց քաղաքում,
 Կենցաղին մեծ օրէնքներով վարելով:
 Ասոնք ունին լոկ հաստատուն հայրենիք
 Եւ մարդակներ, եւ հանդերձեալ ձըմեռուան
 Յառաջատես՝ ամառն ի ժիր կ'աշխատին
 Եւ պահեստի կը դնեն դիզած պաշարնին:
 Քանզի ոմանք կնքուած ուխտի դաշինքով
 Կ'երթան դաշտերն օրապահիկ քաղելու,
 Եւ ուրիշներ յարկերուն ներսը փակուած
 Խորիսխներուն կը դնեն իբր հիմ առաջին
 Կեղեւի թանձրը սինձ ւարցունք նարգէսի.
 Այնուհետեւ կը բարձրացնեն մոմը պինդ:
 Ոմանք ազգին յոյսը՝ հասակը մանուկ
 Կը դայեկեն, եւ ուրիշներ կը սերտեն

Զուտ մեղրը քաղցըր նեկտարով օծելով
 Բջիջներն. եւ կան՝ որոնց ինկած է վիճակ
 Պահպանելու դռներն. եւ ուշ կը դընեն
 Փոխանակաւ երկնի ամպին՝ լանձրելին,
 կամ կ'առնեն բեռն եկուորներուն, կամ կապած
 Գունդ եւ հրոսակ՝ փեթակներէն կը վանեն
 Գոռեխներու ջոկը պըղերգ: Կ'եռայ գործն
 եւ կը բուրէ մեղրը ծոթոր քաղցրահոտ:
 եւ ինչպէս երբ հապ ըշտապով կը դարբնեն
 Շանթ Կիկլոպներն հալուն երկաթ ձոյլերէն,
 Արջառենի փուքսերով օդը ոմանք
 կ'առնեն կու տան, ուրիշներ ջուր կը մըխեն
 Շառաչուկ պղինձը. սալերուն տակ Ետնէն
 կը հեծէ. մեծ ուժով անոնք կը վերցնեն
 Բազուկնին փոխն ի փոխ կարգաւ ու կըշիռ
 եւ կը շրջեն երկաթը կարծր աքցանով:
 Նոյն նըմանակ, եթէ օրէն է երբեք
 Փոքրը մեծին համեմատել, կեկրոպեան
 Մեղուններուն՝ ստացուածքի սէրն ընդաբոյս
 կու տայ գրգիռ՝ եռանդ իրենց պաշտօնին:
 Աւաններուն հսկել եւ տալ բջիջներուն
 Հաստատութիւն եւ կազմել տուն մեծարուեստ
 Աս յանձնըւած է հիներու խընամքին:
 Մանկագոյնները կը դառնան անագան
 Յոգնած ու խոնջ՝ սրունքնին թաթախ ծոթրինով.
 կ'արածին հոս հոն մաթուզ՝ խաժ ուռենի,
 Նարդոս եւ շէկ քրքում, թմբի պարարուն
 Ուերկաթագոյն յակինթ. հանգիստ նոյն եւ մի
 Ամէնուն, նոյն աշխատութիւն ամէնուն:
 Առտուն կանուխ դուրս կը խուժեն դռներէն,

Ոչ մի յամուրդ, եւ երբ իրկունը ազդէ
 Որ ա՛լ մեկնին հուսկ դաշտերէն լարօտէն,
 Այն ատեն տուն կը դիմեն խուռն երամով,
 Տանելու խոնջ իրենց մարմնոյն հոգ ու խնամ:
 Բզզիւն մ', աղմուկ մը կը լսուի դռներուն՝
 Գաւիթներուն շուրջն, եւ ապա ամէն մին
 Իր սրըսկապանն երբ կը մտնէ, լըռութիւն
 Է ողջ գիշերն, եւ բարերար քուն մը խոր
 Կը տիրէ իր անդամներուն վրայ յոգնած:
 Սակայն իրենց փեթակներէն չեն մեկնիր
 Անձրեւն ի կախ է երբ եւ չեն հաւատար
 Երկնքին երբ փրթելու վրայ է մրըրիկն.
 Այլ ոստանին պարիսպներուն շուրջ կ'երթան
 Զուրի՝ անքոյթ եւ ապահով, փորձելով
 Կարճ արշաւներ, եւ ստէպ խիճեր կը վերցնեն
 Զերդ անյողգողդ նաւերն աւազ՝ որ տոկան
 Ալիքներու կոծումին. այս քարերով
 Իրենք զիրենք կը կշռեն բաց օդին մէջ:

Բայց ինչ որ քեզ զարմանալի պիտի թուի
 Մեղուններու բարքին մէջ՝ այն է որ բնաւ
 Չեն զուգուիր, ո՛չ ալ կը ջլատեն մարմիննին
 Պակշտութեամբ՝ հաճոյքներով Աստղիկին,
 Ոչ ալ կը ծնին երկունքներով մանուկներ:
 Այլ իրենք իսկ կը հաւաքեն բերանով
 Տերեւներէն եւ քաղցրանոյշ բոյսերէն
 Սերունդն իրենց. հոն կը գտնեն թագաւոր
 Եւ ժողովուրդ, եւ կը կազմեն արքունիք
 Եւ պետութիւն եւ դահլիճներ մոմակերտ:
 Եւ կը փշրեն ստէպ թափառման մէջ իրենց՝
 Թեւերնին կարծր ժայռերու վրայ, նոյն իսկ

Վիրով բեռան տակ կը փըչեն հոգիներն :
 Այնքան ունին ծաղիկներու հանդէպ սէր .
 Այնքան մեծ փառք է իրենց մեղըր կազմելն :
 Ուստի թէեւ ունին կեանքի կարճ սահման ,
 Զի չեն տեւեր աւելի քան եօթն ամառ ,
 Յեղը սակայն կը մնայ անմահ յաւիտեան ,
 Եւ տանը բախտը կը տեւէ յամերամ .
 Եւ պապերուն կրնան պապերը թըւել :

Ասկէ զատ՝ ոչ Եգիպտոս , մեծ Լիւդիա ,
 Ոչ Պարթեւներն եւ ոչ Հիւդասա մարական ,
 Զըպաշտեցին ա՛յնպէս իրենց թագաւորն :
 Երբ քաջառողջ է ան՝ ամէնքն ալ ունին
 Նոյն միտքն . երբ ան մեռնի՝ ուխտերը կը ջրեն
 Եւ աւարի կու տան մըթերքը մեղրին ,
 Կը քանդեն պան ու խորիսխ . ինք թագաւորն
 Է ոստիկան գործին . ամէնքն իր վրայ են
 Անկառոյց , եւ կը պատեն զինքը շուրջ
 Հոծ բզզիւնով , եւ զինքն իրենց առած մէջ
 Ստէպ կը տանին ուսերնուն վրայ , կ'ենթարկեն
 Իրենց մարմինը գուպարի , եւ չքնաղ
 Կը փնտռեն մահ հարուածներով վիրաւից :

Դիտելով այս օրինակներն ու նշաններն
 Ըսին ոմանք թէ մեղուներն ունին մաս
 Աստուածեղէն մտքէն եւ շունչ արփենի .
 Զի կը շրջի ամէն բանի մէջ Աստուած ,
 Երկրի , ծովու եւ խորանդունդ երկնքի .
 Թէ հօտ , անդեայ , մարդ եւ բոլոր գազաններն
 Ամէնքն իրենց ծնելուն անկէ կ'ընդունին
 Նուրբ ոգիներ , եւ թէ ամէն ինչ ապա
 Երբ կը լուծուի կ'երթայ դարձեալ դէպ ի ան .

Եւ մահը մուտք չունի բընաւ, այլ ողջ ողջ
Աստղերուն մէջ կը թռչին բարձրը երկինքն:

Եթէ երբեք ուզես բանալ տունը վեհ
Եւ տիրանալ մեղրին դիզուած գանձերուն,
Բերանդդ նախ ումպ մը ջուր առ ու տաքցուր,
Եւ երկնցուր ձեռքովդդ ծուխ մ'հալածիչ.
Երկու անգամ կը քաղեն բեռն աճեցուն,
Կուլթի ժամերը կրկին են. իսկ եւ իսկ
Երբ Բոյլքն երկրի ցուցնէ իր դէմքը չքնաղ
Ուարհամարհոտ ոտքով մըդէ ալիքներն
Ովկիանու, կամ փախչելով արփերէն
Թօնուտ Ջրկան իջնէ՝ տըխուր՝ երկնքէն
Ջրմեռնական ալիքներուն մէջ: Անչափ
Է բարկութիւնն անոնց, եւ երբ չարչարուին
Թոյն կը շնչեն շիթոցներով, եւ թաքուն
Սուիննին խոթած երականերուն մէջ խորունկ,
Իրենց կեանքին հետ վէրքին մէջ կը թողուն:

Եթէ դժնէ ձըմեռը վախ կ'ազդէ քեզ
Եւ կը դողաս ապագային վրայ անոնց,
Եւ շլատութիւնն անոնց՝ աւերը զարմին
Կը շարժեն քեզ ի գուլթ, ուրեմն ո՞վ պիտի
Վարանէր՝ Էտ մընար ծոթոր ծըխելէ,
Եւ անօգուտ մոմը կտրել նետելէ:
Ձի ստէպ կովծուծն անյայտ խորիսխը կ'ուտէ,
Եւ սենեակները կը լեցնեն մըթասէր
Բոտոտներու գունդեր եւ բրէտն ապերախտ
Կը նստի քոյն ուրիշներու նըպարին,
Եւ ժանտ պիծական անզոյգ գէնքով կը սպըրդի
Անոնց միջեւ, կամ ցեցերն՝ ազգ ժանտաժուտ
Եւ կամ թէ սարդն Աթենասի ատելի՝

Դըռներն ի վար կը կախէ տորգն ոստայնին :

Ո՛րչափ անոնք կողոպտուին, նոյն չափով
Պիտ՝ աշխատին դարմանելու տոյժն ազգին,
Ծաղիկներով պիտի խորշերը լեցնեն
Եւ պիտ՝ հիւսեն շտեմարաններ մըթերքի :

Բայց քանզի կեանքն ազատ չըրաւ մեղուներն
Աղէտներէն մարդուս, դժնէ ախտերով
Երբ մարմիններն անոնց թօշնին թառամին,
Պիտի անվրէպ նըշաններով հասկընաս.
Հիւանդներուն նախ գոյնն իսկոյն կը փոխուի.

Նիհարութիւն մը սոսկալի կը խամրէ
Երեսն անոնց. այն ժամանակ յարկերէն
Կը հանեն դուրս դիակնացած մարմիններն
Եւ կ'ընկերեն յուղարկումին տխրութեամբ.
Կամ իրարու ոտուըներուն փաթթըլած
Կը կախուին վար դռներէն, կամ կը մընան
Փակուած իրենց սենեակներուն մէջ անշարժ,
Քաղցէն սպառած մաշած՝ ցուրտէն՝ դարմացած :
Հնչիւն մը թաւ կը լսուի այն ժամանակ
Եւ կը բզզան անդուլ, զերդ ծով ալէկոծ
Որ կը մռննչէ երբ ալիքն ետ կը քաշուի,
Զերդ կրակ որ փակ հընոցին խորը կ'եռայ :

Պիտ՝ յորդորեմ հոս նախ այրել հոտաւէտ
Անգժատ եւ ներս փեթակներուն մըխել մէջ
Մեղր եղեգնեայ ցնցուղներով, ախորժով
Ծանօթ բոյծին հրաւիրելով յոգնածներն :
Օգտակար եւս ըլլայ պիտի խառնել հոն
Մանրած գղթոր, չոր վարդ, քաղցուլաւ եփուած,
Կամ փըսիթեան այգեստանէն ողկոյզներ
Զամիչի, հետը տերեփուկ ծանրահոտ

Եւ կեկրոպեան ծոթոր: Մաղիկ մը եւս կայ
 Մարգերուն մէջ, որուն մշակները կու տան
 Յինկ անուն, շատ դիւրին գտնել ուզողին.
 Զի մէկ փունջէն կը բարձրանայ մեծ անտառ,
 Եւ ոսկեգոյն է, բայց անթիւ տերեւներն
 Որ ունի շուրջն՝ ունին բաներ մը կապոյտ
 Մանիշակին ծիրաներփին փայլիւնէն:
 Կը զարդարուին դից բագինները յաճախ
 Դրասանգներով անոնց, դաժան ունի համ,
 Եւ հովիւները կը ժողվեն զայն քաղուած
 Հովիտներում եւ ափերուն վրայ Մելա
 Ոլորտապտոյտ գետին. արմատն եփելով
 Անուշահոտ գինւոյ մէջ՝ դիր իբրբ բոյծ
 Փեթակներուն դրան քով լեցուն կողովով:

Իսկ թէ յանկարծ զարմն անճիտի սպառսպուռ
 Եւ չըլլայ բան մ'որմէ սերունդ մը դուն նոր
 Կարողանաս հանել, քեզ ժամ է յայտնել
 Հոչակաւոր գիւտն արկադեան հովիւին.
 Եւ թէ ինչպէս յաճախ սպանուած եզներու
 Ապականած արիւնն հանեց մեղուներ:
 Պիտի զրուցեմ աւանդութիւնը բոլոր
 Ըսկըսելով իր բուն նախկին ծագումէն.
 Զի բովանդակ մարգն ուր Պելեան Կանոպի
 Կը բնակի ազգն երջանկազարմ՝ Նիլի մօտ,
 Որ կ'ողողէ ծովածաւալ տարածով
 Եւ նըկարէն նաւակներով ման կու գայ
 Իր դաշտերուն շուրջ, քերելով սահմաններն
 Աղեղնաւոր Պարսիկներուն, եւ թխամորթ
 Հնդիկներէն իջած վար՝ սեւ աւազով
 Կը պարարէ կանաչագեղ Եգիպտոսն

Ու կը հոսի դէպ ի ծով եօթն այլ եւ այլ
 Բերաններով, երկրի այս մասն համօրէն
 Այս արուեստին մէջ կը հաստէ յոյս մ'անվրէպ:

Նախ այս պէտքին համար կ'ընտրեն տեղ մը
 Զայն կը պատեն նեղ որմերով՝ ձրգելով [կարճ,
 վըրան տանիք մը կղմինտրէ, կը բանան
 կողմնակի չորս լուսամուտ՝ չորս հովերէն:
 Եւ ապա հորթ մը կը փնտռեն երկեմեան,
 Ճակտին վըրայ զոյգ եղջիւրները ծըռած:
 Ի հեճուկս իր ընդդիմութեան՝ կը խընուն
 Շունչի անցքերն ըլլայ քըթէն թէ բերնէն,
 Եւ կը սպաննեն կոշկոճամահ՝ տրորելով
 Մարմինը՝ մորթը մընալով լոկ անեղծ:
 Այն որմածին մէջ կը թողուն զայն այնպէս,
 Սփռելով շուրջն անոր ծոթոր՝ թարմ նարդոս:
 Կ'ընեն ասի երբ առաջին անգամ դեռ
 Կը սկըսին մեղմ օդէն շուրերը գանգրիլ,
 Եւ մարգը չէ կարմրած դեռ նոր գոյներով,
 Եւ չէ շատխօս ծիծառն յարկէն կախած բոյնն:
 Այս միջոցին ոսկորներուն մէջ փափուկ
 Եղկացած հիւթը կը տաքնայ հետզհետէ
 Եւ զեռուններ զարմանալի՝ նախ անոտն
 Եւ ապա իսկ եւ իսկ թեւեր ըզզեցած
 Կը վխտան բիւր եւ բիւր եւ թափ տալով հուսկ
 Կը սրանան օդն ի վեր նրբին՝ հանգունակ
 Ամառնային ամպէն թափած շիթերուն.
 Կամ նետերուն որ կը թռչին լարերէն
 Երբ Պարթեւներն երազ կռուի կը սկըսին:

Մուսաներ, ո՞ր աստուածն յայտնեց այս ար-
 Եւ ուրկէ՞ նոր գիւտը մարդոց մըտաւ մէջ: [ուեստն,

Արիստէոս հովիւն՝ ինչպէս կը պատմեն՝
Երբ մեղուներն ախտով՝ սովով կորսնցուց,
Գետին գըլուխը սուրբ ակին կեցած մօտ՝
Տրտոււմ տըխուր կը հեղուր շատ գանգատներ,
Եւ կ'ուղղէր իր մօրն այս խօսքերն ողբագին.

«Կիւրենէ, մայր իմ, որ ունիս օթարան
Այս ուղիներուն խորքն, ինչո՞ւ զիս ծընաւ դուն
Ճակատագրին ատելի, զիս՝ որ զարմէն
Եմ վեհափառ աստուածներուն, թէ միայն
Ինչպէս կ'ըսես հայրս է Թիմբրեանն Ապողոն,
Կամ ինձ հանգէպ ունեցած սէրդ ո՞ւր գընաց:
Ինչո՞ւ խրախոյս կու տայիր ինձ յուսալու
Անմահութեան. ահա դուն մայրս ըլլալով՝
Կը կորսնցնեմ մահկանացու իմ կեանքիս
Այս պատիւն իսկ, զոր արթուն խնամքն արտերու
Եւ հօտերու հազիւ ժրագլուխ ջանքերովս
Ինծի տըլաւ. արդ ի՞նչ բանի կը սպասես,
Խըլէ՛ ձեռքովըդ բարգաւաճ մայրիներս,
Փարախներուս ոխերիմ բոցը բեր մէջ,
Այրէ՛ հունձքերս, մրկէ արտերս, եւ հատու
Տապարովդ, օ՛ն, որթատունկերս տապալէ,
Եթէ իմ փառքս այդքան տաղտուկ է քեզի»:

Մայրը լըսեց ճիշերն անոր խոր գետին
Առագաստէն, ուր շուրջն Հարսներն յաւերժիկ
Կը մանէին Մելիտեան ասըր՝ ներկուած
Ծովու կապոյտ գոյնով. Գրիմով եւ Քսանթով,
Փիլոդոկէ եւ Լիգէա, ծամերնին
Փաղփուկ հոսած պարանոցներն ի վար ձիւն,
Կիմոդոկէ եւ Թալիա, Նեսէէ
Եւ ԸՍպիրով եւ Կիդիպպէ եւ խարտեաշ

Լիկովրիաս. մին կոյս, իսկ միւսը հազիւ
Դեռ առաջին երկունքներուն փորձառու.

Եւ զոյգ քոյրերը Բերոյէ եւ Կլիով,
Ուկիածին երկուքն ալ, նոյն նըմանակ
Ոսկեգօտի, խայտաբերդէտ մորթերով,
Եւ Եփիրէ, նոյն եւ Ոպիս, եւ դարձեալ
Դէիոպէն ասիական եւ թեթեւն

Արեթուսա՝ նետերը վար դըրած հուսկ:

Անոնց միջեւ Կըլիմենէ կը պատմէր
Հեփեստոսի զուր զգուշութիւնն, Արէսի
Դաւն ու քաղցրկ գաղտագողօնքը՝ թուելով
Դից տուփանքներն անհուն սկըսեալ Քաւոսէն:
Մինչ կախարդուած իր տաղերէն կը փաթթեն
Անոնք կակուղ սակն իլերուն վրայ՝ ահա
Արիստի ողբն երկրորդ անգամ կը բախէր
Մօրն ականջներն, եւ դողն ամէնքը առաւ
Ապակեղէն գոհոյքներուն վրայ իրենց:

Արեթուսա իր միւս քոյրերը կանխեց
Եւ դեղձան գլուխն ալիքներէն վերցուց վեր,
Եւ հեռուէն. «Կիւրենէ քոյր, ի զուր չէ
Քու այնքան մեծ հեծութիւնով սարսափիլդ.
Արիստէոս ինքնին՝ քու հոգդ ու մտածում,
Պենէոս հօր ալիքներուն կեցած քով՝
Կու լայ տըխուր, եւ քեզ անգութ կը ձայնէ »:

Նոր սարսափով մը մայրն յանկարծ բռնըւած
Ըսաւ անոր. «Բէր, օ՛ն, մեր քով բեր դու զայն,
Դից շեմէն ներս մտնել օրէն է անոր»:

Կը հրամայէ իսկոյն խորունկ ուղիներուն
Որ բացուին լայն, եւ պատանին կարենայ
Քալել ազատ. փեռեկեցան յորձանքներն,

Եւ անոր շուրջը կանգ առին լեռնաձեւ.
 Եւ առնելով զայն լայն ծոցին մէջ իրենց՝
 Իջուցին վար գետին ալուցքը մինչեւ:
 Եւ ան իր մօր պալատին վրայ հիասքանչ
 Եւ պետութեանց խոնաւական, լիճերուն
 Անձաւածիր լանտառներուն ձայնաւոր,
 Կ'երթար ապշած ջուրերու մեծ շարժումէն.
 Կը նըկատէր բոլոր գետերն համօրէն,
 Որ կը հոսին լայն անդունդին տակ երկրի
 Դէպ ալլելալ կողմեր, Փասիսն ու Գայլ գետն,
 Եւ ական ուսկից Ենիպէոսը խորունկ
 Կը ցայտէ դուրս թափով, ուսկից հայր Տիբերն,
 Ուսկից ուղիներն Անիենեան, Հիպանիս
 Որ կը մռնչէ անկողինին վրայ ժայռուտ,
 Միւսեան Կայիկ եւ Երիզանը ցլադէմ
 Ոսկեճաճանչ եղջիւրներովն իր ջուխտակ,
 Քան զոր չիկայ հեղեղասաստ երբեք գետ,
 Որ ճեղքելով դաշտեր յուռթի եւ բերրի
 Ծիրանի ծովը դիմէ բուռն թափով:
 Սունկ քարերով գմբեթայարկ առագաստն
 Երբոր հասաւ, եւ Կիւրենէ իմացաւ
 Աւելորդ սուգը զաւակին, իր քոյրերն
 Յաջորդաբար ձեռքերուն ջինջ լըցին ջուր,
 Եւ մատուցին դաստառական նրբանիւթ.
 Սեղանն ոմանք խորտիկներով կը լեցնեն,
 Եւ կը դընեն հոն բաժականեր պատարուն,
 Եւ պանքայեան խունկով կը ծխան բագիններն:
 Եւ մայրն ըսաւ. «Ա՛ռ, որդեակ իմ, Մէոնեան
 Գինիի այս բաժակն, եւ հետըդ ձօնենք
 Ովկիանին». եւ կ'աղօթէր իսկոյն ինք

Առ Ովկիան հայրն իրերու, առ քոյրերն
 Յաւերժահարս՝ որ շահապետ են հարիւր
 Անտառներու եւ պետ հարիւր գետերու:
 Երեք անգամ ցօղեց հեղուկ նեկտարով
 Հուրն եռանդուն, երեք անգամ սըլացաւ
 Բոցն յարկն ի վեր՝ փայլակնացայտ շողիւնով.
 Նէ խրախուսուած այս հըմայքէն՝ ըսկըսաւ.

«Կայ Կարպաթեան ծովուն մէջ դիւթ մ'հոյա-
 Կապոյտ Պրոտեւսն որ կը կտրէ ծովն անծայր [նուն,
 Կառքով մ'որ է երկոտանի ձիերէ
 Լծուած եւ իր մարմինը ձուկ կ'աւարտի:
 Արդ ան կ'երթայ նաւակայքերն Եմաթեան
 Այցելելու Պալենէ իր բնագաւառն.
 Եւ մենք հարսներս յաւէժ զանի կը պաշտենք
 Եւ ծեր Ներեւսն ալ, զի այս կիւսը գիտէ
 Բոլոր բաներն, անցեալ՝ ներկայ՝ ւապագայ,
 Պոսիդոնի այսպէս հաճոյ է թըւեր,
 Որուն փոկերն, հօտերն ահեղ ու զազիր
 Ան կ'արածէր ջուղերուն խորն անյատակ:
 Որդեակ, դուն զայն պէտք է կապես կաշկանդեւ,
 Որպէս զի քեզ ախտին պատճառը յայտնէ
 Եւ քեզ ցուցնէ հընարք տոյժիդ ի դարման:
 Պատգամ անկէ բռնի միայն պիտ' առնես.
 Աղաչանքներդ զայն պիտի չողոքեն.
 Գործածէ դէմը կաշմբուռն ոյժ եւ կապ.
 Ասով պիտի փշրես դաւերն անօգուտ:
 Արեւը երբ միջօրեայ տօթը վառէ,
 Խոտը ծարուի եւ անուշնայ շուքն հօտին,
 Ես ինքըս քեզ պիտի տանիմ ծերունւոյն
 Ծածուկ յարկերն, ուր ան յոգնած կը քաշուի

Աւիքներէն, որպէս զի դուն դիւրութեամբ
 Վրան յարձակիս երբ ան փռուած կը ննջէ:
 Բայց երբ բռնես ձեռքով ու զինքը կապես,
 Ան գազանի ձեւեր՝ դէմքեր պիտ' առնէ,
 Պիտ' ըլլայ իսկ եւ իսկ վարագ սոսկալի
 Եւ վագըր ժանտ, վիշապ ցըցուած թեփերով,
 Եւ էգ առիւծ պարանոցով շէկ, եւ կամ
 Արձակելով բոցի շըչող խօշիւններ
 Պիտ' ազատի կապանքներէդ, կամ պիտի
 Սահի երթայ ջուրի նըման հոսելով:
 Բայց որչափ ան առնէ ձեւեր բազմազան,
 Այնչափ, որդեակ, դուն պինդ կապերըդ պրկէ,
 Մինչեւ մարմինը փոխուելով՝ ան դառնայ
 Ըլլայ այնպէս ինչպէս տեսար դուն առաջ,
 Երբ քունն անոր աչուին խըփել կը սկըսէր»:

Աս ըսելով սփռեց բուրումն անուշակ
 Անմահութեան, եւ անով իր որդեակին
 Մարմինն օծեց ամբողջ. արդ հոտ մը քաղցրիկ
 Բղխեց անոր գեղայարմար վարսերէն
 Եւ անդամներն առոյգ կորով մը զգեցան:

Կայ քարանձաւ մը մեծանիստ՝ խորափոր
 Լերան մը լայն փապին մէջ՝ ուր ալիքներն
 Հովէն մըղուած կը ճեղքուին՝ կազմելով
 Երկու ոսոխ հոսանք եւ ետ կը քաշուին.
 Նաւորդներու երբեմն անքոյթ ապաւէն
 Մրրիկներու դէմ. Պրոտէոս կը փակուի
 Հոն ներսը յաղթ ժայռով մը դուռը նըզած.
 Յաւերժահարսն հոն կը դընէ պարմանին
 Մութին մէջ, ինքն ալ կանգ կ'առնէ քիչ մ'հեռուն
 Ամպի մը մէջ ծըրարելով ինքըզինքն:

Արդէն ծարաւ Հնդիկն այրող բոց Շընիկն
 Երկնքին մէջ կը վառվըռէր, եւ հրաշունչ
 Արփին սպառեր էր կէս չափն իր ընթացքին,
 Զորքեր էին խոտերն, եւ հո՛ւր ճաճանչներ
 Խոռոչացած գետերուն սիկը մինչեւ
 Կ'եփէին՝ երբ որ Պրոտէոս ելլելով
 Աւիքներէն կու գար ընդել իր քարայրն:
 Անծայր ծովուն բընակիչները նամէտ
 Կը կայտռէին իր շուրջն՝ հեռուն ցնդելով
 Աղի ցօղեր. կը փռուէին քնաթաթախ
 Փոկերն ափին վըրայ, եւ ինք Պրոտէոս՝
 Ինչպէս յաճախ լեռնակներուն վրայ հովիւն
 Արթուն տեսուչը փարախին՝ արօտէն
 Գիշերավարն հորթերն երբ տուն կը բերէ,
 Եւ գառնուկներն իրենց հնչիւն մայիւնով
 Կը սըրեն քաղցը գայլերուն՝ մէջտեղն հոն
 Նստած ժայռի վըրայ կ'առնէ թիւն անոնց:
 Եւ զի Արիստ իշխանութեամբ էր օժտուած
 Անոր վըրայ՝ հազիւ ներեց որ փըռէ
 Ծերն անդամներն իր խոնջ. վըրան խոյացաւ
 Մեծ գոռումով եւ ձեռուրները կապեց:
 Ծերն իր կարգին իր նենգ դաւերն յիշելով
 Հազար ձեւեր կ'առնէ, կըրակ կը դառնայ,
 Կ'ըլլայ գազան զարհուրելի, հոսուն գետ:
 Բայց երբ ամէն հնարքներն ելան ի դերեւ,
 Ան պարտըւած դարձաւ իր բուն վիճակին,
 Եւ վերջապէս մարդու բերնով խօսեցաւ.

«Ո՛վ դու յանդուգըն քան ամէն պարմանի,
 Ո՛վ քեզ հրաման տըլաւ որ գաս մօտենաս
 Մեր յարկերուն, եւ ի՞նչ կ'ուզես դուն ինէ»:

Իսկ ան. «Գիտես, Պրոտեւս, դու ինքըդ գիտես
թէ չի կրնար երբեք խաբել ըզքեզ մարդ.
Բայց դադրէ դուն ալ զիս խաբել ուզելէ:
Դից հրամանով եկանք մենք հոս՝ խնդրելու
Քենէ պատգամ՝ կործանումիս ի դարման»:

Այսչափ ըսաւ: Եւ կիւսն ահա շրջշրջեց
Ծաւի բիբով հրացայտ աչուին ուժգնութեամբ,
Եւ ակռաները կրճելով սաստկօրէն՝
Սկըսաւ պարզել ճակատագրին գաղտնիքներն.

« Աստուածութեան մը ցասման վրէժն է որ
կը հալածէ. ոճիր մը մեծ կը քաւես, [քեզ
կու գայ քեզ հէք Որփէոսէն այս պատիժն,
Եւ չէ անշուշտ ըստ ոճրիդ արժանի.

Եւ եթէ տար ճակատագիրն իրեն թոյլ,

Ան աւելի պիտի քեզի դէմ մոլէր,

Որ անոր կինն առեւանգել ուզեցիր.

Զի մանկամարդն կինն երբ քենէ կը փախչէր

Գետին քովէն տազնապափոյթ քայլերով,

Իր ոտքերուն առջեւ չտեսաւ խոտին մէջ

Անարի օձն որ պիտի զինքն ըսպաննէր,

Հոն ափունքին վըրայ մըտած դարանի:

Սակայն յաւերժ հարսներու պարն համատի

Իր ճիչերով լեցուց լեռներն երկնաբերձ.

Լացին սարերը Ռոգոպեան և բարձունք

Պանգէական, Ռեսեան երկիրն արիսեան,

Որիթիա՝ կտիական, Գէտք և Հեբրոս:

Ինք առնելով վին գոգաւոր՝ ըսփոփանք

Բազմատըխուր սիրոյ, քեզ՝ քաղցր ամուսին,

Քեզ ամայի ափին վըրայ, քեզ օրուան

Կ'երգէր ծագին, կ'երգէր օրուան քեզ մուտքին:

Յանդըզնեցաւ նոյն իսկ մըտնել Տենարեան
 Կիրճերէն ներս, անդընդախոր մահուան դուռն,
 Եւ կըտրելով անտառը մութ՝ ահաւոր,
 Սանդարամետք իջաւ, զընաց գըտնելու
 Սոսկալի պետն և այն սըրտերն անողոք
 Որ բնաւ մարդոց աղերսներէն չեն կակղիր:

Բայց յուզուած ի՞ր երգէն ստուերները նըրբին
 Եւ լուսատենչ ուրուականները գունդ գունդ
 Կը վազէին դըժոխքին խոր կայքերէն,
 Թըռչուններու զերդ երամներն անհամար
 Որ կը սաքրին անտառներու մէջ՝ գիշերն
 Եւ կամ տարափն երբ կը փըրթի լեռներէն.
 Մարդեր, կիներ, կենազրաւ վեհ դիւցազներ,
 Չըկարգըւած աղջընականեր ու տըղաք,
 Եւ աչքերուն դիմաց իրենց հօրն ու մօր
 Խարոյկ հանուած պարմանիներ նորափթիթ.
 Զորս կը պատէ շուրջանակի ահռելի
 Կոկիտոսի սեւ տիղմն ու խարժը գըձուձ.
 Եւ ժանտաժուտ լիճն իր դանդաղ ջուրերով
 Անոնց շորս դին կը պաշարէ, եւ ըՍտիքս
 Ինընպատիկ յարձանքներով կ'ընդգոգէ:

Սարսափեցաւ տարտարոսն իսկ խորանդունդ
 Իր վիհերովն, եւ կապուտակ օձերով
 Գիսախըռիւ կատաղիներն. եւ Կերբեր
 Բերանաբաց սանձեց երեք որկորներն,
 Եւ կանգ առաւ հովը՝ շարժիչն անիւին
 Իքսիոնեան շըրջանակին: Եւ ահա
 Պըրժած ամէն վըտանգէ՝ ետ կը գառնար
 Դէպ արփենի օդն եւ իրեն շընորհուած
 Եւրիդիկէն կը հետեւէր քայլերուն.

(Պերսեփոնէն այս օրէնքն ինք էր դրած) .
 Երբ խօլութիւն մ'յանկարծ տիրեց անխոհեմ
 Սիրականին, ո՛հ, ներելի արդարեւ
 Դժոխքն եթէ ներել գիտնար: Կանգ առաւ
 Եւ հոն լոյսին մօտիկ՝ օրէնքը մոռցած
 Եւ կարօտէն յաղթահարուած՝ նայեցաւ
 Իր ամուսնոյն. նոյն վայրկենին կորաւ գնաց
 Պտուղն իր բոլոր աշխատութեան. խրզուեցաւ
 Դաշինքն անգութ բռնաւորին, եւ երիցս
 Հընչեց բոմբիւն մը դժոխքի լիճին մէջ:

« Ո՞վ կորսընցուց թէ՛ քեզ, Որփելօ, եւ թէ՛
 Զրառականս, ըսաւ, աս ի՞նչ մեծ մոլուցք: [զիս
 Ճակատագիրն անգութ ահա զիս նորէն
 Ետ կը կանչէ, եւ քունն ահա կը խըփէ
 Իմ ծանրացած աչուիս. արդ դուն մնաս բարով,
 Կը տարուիմ Թանձրը գիշերով պարուրուած,
 Տըկար ձեռուիս կարկառելով դէպ ի քեզ,
 Աւա՛ղ, չունիս Եւրիդիկէն դուն այլ եւս »:

Ըսաւ, եւ ի՞սկ եւ ի՞սկ կորաւ տարադէժ
 Իր աչքերէն, նըրբին օդին մէջ ցընդող
 Ծուխին նըման, եւ ալ զանի չըտեսաւ,
 Որ զուր ստուերները կը գըրկէր, ուզելով
 Ըսել շատ բան. եւ դժոխքի նաւավարն
 Ալ չըտըլաւ թոյլ որ անցնէր վերըստին
 Առջին փրոռուած ճախճախուտէն. ի՞նչ պէտք էր
 Ընել, եւ ո՞ր դիմել՝ կըրկին կապտըլած
 Ամուսինէն. ի՞նչ արցունքով ողորբել
 Սանդարամետքն, ի՞նչ խօսքերով՝ աստուածներն:
 Եւրիդիկէն ցըրտասարսուռ արդէն իսկ
 Ստիւգեան ուղիւն մէջ կը լողար նաւակով:

Կ'ըսեն թէ եօթն ամիս ի գլուխ լացեր է
 Ան բարձրաբերձ քարաժայռի մը ներքեւ՝
 Ամայ անշէն ըՍտրիմոնի ամին մօտ,
 Եւ պատմելով այս աղէտները բոլոր
 Քարայրներու տակ ցըրտին՝ իր երգերով
 Քալեցուցեր է կաղնին, վագրը՝ թովեր։
 Սոխակն ինչպէս կաղամախի շուքին տակ
 Կ'ողբայ տըխուր կորուստը իր ձագերուն,
 Զոր վայրենի արօրադիրը վերցուց
 Տարաւ բոյնէն՝ դեռ անփետուր ու մերկիկ,
 Իսկ ան կու լայ գիշերն ի բուն, եւ նըստած
 Ոստի մը վրայ կը կըրկնէ երգն ողբական,
 Եւ շուրջն ողորմ մըրմունջներով կը լեցնէ։
 Այլ եւրս ոչ մի սէր, ոչ մի հարսանիք
 Հաճեցին սիրտն Որփէոսի. մինաւոր
 Հիւսիսային սառոյցներուն, ձիւնեղէն
 Տանայիսի, եւ դաշտերուն մէջ որ միշտ
 Ռիպեան ցուրտով եղեմնապատ են բոլոր՝
 Կը թափառէր, արտասուելով հափափուած
 Եւրիդիկէն, եւ դժոխքի ձօնն անօգուտ։
 Կիկոնուհիք անարգուած այս յարգանքէն
 Սպանդարմետին ցայգապաշտօն խընջոյքին
 Եւ դից տօնին՝ գիշատեցին պատանեակն
 Ու նետեցին լայն դաշտերու մէջ ցիր ցան։
 Այն ատենն իսկ՝ երբոր Հեբրոսն Իագրեան
 Իր ուղիներուն մէջ թաւալզլոր կը վարէր
 Կառափը կուճ պարանոցէն փըրցըւած,
 Իր ձայնն ու ցուրտ լեզուն՝ հոգին փըչելուն՝
 Եւրիդիկէ կը կանչէր, ո՛հ, չուառական
 Եւրիդիկէ, և գանգիւնները գետին

Եւրիդիկէ կը կըրկնէին միաշունչ» :

Պրոտէոս այս ըսելով՝ մէկ ոստումով
 Ինքզինքը խոր ծովուն անդունդը նետեց,
 Փըրփրեցաւ ջուրն ու պտուտկեցաւ յորձնեռանդ :

Բայց Կիւրենէ չըթողւըքեց իր որդին,
 Եւ երկչոտին այս խըրախոյսը տըւաւ .

« Որդեակ, վանէ՛ ալ մըտքէդ հոգ ու թախիժ,
 Հիւանդութեան ամբողջ պատճառն այդ ահա .

Ատկէ բոլոր հարսներն յաւէժ որոնց հետ

Եւրիդիկէն պար կը բըռնէր սըրբանուէր

Անտառներում, մեղուներուդ ղըրկեցին

Եղկելի մահ . որ զի զանոնք ողորքես

Մի՛ խնայեր ո՛չ ձօն, ոչ նըւէր, ոչ աղերս,

Պաշտէ ներող յաւերժ հարսներն, և անոնք

Պիտի լըսեն աղաչանքիդ, եւ դադրին

Իրենց սաստիկ բարկութենէն ու քէնէն :

Բայց նախ ըսեմ թ' ինչպէս պիտի աղօթես :

Անդամայաղթ՝ գեղեցիկ չորս հատ ընտրէ

Զուարակներէդ որ կ'արածին Լիկէոս

Լերան կանանչ գագաթներուն արդ վըրայ,

Եւ զուգաթիւ անմուղ վիզով երինջներ :

Կանգնելով չորս սեղան յաւերժ հարսներուն

Մեհեաններուն քով բարձրաբերձ, հոսեցուր

Նըւիրական արիւնն անոնց կոկորդէն

Եւ մարմիններն անոնց նետէ թաւ անտառն :

Իններորդ այգն հազիւ ցուցնէ իր ծագումն,

Որփէոսի ձօնէ խաշխաշ մահաքուն

Զերդ մեռելոյթ, մորթէ երինջ մ' ողորուած

Եւրիդիկեայ եւ սեւ մաքի մ', եւ ապա

Գընա եւ տուր այցելութիւն անտառին» :

Կը կատարէ մօրը պատուէրն անդանդադ
 Արիստէոս. դէպ ի մեհեանը կ'երթայ
 Եւ կը կանգնէ նըւիրական բազիններն.
 Հոն կը տանի բարետեսիլ հաստանդամ
 Զորս զըւարակ եւ տըրմուղ նոյնքան երինջ:
 Հազիւ ցուցուց իններորդ այգն իր ծագումն,
 Որփէոսի մեռելոյթներ ձօնելով
 Կ'երթայ տալու այցելութիւն անտառին:
 Եւ հոն յանկարծ, ի՞նչ սքանչելիք անպատում,
 Կը նըշմարեն որ մեղուներ կը բըզզան
 Արջառներուն ընդերքներուն մէջ նեխած,
 Եւ տըրորուած կողերէն դուրս կը խուժեն
 Եւ կը կազմեն ամբաւ ամպեր օդն ի վեր
 Եւ հուսկ կ'երթան ծառի մը ծայրը գընդիլ,
 Ճօճան ճիւղէն ողկուզօրէն կախուելով:

Կ'երգէի այսպէս արտը, հօտն ու ծառերն
 Երբ մեծ Կեսարն Եփրատի մօտ մարտերու
 Կը կայծակէր փայլատակներ, եւ յաղթող՝
 Կու տար օրէնք եւ իրաւունք իր ցուպին
 Խանդաղակաթ ժողովըրդոց, բանալով
 Իրեն ուղի դէպ Ուիմպոս դիւցային:
 Վիրգիլըս զիս Պարթենոպէն անուշակ
 Կը գըրգէր այն ժամանակ, զիս՝ որ ծաղկած
 Անփառասէր պարապութեան կըրթանքով՝
 Ըզբօսնեցայ գեղգեղներով հովուական,
 Եւ իմ յանդուգըն մանկութեամբս երգեցի
 Քեզ, Տիտիրէ, յարկին տակ լայն փիճիին:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

Էջ 3. Մեկենաս, Օգոստոս կայսեր առաջին իշխաններէն մին, խնամակալ ժամանակին ճարտարներուն, մանաւանդ Վիրգիլիոսի եւ Որատիոսի:

— Սպանդարամեա՝ որթի եւ գինիի աստուած. Գեմետէ՝ հունձքերու:

— Քաւոնեան. Քաւոնիոյ մէջ նշանաւոր էր Գոգովնեան կաղնաբեր անտառը, ինչպէս եւ գետերու ջրերուն մէջ Աքելոփոսը՝ յԵտտլիա, սրուն ավերուն վրայ կ'ըսուի թէ տնկած ըլլայ առաջին այգին Ետտլացոց ինէոս թագաւորը:

— Շահապետներ, սլարիկներ, սլայեր եւ յաւերժահարսներն անտառներու աստուածներ համարուած էին Հելլէններէն եւ Հռոմայեցիներէն՝ ինչպէս նա եւ մեր հիներէն:

— Պոսիդոն՝ աստուած ծովու եւ հնարիչ ձիու: Աթենաս դիցուհիին հետ երբ կը վիճէր՝ թէ ո՞վ իր անունով պիտի կոչէ Աթենացոց նորակերտ քաղաքը, պատգամ կ'ելլէր տասներկու վեհագոյն աստուածներուն աւագամեծար ատեանէն, թէ ով որ օգտակարագոյն սլարգեւ մը շնորհէ մարդոց՝ անոր անունով պիտի կոչուի քաղաքը: Այն ատեն Պոսիդոն երեքարձէնը գետին զարնելով՝ պատերազմիկ ձի մը հանեց դուրս. Աթենաս նիզակովը բուսցուց ձիթենին՝ խաղաղութեան առհաւատչեայն, եւ յաղթող հանդիսանալով՝ իր անունով կոչուեցաւ քաղաքը:

Էջ 4. Անտառաբնակը. Արիստէոսն է՝ որդի Ապոլոնի եւ Կիրենէի, որ թերէն թողլով՝ եկաւ Կէա կղզին, եւ կը համարուի թէ հնարիչն ըլլայ մեղուներու

եւ մեղրագործութեան եւ կաթ մակարդելու. տես Չորրորդ գրքին վերջին գրուագը:

— Պան՝ աստուածն էր անդէորդութեան եւ խաչնարածութեան՝ Արկադիա գաւառէն՝ ուր էր Տեգէա քաղաքը:

— Լիկէոս եւ Մենալոս Արկադիոյ լեռներն են:

— Մաճին եւ արօրին հեղինակ համարուած էր Ոսիրիս եգիպտացի կամ Տրիպտղոմէոս Ելեւսինացի՝ Դեմետրէէն սորված ըլլալով երկրագործութիւնը:

— Շահարունի կամ Սիլուանոս անտառներու աստուածն էր, որուն սիրելի եղաւ Կիսլարիս մանուկը որ կը նշանակէ նոճ. որ երբ կը հալէր կը մաշէր իրմէ սխալմամբ սպանուած եղնիկին գութէն՝ աստուածը զայն նոճի փոխեց, ու զայն անոր ձեռքը կը նկարէին նշան իր սիրոյն կամ սքանչելիքին:

— Հոկտաւիանոս Օգոստոս Կայսր, թոռ Յուլիոս Կեսարու Յուլիա քրոջը:

— Մրտենիով մայրենի, եւն. մօրը կոչմէն եւ Յուլիոս Կեսարու որդեգրութեամբը Ենէական սերունդէն ըլլալով Հոկտաւիանոս, անոր նման նախամայր ունենալ կը կարծուէր Աստղիկը՝ որ Ենէասի մայր էր. որովհետեւ մրտենին Աստղիկին ձօնուած էր:

— Թուլէ. կը կարծուի թէ Իսլանտա կղզին ըլլայ, կամ մին Շետլանդեան կղզիներէն. այսինքն երկրի ամենէն հեռաւոր կողմը:

— Տեթիս. Գուտտր Ուրանոսի եւ Եստիայի. կամ երկնքի եւ երկրի, քոյր Զրուանի կամ Կոունոսի, կին Ովկիանի կամ ըստ այլոց Պոսիդոնի, մայր ծովային յաւերժահարսներու:

— Նոր աստղ. Կոյսին եւ Կարճին միջեւ եղած սլարապ միջոցը՝ որ լեցուած էր վերջինիս ճիրաններով. այսպէս Կարճը 60 աստիճան տարածութիւն կը գրաւէր, թէեւ ամէն կենդակ 30 աստիճան գրաւէր: Վիրգիլի օրով Կշիռ աստեղատունը՝ որ էր Կոյսին եւ Կա-

բիճին միջեւ՝ շատ ծանօթ չէր. ասկէց է որ պարապ
կըտեսնէ մէջերնին. կ'երեւայ սեպտեմբեր ամսուն:

Էջ 5. Անարժան կը համարի Դժոխքն իրեն, թէեւ
Յոյները Ելիսեան դաշտերուն վրայ՝ որ մօտ է սան-
դարամետքին՝ զմայլին, եւ Պերսեփօնէ դուստր Արա-
մազդի եւ Դեմեդրէի՝ յափշտակուելով սանդարապե-
տէն՝ չուզէ թողուլ ի սպառ դժոխքն ու իր տիկնութիւնը
ու դառնալ մօրը կոչին. որ ելլելով ի խնդիր իրեն՝ դտաւ
զինքը սանդարամետք, բայց նէ խնդրեց Արամազդէն
որ ամէն տարի վեց ամիս անդնդաբնակ ըլլայ:

Էջ 6. Տմուռս, գինեւէտ եւ քրքմաւէտ լեռ Փոխզիոյ
եւ Լիւդիոյ սահմանազլիին վրայ:

— Դեւկալիօն եւ իր կինը Պիրրա՝ միայն ազատե-
լով համաշխարհական ջրհեղեղէն ըստ առասպելաց,
պատգամ ընդունեցան մարդոց ազգի վերածնութեան
համար մեծ մօր ոսկորները նետել ետեւնին, եւ առին
ընտիր քարեր նետեցին. Դեւկալիօնէ նետուածները մար-
դու փոխուեցան, Պիրրայէն՝ կիներու:

— Արջապանը Վիրգիլի որով սեպտ. ի սկիզբը կ'ել-
լէր, իսկ հիմա հոկտեմբերի:

Էջ 8. Միւսիա գաւառ փոքր Ասիոյ՝ Տրովադայի
մօտ. Գարգարք՝ իդա լեռան մէկ կողմը եւ աւան Տրո-
վադայի. երկուքն ալ արգասաւոր վայրեր:

Էջ 9. Կռունկը Ստրիմօնեան կը կոչուի որովհետեւ
շատ կը գտնուի Մակեդոնիոյ Ստրիմօն գետին շուրջը:

— Հայր. Արամազդ:

Էջ 11. Ելեւսեան մօր. Դեմետրէի:

— Կելեան կազմած. Տրիստղոմէոս որ առաջին ու-
սաւ երկրագործութիւնը Դեմետրէէն՝ որդին էր Ելեւ-
սիս քաղաքին Կելէոս թագաւորին:

— Նքոյրը կամ խարբալը կ'երեւար Սպանդարա-
մետին հանդէսներուն. որովհետեւ իսիս անոր կեղեք-
ուած անդամները ժողվեց մազի մէջ, եւ շինականները
մազով կը նուիրէին անոր պտուղներու երախայրիքը:

Էջ 13. Աբիւղեան ծոցը՝ ծովն ու նեղուցն է Հեւեա-
պոնտոսի, որուն ասիակողմը կար Աբիւղոս ամրոցը,
եւ եւրոպակողմը Սեստոս:

— Յուլը Լուսապայծառ կը կոչուի ոսկի եղջիւրնե-
րովը, որովհետեւ եղջիւրներուն ծայրն ու ճակտին վրայ՝
կան ճաճանչազեղ աստղեր: Իսկ տարին բանալը այն է՝
որ դարնան սկիզբը ապրիլ ամսուն մէջ ըլլալով՝ մօտ է
տարեգլխուն: Եւ դարնան խոյէն կը սկսէր, եւ մինչեւ
հիմա աստղաբաշխական տարին անկէ կը սկսի: — Երբ
Յուլը երկնքի հասարակածը անցնի՝ Շնիկ աստղը անոր
դէմը դնուելով՝ դէմ ընդդէմ երեսով, ինչպէս կը նկա-
րուի գունտերուն վրայ՝ կը խոնարհի ու կը մտնէ, իբրեւ
թէ Յուլին եղջիւրներուն սպառնալիքէն յետոյ յետոյ
փախչելով:

Էջ 14. Ատլանդուհիք. Բոյլքը կամ Բաղմաստեղքը,
որոնք Ատլասի կամ Ատլանդի եօթը դուստրերը կը
համարուէին, սիրուելով աստուածներէն՝ աստղերու փո-
խուեցան: Իսկ Գնոսեան պսակը՝ արիադնեան պսակն
է, զոր Աստղիկ պարգեւեր էր կրեալի Մինովս թա-
գաւորին Արիադնէ աղջկանը. կրեալի մէջ էր Գնոսոս
քաղաքը: Այն պսակը՝ կամ ըստ այլոց՝ ինքն իսկ Ա-
րիադնէն պսակով միասին Սպանդարամետ աստղերուն
դասը հանեց:

— Պելուսեան ոսպ՝ Եգիպտոսի Պելուսիոն աւանէն՝
ուր առատ է: Այս արմտիքը կ'ըսէ կրնաս սերմանել
Եգիպտին կամ Արջապանին արեւուն հետ սուգուելէն
սկսեալ որ է Նոյեմբերի մէջ՝ մինչեւ խոր ձմեռ:

— Երկոտասան արփիները՝ երկոտասան Աստեղա-
տուններն են:

Էջ 15. Սկիւթիա եւ Սարմատիոյ Ռիպեան լեռները՝
ցցուած դէպ ի սկիւթական ծովը՝ հիւսիս կը նշանակեն,
լիբէական կողմը՝ հարաւ: Ինչպէս հիւսիսային բեւեռը
բարձր է մեզի, նոյնպէս հարաւայինը սուգուած անե-
րեալ: — Հոս՝ հիւսիսային կողմը՝ վիշապին հետ կան

երկու արջերը, մեծն ու փոքրը, որոնք երբեք չեն մտներ մեղի. եւ մտնելը շատ տեղ ըստ քերթողաց ծով կամ ովկիան մխրճուիլ կ'ըսուի: Եւ ասոնք երկուքը իբր թէ ջուրին դպած եւ սոսկացած անկէ, կը դառնան ետ. նոյնը կ'ըսէ եւ Հոմերոս Իլիականին մէջ մեծ արջին համար որուն Սայլ ալ կ'ըսեն. Իլ. ԺԸ. 668-9 մեր թարգմանութեան մէջ,

..... եւ ինք միայն է

Ովկիանու լողանքներուն անհաղորդ:

Էջ 16. Ամիրեան կ'ըսէ ոգորակապները՝ Ումբրիոյ Ամերիա քաղաքին անունէն, որ հեռու չէ Տիբերիս գետէն եւ հոն ուռիներն առատ են:

— Հինգերորդը զգուշալի կը դնէ, զի այն օրը ծնան դժոխքի անդնդեհպետը կամ սանդարապետը, երեք ժանտ կատաղիները՝ Եւմենեաները՝ սկզբնամայրեր լիկանքներու եւ դահիճներ դից վրէժներուն, մթածին դուստրեր Գիշերին եւ դժոխքի Ախերոն գետին, օձախոխ մազերով եւ ջահձեռքերին: Այն օրը ծնան նոյնպէս խօլ հսկաները՝ որդիներն Երկրի ու Տիտանի, որոնց գլխաւորներէն ոմանք կը յիշէ յականէ յանուանէ: Որոնք պատերազմի ճակատ կազմելով դից դէմ Թեսալիոյ Փլեգրա դաշտին մէջ՝ ճգնեցան իրարու վրայ հեծցընել Պելիոն, Ոսսա եւ Ուլիմպոս լեռները, որպէս զի անոնց վրայէն երկինք ելլեն եւ աստուածները տապալեն իրենց աթոռներէն. բայց Արամազդ՝ հայրը մարդոց եւ աստուածներուն՝ շանթահար տապալեց անոնց գործը եւ յոյսը:

Էջ 18. Սպանիոյ մօտ՝ Բալէարեան կղզիներու քնակիչները անուանի պարսաւորներ էին, եւ պարսով ոչ միայն քարեր, այլ եւ կապարեայ գնդակներ կ'արձակէին, որոնք ըստ վկայութեան Ովիդիոսի՝ սրաթոխ գնացքէն տաքնալով՝ կրակ կը կտրէին:

Էջ 19. Աթոս՝ լեռ Մակեդոնիոյ. Ռոդոպէ՝ լեռ Թրակիոյ. Իսկ Շանթային՝ Եպիրոսի լեռներն են:

Էջ 20. Սատուռնեան աստղը՝ Երեւակն է:

Էջ 22. Ասիական՝ առնուած է Լիւդիոյ Ասիա անուն լիճէն կայիստրոսի մօտ՝ որ գետ է Փոխլիոյ եւ Լիւդիոյ՝ ոչ հետու Տմուրս լեռնէն:

— Թեախի սիրելի կ'ըսուին խոթերը կամ ձկնկուլները, որուն յունարէնն է ալկիոն, որովհետեւ երբ թուխս նստին՝ ծովերը խոր խաղաղութեամբ կը հանդարտին, իբր թէ գլծալով անոնց ծնունդներուն. որմէ առակի կարգ էր անցած անհոգի օրերուն ըսել՝ ալկիոնեան օրեր:

Էջ 23. Բազէն՝ ըստ առասպելին՝ Մեգարացոց Նիսոս թագաւորն էր, իսկ Արտոյտ՝ իր Սկիւլլա գուստրը, որ կտրելով իր հօրը գլխուն ծիրաներփեան հրաշալի մազը՝ որմէ կը կախուէր անոր բոլոր քախտը, մատնեց զանի անոր թշնամւոյն Մինովսի՝ իր տարփածուն, եւ երկուքն ալ թռչուններու փոխուեցան: Այն ատենէն ի վեր՝ հայրը իր վրէժն առնելու համար իր գուստրէն՝ կը հալածէ զանի: Սամփսոնի եւ Դալիլայի վէպը կը տեսնեն ոմանք սոյն առասպելին մէջ:

— Զեւս. Արամազդ կամ Դիոս:

Էջ 24. Գլաւկոս՝ ծովային դիք. Պանոպէ՝ յաւերժահարս, Մելիկերատոս՝ որդի ինովսի:

Էջ 25. Աշալուշը կամ Առաւօտը՝ ըստ առասպելին՝ գուստր էր Տիտանի եւ Երկրի, եւ կին Տիթոնի՝ որդւոյն Տրովացոց Լաւոմեդոն թագաւորին:

— Ինչպէս յայտնի է՝ Յուլիոս կեսարն սպաննեցին խորհրդոց տաճարին մէջ, եւ ամբողջ այն տարին արեգակը աղօտատեսիլ երեւցաւ ինչպէս կը վկայեն Պլինիոս եւ Պլուտարքոս: Այդ տարին Ետնէն եւս քանի՜ անգամներ բոբքոքած եւ հուր շնչած է, եւ ատկէ էր անշուշտ արեւուն միգատարր ճայրոտութիւնը:

— Երիզանոս որ եւ Պադոս, գետ Իտալիոյ, որուն Բոյ կ'ըսեն հիմա:

Էջ 27. Կ'ակնարկէ Բրուտոսեանց առտնին պատե-

բազմին. զոյգ հակառակներ՝ կ'ըսէ տեսան Փիլիսալէք՝
երկուքն ալ հռոմայեցի: Այս կտորը շատ շփոթեցու-
ցած է մեկնիչները: Տըլիւի կարծիքը՝ որ շատ էջեր
գրած է քոցատրեւու համար այս միջին տեղը՝ է, որ
ա. երկու Փիլիսալէներ կային՝ որոնց մօտ երկու պա-
տերազմներ մղուած են. ք. որ այս երկու քաղաքները
Մակեդոնիոյ մէջ էին, որ Եմաթիա ալ կը կոչուէր.
եւ, գ. որ այս երկու քաղաքները Հիմոս լեռան ստո-
րտան էին:

— Հռոմուլոս՝ նահապետ հռոմայեցւոց: Վաստա՝
կրկին էր. մին մայր Կոննոսի կամ Զրուանի՝ որ եւ
Կիւքեղէ. եւ կը նշանակէր երկիր. իսկ միւսը՝ զուտոր
Կոննոսի կամ Զրուանի, եւ այն էր հուրը, զոր Հռոմ-
ները մեծ խնամքով կը պաշտէին:

— Պատանեակն. Հոկտաւիանոս, որ 27 տարու էր
երբ ինքնակալութիւնն ստանձնեց Յուլիոս Կեսարու
սպանումէն վերջ:

— Տրովացւոց Լաւոմեդոն թագաւորը՝ հայր Պրիա-
մու, մերժեց Պոսիդոնին եւ Ապոլլոնին՝ որ Տրովադայի
պարիսպները շինած էին՝ սակարկուած վարձքը: Այս
է խարդաւանք ըսածը:

Էջ 28. Կ'ակնարկէ Ակտիական պատերազմի պատ-
րաստութիւններուն, ուր Անտոնիոս իր ուժերը կը քա-
ջէր պետութեան արեւելեան մասէն՝ Եփրատէն, իսկ
Օգոստոս՝ հիւսիսային մասէն՝ Գերմանիայէն:

Էջ 31. Հնժանեան հայր. Սպանդարամետ, որ էր
Աստուած որթի եւ գինւոյ:

Էջ 33. Իսմար. այգեւէտ լեռ Թրակիոյ ծովեզերքը:
Տարուոնոն՝ լեռ Կամպանիոյ՝ ձիթենիներով նշանաւոր:

Էջ 34. Պափեան կամ Պափոսեան մուրտը նուիրուած
Աստղիկին: Քաւոնեան հայր՝ Արամազդ:

Էջ 35. Ալկինոյեան. Ալկինոս թագաւոր էր Փէա-
կեցւոց, որ պաղաքեր ծառեր ունէր. տես Հոմերոսի
Ոդիսականին է երգը, մեր թարգմանութեան մէջ (դեռ

ընդ մամուլով) էջ 191: Ասորի տանձերը թխատիւ էին: Կրօսատումեան՝ Տոսկիոյ Կրօսատում աւանէն՝ եւ կարմիր էին:

— Լեւքոս՝ կղզի եգէական ծովուն, ուր կար Մեթիմնա կամ Մեթիմնէ քաղաքը: — Թասոս նոյնպէս կղզի եգէական ծովուն, շատ նշանաւոր այգիներով եւ գինիներով: — Մարէովտեան՝ կ'իմանան շատերը Եգիպտոսի Մարէովտիս ծովակի մերձակայ տեղերէն մին՝ մօտ Ալեքսանդրիոյ:

— Փսիթեան որթ անունը անյայտ է, բայց շահաւէտ կը դատուի չամչեղէն գինիի, այսինքն այգիին մէջ արեւէն չորցած չամչացած խաղողէն ելած գինիին: Իսկ Լագունը՝ նապաստակի գոյնէն առած է անունը, բարկ եւ ազդու: — Ռետեան՝ իտալիոյ Ռետիա գաւառէն, Ռետեան եւ Տրիդենտեան Ալպեանց սահմաններուն վրայ, որ թէեւ շատ յարգի էր, բայց չէր կրնար հաւասարիլ Փալեոնեան գինիին՝ որ կ'ելլէր Կամպանիոյ Փալեոնոս լեռնէն:

Էջ 36. Ամինեցի որթերը թեսալիոյ ժողովուրդներէն տարուած են իտալիա հին ատեն: — Տմուռս եւ Փանէոս լեռներ են կամ հրուանդան Գիոս կղզւոյ: Լեռները դրուած են այգիներու եւ գինիներու տեղ: — Արգենի՝ Արգոս քաղաքէն Պելոպոնէսի: — Հոռապի գինին կը գործածէին դից նուէրներ հեղու: — Գելոն, փոխանակ ըսելու թէ երկրի վերջին ծայրը. սկիւթացւոց եւ Սարմատացւոց սահմանակից՝ կը բնակէին Բորիսթեն գետին միւս կողմը, եւ մարմիննին կը նկարէին:

Էջ 37. Սերք. կը կարծուէր հին ատեն որ Սերք՝ ժողովուրդ հնդկաստանցի մերձաւոր Չինացիներու՝ ծառերէն կը ժողվէին շերաս կամ շերամ գեոռնէն շինուած կերպասը. իր անունն ալ մեր մէջ այն ազգին անունէն կը թուի:

— Բակտրիացիք սահմանակից էին Պարթեւաց եւ Հնդկաց: — Պանքայիա է Արաբիա կամ Սաբա գաւառը երջանիկն Արաբիոյ:

Էջ 38. Մասսիկոս լեռ կամպանիոյ՝ այգեւէտ եւ գինեւէտ. — Կլիտուլիէ գետ Իտալիոյ Ումբրիա գաւառում: — Օտարական ամիս այսինքն ձմեռնային ամիսներ. — Լարիոս՝ լիճ Միլանու վիճակին մէջ՝ Ալպեանց ստորոտը: Բենակ՝ Վերոնայի սահմանին մէջ:

Էջ 39. Լուկրին ըստած գոգը կամպանիոյ՝ որ Պուտէոլեան մեծ ծոցին մէջ կը գտնուէր, վաղուց նաւերու դադար էր Բայեան անունով, եւ մեծ ամբարտակով պաշտպանուած Տիւրենական ծովուն դէմ: Անոր մօտ կար Աւենեան լիճը՝ որ նուրբ առուով մը կը քացուէր դէպ ի այն նաւահանգիստը: Հսկաաւիանոս կայսեր օրով ամբարտակը խարխարելով՝ կայսրը նորոգեց եւ ամրացուց զայն, եւ Աւենեան լիճը խորցնելով եւ բերանը լայնցնելով՝ խառնեց միացուց Լուկրինի հետ, եւ նոր նաւահանգիստ մը շինեց որ Յուլեան կոչուեցաւ:

— Մարսիկ, եւն, զօրաւոր ազգեր էին:

— Կոռնեան կամ Սատուռնեան երկիրն Իտալիա է, ուր Կոռնոսը՝ որ եւ Չրուանն եւ Սատուռնոս երկնքէն փախչելով եկաւ հոն ապաւինեցաւ, եւ իր օրով դարը ոսկեղէն կոչուեցաւ:

— Ասկրեան՝ քանադեղծական. Ասկրա գիւղ Բիովտիոյ՝ Հելիկոնի մօտ:

Էջ 40. Հսկաաւիանոս կայսրը Մանտուայի դաշտերը հինաւուրց զօրքերուն քաշխեց. Վիրգիլիոսն ալ որ դեռ ճանչցուած չէր Հոմա՝ կողոպտուեցաւ ինքն ալ իր հայրենի կալուածիկէն. բայց վերջը Մեկենասի բարեխօսելովը՝ կայսրը անոր դարձուց:

Էջ 42. Ակերրայք. քաղաք կամպանիոյ՝ Նէապոլսի մօտ, որուն քովէն կ'անցնէր Կլանիոս գետը: Շատ արգաւանգ էր երկիրն՝ ուրկէ կ'անցնէր գետը, բայց իբր ստէպ ողողումներովը տաղտկացուց ժողովուրդը եւ փախցուց եւ քաղաքն ամայացաւ:

Էջ 49. Երրորդ տողին քաշէ բառը ուղղէ քաղէ:

— Թեսեանք. Աթենացիք, Թեսէոս Թագաւորէն այդպէս կոչուած:

Էջ 50. Աւսոնեան, Խտալական:

Էջ 51. Զրուանեան ատամը՝ յօտոցը կամ մանգաղն է:

Էջ 52 Կիւտորոն լեռ եւ քաղաք է Փաղատիոյ:

— Նարիկոն քաղաք Յունաց եւ Խտալիոյ:

Էջ 54. Եփիւրացի պղինձ. Կորնթեան պղինձ:

— Ասորի գեղը ներկն է ծիրանիի, որ կ'ըսուի թէ գիւտն էր Փիւնիկէի եւ Ասորւոց Տիւրոս քաղաքին:

— Կասիա դարիսենին է (տարչին), որուն կեղեւները մանր աղալով ազնուականները օծանելի անոյշ իւզերու հետ կը խառնէին:

Էջ 55. Սպերքիոս գետ է Թեսալիոյ որ կ'իջնէ Պինդոս լեռնէն: — Տայիգետ կամ Տայգետ՝ դօտի լեռներու Արկադիայէն գէպ ի Լակոնիա ձգուած:

— Դակեանք՝ ազգ մը Կարպաթեան լեռներուն եւ Խտորոս (Դանուբ) գետին միջեւ:

Էջ. 56. Սիկիոնեան. Սիկիոն քաղաք էր Աքայիոյ, որու ձէթը նշանաւոր էր:

Էջ 61. Պալէս աստուածուհի հովիւներու եւ արօտներու. Ամիրիս՝ գետ Թեսալիոյ, եւ իր հոյանուն հովիւը՝ Ապոդոն. — Լիկէոս՝ լեռ Արկադիոյ:

— Եւրիսթէոս թագաւոր Միկէնքի, որ գործակցելով Հերայի ատելութեանը՝ շատ մեծ եւ վտանգաւոր նահատակութիւններու մղեց Հերակլէսը:

— Բուսիրիս քոնաւոր էր Եգիպտոսի:

— Հիլաս մանուկ կամ պատանեակ գեղիցիկ՝ սիրելի Հերակլի եւ անոր ուղեկից արգոնաւորդներուն:

— Դելոս մին եգէական ծովուն կղզիներէն՝ որ առաջ կ'երերար ու կը տատանէր ջուրերուն երեսը. մինչեւ որ Լետով աստուածուհին տեղ մը չգտնելով իրեն՝ հոն ծնաւ Ապոդոնը, եւ փոխարէն այս հիւրամեծարութեան եւ մարդասիրութեան՝ կղզին հաստատուեցաւ անշարժ իր տեղը:

— Հիպպոդամէ դուստր էր Ելիսացւոց եւ Պիսացւոց Ինոմայոս թագաւորին, որ պատգամ ընդունելով

Թէ ով որ իրեն փեսայանայ՝ զինքը պիտի սպաննէ, սպայման դրաւ իր աղջկան տարփաւորներուն՝ որ ով որ կառարչաւի մէջ իրեն յաղթէ՝ ան պիտի ըլլայ իրեն փեսայ, որովհետեւ մեծ վստահութիւն ունէր իր ձիերուն երազութեան վրայ։ Շատերն յաղթուելէ եւ սպանուելէ վերջ՝ ելաւ Պելոփսը եւ կաշառելով Ինոմայոսի Միրտիլ կառավարը՝ կառքը խորտակել տուաւ եւ Ինոմայոսը վար ձգել, ուրկէ մեռաւ ալ. եւ այսպէս յաղթանակը տանելով առաւ Հիպպոդամէ մրցանակը, եւ Միրտիլը իբր վարձ իր նենգութեանը էգեան ծովը նետել տուաւ, որմէ այն ծովուն մէկ մասը Միրտովական կոչուեցաւ։

— Պելոփս որդի էր Տանտաղոսի, որ երբեմն հիւրընկալելով աստուածները, փորձելու համար անոնց աստուածութիւնը՝ իր Պելոփս որդին մորթեց, խորովեց եւ առջեւին դրաւ. որմէ միայն Դեմետրէն անգիտութեամբ ուսը կերաւ։ Իսկ Արամազդ՝ միւս աստուածներուն հետ իմանալով եղելութիւնը՝ կենդանացուց Պելոփսը, եւ կերուած ուսին տեղ փոխելէ ուս շինեց, եւ Տանտաղոս դատապարտեց դժոխքը, որպէս զի կերակուրի եւ ջրերու լիութեան մէջ սովալլուկ եւ ծարաւահիւծ տուչ կըլի եւ տուայտի։

— Աւոնեան. Բիովտիոյ Հելիոն լեռնէն՝ որ առաջ Աւոնիա կը կոչուէր։

— Մանտուա քաղաք Իտալիոյ՝ Մինկիոս գետին քով, ծննդավայր Վիրգիլիոսի, որուն ինք առաջին փառք ընծայէ պիտի, բերելով Իդուլեան արմաւենի, որովհետեւ իրմէ առաջ Մանտուացի քերթող եղած չէ։ — Իդուլմէ կամ Եդուլմէ գաւառ է Ասորոց, Եսաւի Եդուլմ որդիէն անուանակոչուած, որուն արմաւենիները ազնիւ են։

Էջ 62. Չորս խաղ ունէին Հելլէնները. Ուիմպիական, Պիւթեան, Իսթմեան եւ Նեմէական։ Աւփէոս գետով՝ որ մօտ էր Ուիմպիա քաղաքին՝ կ'ակնարկէ Ուիմպիական մրցանքներուն, եւ Մոլորքի անտառներով՝ Նեմէականներուն։

— Բրիտանացի գերիներ որ թատրոնին վարագոյրները կը քաշէին:

— Գարգարեանց, Հնդկաց:

— Կուիրինոս կը կոչուէր Արէս սլատերազմի աստուածը եւ Հռոմուլոս մեծ նահապետը:

— Նիլոս կամ Նիլ՝ Նեղոս գետն է Եգիպտացոց, կ'ակնարկէ Հոկտաւիանոսի՝ Անտոնիոսի եւ Կղէոպատրայի վրայ տարած յաղթութեան: — Երբ Օգոստոս տիրեց Եգիպտոսի՝ գերուած նաւերուն ցռուկներուն պըղինձներէն չորս սիւն ձուլել տուաւ եւ տաճարին մէջ կանգնեց զանոնք: — Նպատով կը հասկնայ Հայոց կրած պարտութիւնը:

Էջ 63. Աստարակեան, այն ազնիւ կուճէն կ'ըսէ կանգնել տաճարին մէջ կենդանատիպ արձաններ, որ ցուցնեն Աստարակեան այսինքն Ենէական զաւակը, եւ անով ալ Յուլեանը: Զի Ենէաս տրովացիին նախահաւ էր Աստարակոս, եւ ասոր սլապուն սլապն էր Արամազդ, եւ հայր՝ Տրովս. ամէնքն ալ նախահայր Յուլեան տոհմին որ Ենէական ծնունդներէն էին համարուած: Անոնցմէ կ'իջնէր Հոկտաւիանոս Օգոստոս մօրը կողմանէ՝ Յուլիոս Կեսարու Յուլիա քրոջ Ատտիա աղջիկէն:

— Կիւնթեան կ'ըսուի Ապոլոն, զի ծնած է Գիլոս կղզին՝ ուր է Կիւնթոս լեռը:

— Կոկիտոս կամ Կոկիւտոս գժոխքի գետը. վիշապ օձերը որոնցմով Իքսիոն կապուած է մեծ անիւին եւ անոր հետ հօլովուելով կը տանջուի իր նենգաւորութեան եւ պղծագործութեանց համար, եւ ասպառած վէմը որով մարդադաւ հուղկահար աւազակը Սիսիփոս կը տառապի գժոխքին մէջ՝ պարտադրուած հանել զայն լերան գլուխը, բայց ան միշտ վար կը գլորի:

Էջ 63. Կիթերոն լեռ Բիւլտիոյ՝ նշանաւոր արջատներով: — Տայգետ լեռ Լակոնիոյ՝ անուանի որսերով եւ բարակներով: — Եպիդաւրոս քաղաք Պելոպոնէսի՝ Արգոլիս ձիաւէտ գաւառին մէջ, — Տիթոն՝ արուսեակ:

Էջ 65. Կաստոր եւ Պոլիդեւիդոս համամայր եղբայրներ էին՝ ձիավարժ, որ Կիլլարիս անուն գեղեցիկ ձի մ'ունէին: — Աքիլլէոսի կառքին ու ձիերուն մասին տես Իւ. ԺԶ. էջ 526 (մեր թարգմանութեան մէջ):

— Այսպէս ձի եղաւ եւ ինք Զրուանը՝ որ երբ Ուլիկիանու Քիլիրա աղջկան հետ բաներ մը ընելու վրայ էր եւ ահա վրայ պիտի բռնուէր իր Ուէա կնոջմէն, ձիի փոխուեցաւ եւ Թեսալիոյ Պելիոն լեռը փախաւ:

Էջ 66. Երեքթոն Փոխգացի էր, որդի Դարդանայ եւ ինք էր որ նախ առաջին հնարեց երկծի կառքը. եւ ուրիշ Երեքթոն մը՝ թագաւոր Աթենացւոյ՝ քառածի կառքը: — Պելեթրոն անտառ կամ քաղաք էր Թեսալիոյ Պելիոն լեռան վրայ. Լապիթեաները Թեսալացի ժողովուրդներ էին:

Էջ 68. Շուրջն Իլարի պուրակներուն՝ ուղղէ՛ Շուրջ Սիլարի պուրակներուն. — Սիլարոս գետ է Կամպանիոյ յիտալիա, ուր կը մտնէ Տանազրոս վտակը կամ հեղեղատը, իջնելով Ալբունոս լեռնէն:

— Ինաքեան երինջը Յոֆէ է՝ դուստր Արգոսացւոյ Ինաքոս թագաւորին, զոր Արամազդ իր ներա հետ ունեցած տոփանքները ծածկելու համար իր Հերա կնոջմէն՝ զայն կովի փոխեց. բայց Հերա իմանալով՝ բոսի ձեռքով կատղեցուց զայն եւ փախցուց մինչեւ Եգիպտոս, ուր փոխուեցաւ եգիպտական Իսիս աստուածուհւոյն:

Էջ 69. Ինչպէս հին ատեն չէին լեցներ, այլ կը թողուին որ ձագերն ուտեն:

— Պիսա նահանգ էր Պելոպոնէոսի, ուր կար Ուլիս պիա քաղաքն ու Ալփէոս գետը, եւ մեհեան ու անտառ Արամազդի, որոնց մօտ կը կատարէին Ուլիսպիական խաղերը:

Էջ 70. Ելեան գաշտ, աստարեզ ոլիմպիական ձիւնթափներու:

Էջ 71. Ասադիկ որ եւ Ափրոդիտէ, աստուածուհի

սիրոյ, տախանքներու, խառնից եւ հեշտութեանց. շատ անգամ ասոնց տեղ կը դրուի:

— Սիլա լեռ Ապեննինեան լեռներուն մէջ:

Էջ 73. Սաքելացւոց՝ Սաքինացւոց:

— Կ'ակնարկէ Լէանդրոս երիտասարդին, որ երթալ գտնելու համար իր Հերով սիրուհին, զիշեր ատեն լողալով կ'անցնէր Հելլենազոնտոսի նեղուցը ասիական Սքիւդոսի եւ եւրոպական Սեստոսի միջեւ: Հուսկ խեղդուելով՝ Հերով ինքզինք ծով նետեց:

Էջ 74. Գլաւոս որ Բիովտիոյ Պոտնիա գիւղէն էր՝ իր մատակ ձիերը արգիլեց զուգաւորելու. եւ Ասաղիկ բարկանալով՝ կատգեցուց զանոնք, եւ իրենց տէրը գէշագէշ ցրցտեցին:

— Գարգար. մին Տրովայի Իդա լեռան գագաթներէն:
— Ասկան կամ Ասկանիոս գետ Բիւթանիոյ. քերթողաբար ըսուած որեւէ լեռան կամ գետի տեղ:

— Մատակ ձիերուն զեփիւռէ յղանալը կարծիք էր հիներուն:

Էջ 75. Կաստալ կամ Կաստալիա եւ Կաստալեան աղբիւր՝ Պաոնասոս լեռան ստորոտը՝ նուիրուած Ապոլոնի եւ Մուսաներուն:

Էջ 76. Մելիտեան. Մելիտոս քաղաք էր Յոնիոյ եւ Կարիոյ սահմանագլխին վրայ, որ առատ աղնիւ բուրդ կը բերէ: Կինիփեան՝ Լիբիական կամ Ափրիկեան. զի Կինիփա կամ Կինիփոս գետ է Լիբիոյ, ուր գիսաւոր են քաղերը:

Էջ 77. Միովտական ալիք. Միովտիս ծովակը Սեւ ծովուն հիւսիսակողմը:

Էջ 78. Ռոդոսէ լեռ Թրակիոյ:

Էջ 80. Պան աստուածը խոյի փոխուելով ըստ առասպելին, ձիւնափայլ բուրդին սպիտակութեամբը հրապուրեց իրեն քաշեց Լուսինը անտառներուն խորը:

— Մոլոս՝ Եպիրոսի մէկ գաւառը:

Էջ 84. Նորիկեան բարձունքները մասն են Բաւարիոյ

և Աստրիոյ. Տիմաւոս գետ վնեհաց, զոր յարիսա-
կան կը կոչէ, դրացի ըլլալուն համար Յարիսեանց, որ
են իստրիացիք:

Էջ 87. Քիրոն հարտար բժիշկ՝ որդի Կոոնոսի եւ
Փիլիրա յաւերժարսին, որ վարժապետ եղաւ Աքիլի:
Մեկամսոս որդի Ամիթօնի եւ Դորիսպէի. Տիսիփոնէ
մին զժողովի Կատաղիներէն:

Էջ 91. Պրոկնէ՝ ծիծառն է, որ ըստ առասպելին էր
դուստրը Աթենացոց Պանդիոն թագաւորին եւ կին էր
Թրակիոյ Տերէոս թագաւորին, որմէ ունեցաւ մանչ մը
Իսիս անուն, զոր էրկանը դէմ բարկանալով եւ իր Փի-
լոմեկա քրոջ հետ միաբանելով սպաննեց եւ հօրը կերցուց:
Տերէոս եղելու թիւնն իմանալով՝ երբ սուրը քաշած իր
որդւոյն վրէժը առնել կ'ուզէր, ինքը փոխուեցաւ յոպո-
պի, Իսիս՝ փասիանի, Փիլոմեկա՝ սոխակի եւ Պրոկնէ
ծիծառի. որ զղջալով իր անմեղ որդւոյն աարապարա
խոշոչումին վրայ՝ արիւնոտ ձեռքերով ծեծեց կուրծքը
եւ լանջքը ներկեց. կամ թէ որդին սպաննած պահուն
անոր արիւնը ցայտեց իր վրայ. այսպէս այլաբանե-
լով թռչունին կուրծքի նիշերն ու խայտուցները:

Էջ 92. Հիմա յայտնի է ամէնուն որ մեղուները թա-
գաւոր շունին՝ այլ թագունի, որուն պարսմայր ալ կ'ը-
սենք մենք:

Էջ 96. Պրիասոս որդի Աստղիկին եւ Սպանդարա-
մետին, ծնած փոքր Միւսիոյ Լամիսակ քաղաքին մէջ
Հելլեոպոնտոսի մօտ. պարտէզներու սրահապան աստուած
համարուած էր, որոնց մէջ կը կանգնէին իբր խրտուիլ
իր անսպարկեշտ եւ այլանդակ պատկերը, ձեռքը գե-
րանդի՝ իբր թէ գողերն ու թռչունները վանելու:

— Պեոտոն կամ Պոսիդոնիա՝ Լուկանիոյ Կալաբրաց-
ոց քաղաք էր, համբաւաւոր վարդէնիներով, որոնք եր-
կիցս կը ծաղկէին՝ մայիսին եւ սեպտեմբերին:

Էջ 97. Իբալիա Տարենտոն քաղաքն է Իտալացոց՝
Կաոուցուած Լակեդեմոնի Իբալոս թագաւորէն. Գա-

լիտոս գետ է կալարրիոյ՝ որ Տարենտեան ծոցը կը հոսի:

Էջ 98. Կուրեանեան կամ Կուրեան քուրմերուն ծնծղաներուն ձայնէն հրաւիրուած՝ մեղուները Կիւբէլէի Արամազդ մանուկը սնուցին Դիկաէ լերան անձաւին մէջ եւ աղատեցին զինքը իր հօր Զրուանի որդեկեր ժանիքներէն:

Էջ 101. Լիւդիա գաւառ Ասիոյ, մեծափարթամ կըրեանսի օրով: — Հիւշատալ գետ է Հնգկաց:

Էջ 102. Մեզր քաղելու ժամանակները կրկին են. մին մայիսի սկիզբը, միւսը՝ զրեթէ նոյեմբերի սկիզբը:

— Սարգը՝ ըստ առասպելին՝ էր Արաքնէ, զուտոր իշմոնի, Մէոնացի կամ Լիւդացի, որ խրոխտալով թէ ոստայնանկութեան մէջ ճարտար է քան Աթենասը, դիցունին բարկացաւ, եւ աղատեց անոր ոստայններն ու գործիքները խորտակելով ցրուեց: Արաքնէ բարկանալով ինքզինքը կախեց, եւ կախաղանին վրայ սարգի փոխուեցաւ նոյն ինքն Աթենասէն:

Էջ 104. Մելա գետ է Իտալիոյ՝ Պրիքսիա քաղաքին մօտ:

Էջ 104. Արկադեան հովիւ է Արիստէոս կամ Արիստեւս, որդի Ապոլոնի եւ Կիւրենէ յաւերժհարսին՝ որ էր զուտոր Պենէոս գետին:

— Պելլա քաղաք էր Մակեդոնիոյ. Կանոպոս կամ Կանոպ քաղաք Եգիպտացւոց՝ մօտ Աղեքսանդրիոյ: Որովհետեւ Մակեդոնացիք տիրեցին Եգիպտացւոց երկրին՝ անոնց անունովը մակեդոնական կը կոչէ զայն, եւ յատկաբար Պելեան, զի մեծն Աղեքսանդր այն քաղաքին մէջ էր ծնած, եւ Աղեքսանդրիան ինք շինեց:

Էջ 106. Սոյն էջին սկիզբը երկրորդ տողէն անմիջապէս յետոյ պէտք է կարդալ սա տողը՝ որ անուշադրութեամբ զուրս է միացեր.

Պենէական Տեմպէ գետէն փախչելով.

Տեմպէ գեղեցիկ հովիտ էր Թեսալիոյ մէջ, զոր կը

կարէր կ'անցնէր Պենէոս գետը՝ հայր համարուած կիւ-
րենէի՝ մօր Արիստէոսի, որ գետին ներքին աղբերակ-
ներուն խորը կը բնակէր։ Հոս իբր իր մայրենի տունը
կու գայ Արիստէոս, թողլով՝ իր մեղուներուն անճիտ-
ման ցաւէն՝ Պենէոսի ափերը։ Քերթողին մտքին համե-
մատ՝ Արիստէոս այն ատեն դեռ թեաւլիա կը բնակէր,
եւ դեռ անցած չէր կէտ։

— Ապողոն թիմբրեան կը կոչուի՝ Տրովայի թիմբրա
գիւղէն, որուն մէջէ կը հոսէր թիմբրիոս գետը՝ հոշա-
կաւոր անոր մեհեանով եւ սլաշտամունքներով։

Էջ 107. Բերոյէ եւ Կլիով ովկիածին կը կոչէ, յայտ-
նելու համար որ ասոնք միայն Ովկիանու եւ Տեթիսի
աղջիկներն էին, իսկ միւսերը՝ դուստրեր Ներէոսի եւ
Դորիսի, որով թոռնիաներ Ովկիանու, զի ասոնք եւս
զաւակ էին Ովկիանու, եւ իրենցմէ ծնած ջուրի յաւեր-
ժահարօնները Ներեան կը կոչուին, թուով յիսուն. իսկ
Ովկիանինները՝ երեք հազար։ Բայց երբեմն ասոնք ալ՝
անոնք ալ Ներեանք կամ Ներէիդք կը կոչուին։

— Արէսի եւ Աստղիկի դաւն ու քաղցրիկ զաղտա-
գողօնքը եւ Հեփեստոսի ճարտար հնարիմացութիւնը եւն
տես Հոմ. Ոդիս. Բ. էջ 221-226 (մեր թրգմութ. մէջ)։

Էջ 108. Փասիս Հայոց լեռներէն կ'իջնէ եւ Կոդքի-
սէն անցնելով կը թափի Սեւ ծով։ — Գայլ գետ Պոն-
տոսի, կը թափի հոն։ — Ենիպէոս՝ թեաւլիոյ մէջ է.
Տիբերիս՝ Անիէն՝ Իտալիոյ. Հիսլանիս՝ Սարմատիոյ.
Կայիկոս՝ Միւսիոյ. Երիդանոս՝ Իտալիոյ։

— Մէոնեան՝ Լիւդական. հին ատեն Մէոնիա կը կոչ-
ուէր Լիւդիա. ունէր նշանաւոր այգի եւ գինի։

Էջ 109. Կարպաթեան կը կոչուի ծովը որ կայ Կրե-
տէի եւ Հոռոսի միջեւ՝ Կարպաթ կղզիին մօտ։

— Պրոտէոս որդի էր Ովկիանու եւ Տեթիսի, կամ
Պոսիդոնի եւ Փիւնիկէի։ — Պրոտէոսի այս առասպելը
վիրգիլիոս կ'առնէ Հոմերի Ոդիսականէն. տես մեր
թարգմ. մէջ երգ Գ. 105-114։

Էջ 112. Որփէոս՝ ոչ կենդանի, այլ անոր ուրուն։
Որփէոս կամ Որփեւս թրակացի, որդի Ապողոնի եւ
Կալլիոպէ մուսային. քանաստեղծ եւ անուանի երաժիշտ
ժամանակակից Մովսէս մարգարէին։

— Ռոդոպէ՝ Պանդէոս թրակիոյ լեռներ են. առա-
ջինը արիսական երկիր կ'ըսուի, զի Արէս հոն ծնաւ.
կ'ըսուի նաեւ Ռեսեան՝ զի տրովական մարտին առեն
Ռեսոս անուն անուանի թագաւոր մը կար հոն։

— Գետք՝ Գետացիք ազգ թրակիոյ կամ Սկիւթիոյ։
Որիժիա ակտիական. Որիժիա դուստր Աթենացւոց Ե-
րէքթէոս թագաւորին. ակտիական այսինքն ատտիկեցի։

Էջ 113. Լակոնիոյ Տենար սարաւանդին մէջ քար-
այր մը կար, զոր Հելէնք դուռ կամ դժոխքի բերան
առասպելեցին։ — Կոկիտոս եւ Ստիքս դժոխքի գետեր
էին. — Կերքեր՝ շուն եռաբլուզի, քարապան դժոխքի եւ
պահակ մահու եւ կորստեան։

— Եւրիդիկէ կը հետեւէր իր էրկան՝ Որփէոսի քայ-
լերուն. Պերսեփոնէ սանդարամետքի թագունին օրէնք
էր դրեր որ իր կնոջ չնայի մինչեւ որ 'ելլէ լոյսի մէջ։
Չգիմանալով դարձաւ նայեցաւ դեռ լոյսին չհասած։

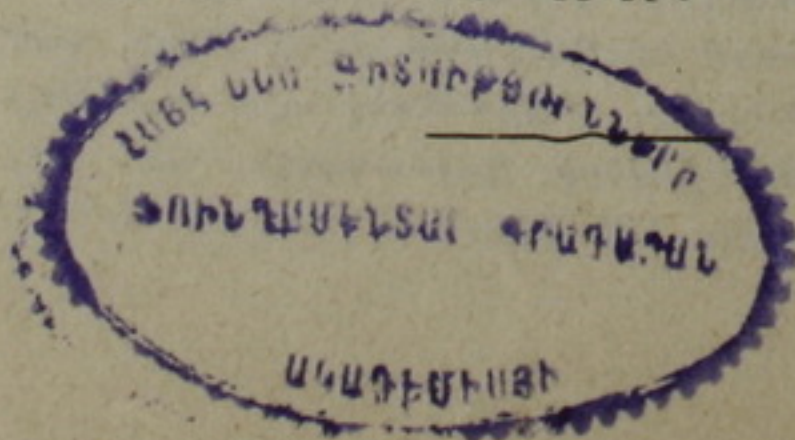
Էջ 114. Դժոխքի նաւավարը Քարոն։

Էջ 115. Կիկոնուհիք ինքզինքնին անարգուած զգալով
Որփէոսի այսքան յարգանքէն առ Եւրիդիկէ՝ զիշատե-
ցին զինքը։

— Հերրոսը Իաքրեան կ'ըսէ՝ Իաքրոս գետէն ելլե-
լուն համար։

Էջ 117. Պարթենոպէ՝ Նէապոլիս քաղաքն է։ Վեր-
ջին տողերով կ'ականարկէ իր հովուական երգերուն, որուն
առաջին տողն է.

Տիտիրէ, դուն լայն փիճիիդ տակ նստած։

ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ֆր.

Ա. Ճաշակ Գաղղիական արդի բանաստեղծութեան (Հսկումը եւ Դարբիններու Գործադուլը) Ֆրանսուա Գորէի, Տպ. 1899.	1 50
Բ. Ճաշակ Գաղղիական արդի բանաստեղծութեան. (Ծաղկաքաղ այլ եւ ալ հեղինակներէ), Տպ. 1899	2 —
Գ. Միլիթար. — Հ. Ա. Ղազիկեան, Տպ. 1901	2 —
Դ. Ներոն. (Ողբերգութիւն հինգ արարուածով). — Ա. Պոյթոյի, Տպ. 1902	2 —
Ե. Դժոխք (Աստուածային պատակերգութիւն). — Տանդէի, Տպ. 1910	7 —
Զ. Օսիան Ա. (Քերթուածներ), Տպ. 1902	8 —
Է. Օսիան Բ. (Քերթուածներ)	2 —
Ը. Ժողովարար (Մեկտրամ), Տպ. 1903	6 —
Թ. Բաւարան (Աստուածային պատակերգութիւն). — Տանդէի, Տպ. 1905	5 —
ԺԱ. Ննէական. — Վիրգիլիոսի, Տպ. 1910.	8 —
ԺԲ. Ննէական. — Վիրգիլիոսի, Տպ. 1910.	5 —
ԺԳ. Ննէական. — Վիրգիլիոսի, Տպ. 1910	4 —
ԺԴ. Ննէական. — Վիրգիլիոսի, Տպ. 1911.	10 —
ԺԵ. Ննէական. — Վիրգիլիոսի, Տպ. 1911	

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0052510

ԺԶ. Դրախտ Կորուսեալ. — Ս
1913

ԺԷ. Արուեստ Զերթողական. Կուխնտոսի
Որատիրոսի Փլակկոսի, Տպ. 1923 . . . 2 50

ԺԸ. Տաղ Գերեզմանաց. — Ուկոյ Ֆոսկո-
լոյի, (բնագրով) Տպ. 1923 . . . 2 50

ԺԹ. Մշակականք. — Վիրգիլիոսի, Տպ.
1923 . . . 5 —

ԸՆԴ ՄԱՍԼՈՎ

Դ. Ողիսական. — Հոմերի,

Դիմել

Imprimerie Arménienne

St. Lazare

VENISE (Italie)